

**T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI**

**ZONGULDAK İLİ KOZLU İLÇESİ GEÇİŞ
DÖNEMLERİNDEKİ KÜLTÜREL DEĞİŞİMLER**

Yüksek Lisans Tezi

Fatma BİRKANIM

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Ömer SARAÇ

SAMSUN

2020

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

ZONGULDAK İLİ KOZLU İLÇESİ GEÇİŞ
DÖNEMLERİNDEKİ KÜLTÜREL DEĞİŞİMLER

Yüksek Lisans Tezi

Fatma BİRKANIM

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Ömer SARAÇ

SAMSUN

2020

TEZ KABUL ve ONAYI

Fatma BİRKANIM tarafından, Dr. Öğr. Üyesi Ömer SARAÇ danışmanlığında hazırlanan “Zonguldak İli Kozlu İlçesi Geçiş Dönemlerindeki Kültürel Değişimler” başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından 29.09.2020 tarihinde yapılan sınav sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Unvanı, Adı/Soyadı

Üniversitesi

Ana Bilim/Ana Sanat Dalı

İmza

Sonuç

Başkan
(Danışman)

☐ Kabul

☐ Ret

Üye
(Danışman)

☐ Kabul

☐ Ret

Üye

☐ Kabul

☐ Ret

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen ve yukarıda adları yazılı jüri üyeleri tarafından uygun görülmüştür.

ONAY

... / ... / ... (Unvanı, Adı-Soyadı)

Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Hazırladığım yüksek lisans yeterlik tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin Kaynaklar'da gösterilenlerden oluştuğunu, her unsurun enstitü yazım kılavuzuna uygun yazıldığını ve TÜBİTAK Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Yönetmeliği'nin 3. bölüm 9. maddesinde belirtilen durumlara aykırı davranılmadığını taahhüt ve beyan ederim.

29/09/2020

Fatma BİRKANIM

TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI

Zonguldak İli Kozlu İlçesi Geçiş Dönemlerindeki Kültürel Değişimler

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışması için şahsım tarafından 31.08.2020 tarihinde intihal tespit programından alınmış olan özgünlük raporu sonucunda;

Benzerlik oranı : % 15

Tek kaynak oranı : % 3 çıkmıştır.

29/09/2020

Dr. Öğr. Üyesi Ömer SARAÇ

ÖZET

ZONGULDAK İLİ KOZLU İLÇESİ GEÇİŞ DÖNEMLERİNDEKİ KÜLTÜREL DEĞİŞİMLER

Fatma BİRKANIM

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans, Eylül/2020

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ömer SARAÇ

Dünya üzerinde yaşayan her toplumun kendine özgü yaşam tarzı ve birtakım örf, âdet, gelenekleri vardır. Geçiş dönemleri olarak adlandırılan doğum, evlenme ve ölüm ritüelleri ile ilgili inanç, uygulama ve pratikler kültürel değerler içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. İnsanın anne karnına düşmesinden doğumuna, büyüüp evlenmesine ve ölümüne kadar geçen süre bir toplumun oluşumuna karşılık gelmektedir. Toplumun temel dinamiğini oluşturan bu unsurların tespit edilerek kayıt altına alınması, gelecek kuşaklara aktarılması son derece önem arz etmektedir.

Anadolu, tarihi yönüyle çok köklü bir geçmişe sahiptir. Geçmişten günümüze bu kültürel zenginlik halk ürünlerine de yansımıştır. İnanç, kültürü; kültür de halk kültürü ürünlerini etkilemiştir. Bu açıdan halk kültürü ürünlerinde eski inanış ve geleneklerin izlerini görmek mümkündür. Küreselleşme ile birlikte yaşanan bilimsel ve teknolojik gelişmeler, ekonominin hızı, şehirleşme ve eğitim seviyesi kültürel anlamda büyük değişikliklere yol açmıştır. Özellikle köy ve şehir kültürü hızlı bir etkileşim hâline girmiştir. Toplumsal yapının bu yönde değişim göstermesi kültür kavramının anlamını ortaya çıkarmıştır.

Kültürel değişimin etkilerini her yörede olduğu gibi Kozlu ilçesinde de görmek mümkündür. Bu bağlamda gerçekleştirdiğimiz çalışmanın birinci bölümünde ilçenin tarihî geçmişi ile fizikî ve beşerî özelliklerine değinilmiştir. İkinci bölümünde derleme çalışmaları sonucu elde edilen verilerden hareketle geçiş dönemi âdetleri alt başlıklar hâlinde ele alınmıştır. Üçüncü bölümde kültürel değişimin ilçe adına etkileri ortaya konulmuş, ulaşılan tüm bulgular aktarılmıştır. Sonuç bölümünde ise çalışma bütünü ile değerlendirilerek çalışmanın genel bir çerçevesi çizilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Kozlu, geçiş dönemi, gelenek, inanç, kültürel değişim

ABSTRACT

CULTURAL CHANGES IN THE TRANSITION PERIODS OF ZONGULDAK PROVINCE KOZLU DISTRICT

Fatma BİRKANIM

Ondokuz Mayıs University, Graduate Education Institute

Department of Turkish Language and Literature, M.A, September/2020

Supervisor: Assistant Professor. Dr. Ömer SARAÇ

Every society living in the world has its own lifestyle and some customs, traditions. Beliefs, practices and practices regarding birth, marriage and death rituals, which are called transitional periods, have an important place in cultural values. The period of time from falling into the mother's womb to birth, growing up and getting married and to death is the formation of a society. It is extremely important to identify and record these elements that constitute the basic dynamics of society and to transfer them to future generations.

Anatolia has a long history in terms of history. This cultural richness from past to present has also been reflected in folk products. Faith, culture; culture has also influenced folk culture products. In this respect, it is possible to see the traces of old beliefs and traditions in folk culture products. Scientific and technological developments, the speed of the economy, urbanization and education level with globalization have led to major cultural changes. Especially village and city culture has entered into a rapid interaction. The change in the social structure in this direction has revealed the meaning of the concept of culture.

It is possible to see the effects of cultural change in Kozlu district as in every region. In the first part of the study we conducted in this context, the historical background and physical and human characteristics of the district are mentioned. In the second part, transition period customs are discussed under sub-headings based on the data obtained as a result of the compilation studies. In the third chapter, the effects of cultural change on behalf of the district are presented, and all findings are presented. In the conclusion part, a general framework of the study was drawn by evaluating the whole study.

Keywords: Kozlu, transition period, tradition, belief, cultural change

ÖN SÖZ

Kültür, bir toplumun ortak yaşayışından doğan maddî ve manevî değerlerinin, birikimlerinin ve davranış biçimlerinin bütünüdür. En ilkel topluluklardan başlayarak en gelişmiş insan topluluklarına varıncaya kadar bütün toplulukların kendilerine ait bir kültürü vardır. Birlikte yaşamamanın sonucu ortaya çıkan bu kültürel yapı aynı zamanda birlikte yaşamamanın koşullarını da belirler. Nitekim manevî kültür örf ve âdet, dinî ve ahlâkî normlar, çeşitli değer yargıları, dil ve edebiyat, müzik ve estetik unsurlarından oluşurken maddî kültür ise insanlığın ortak çaba, bilgi ve tecrübesinin bir sonucudur.

Toplum içerisinde kültüre ait unsurların önemli konumu vardır. İnsan hayatının üç önemli geçiş dönemi olan doğum, evlenme ve ölüm; birçok âdet, inanç ile dinsel ve büyüsel özlü işlemlerle oluşmuştur. Doğum, hem bireysel hem de toplumsal yaşamda mutlu bir olay olarak kabul edilirken belirli bir yaşa gelen ve kendini hazır hisseden her gencin evlilik yapması yaşamın doğal ilerleyişinin bir sonucudur. Ölüm ise hayatın en önemli gerçeklerinden biri olup en eski dönemlerden bu yana insanoğlunu derinden etkilemiş ve onu bu konuda çeşitli düşüncelere sevk etmiştir. Bu şekilde ortaya çıkan kültürel yapı, toplumun kendisini ifade biçimi olarak karşımızdadır.

İstisnasız her kültür geçmişinden beslenir. Tarihi dışında coğrafya, sosyal çevre, ekonomik durum ve mensup olunan din; kültürü oluşturan kodları belirler. Bu kodlar, bireylerin yaşamdaki tercihleri ile tüm hayatını biçimlendirir. Ayrıca zaman içerisinde var olan ihtiyaçlar ve yeni tecrübeler, toplumun değişim ve dönüşümüne de zemin hazırlar. Ortaya çıkan bu yeni yaşam biçimleri, yeni ve farklı kültürlere karşılık gelir. Bu oluşum sürecinde belirlenen nitelikler, tarihsel ve toplumsal birikimde rol oynar. Tarım ve sanayinin gelişmesi, ulaşım ve teknolojinin getirdiği yenilikler, iletişimin etkisi yerel kültürün dönüm noktası niteliğindedir. Özellikle zenginleşen kitle iletişim araçları ile önemli bir ivme kazanan küreselleşme kavramı; ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel anlamda tüm dünya ülkelerini etkilemektedir. Bu açıdan yaşayan bir kültür topluluğunun bugünkü gereksinimini karşılayan bir sosyal kurumdur.

Çalışma, Zonguldak/Kozlu ilçesi geçiş dönemi âdet ve inançlarının varlığını ve ilçenin kültürel anlamda değişimini ortaya koymaktadır. Öncelikle konu etrafında literatür taraması yapılarak ilgili yayınlar incelenmiştir. Buradan hareketle gözlem ve görüşme (anket, ses kaydı) teknikleri ile derleme gerçekleştirilmiştir. Kaynak kişiler tespit edilmiş; ilçe muhtarı, köy imamı, sağlık ocağı çalışanlarından yardım alınmıştır.

Çalışmamın her aşamasında değerli görüş ve yönlendirmeleri ile yanımda olan değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Ömer SARAÇ'a, tecrübelerinin yanında memleketi Zonguldak/Beycuma'ya dair izlenimlerini paylaşan Prof. Dr. Şahin KÖKTÜRK'e, bu süreçte yardımları ile daima yanımda olan değerli ablam Özlem ACAR'a, son olarak derleme faaliyetlerinde desteğini gördüğüm nişanlım Ali Emre ULAŞ'a, annem ve babama teşekkürü bir borç bilirim.

Fatma BİRKANIM

SAMSUN, 2020

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	III
ABSTRACT.....	İV
ÖN SÖZ.....	V
KISALTMALAR.....	X
GİRİŞ.....	1

1. Araştırmanın Konusu.....	2
2. Araştırmanın Amacı.....	2
3. Araştırmanın Önemi.....	2
4. Araştırmanın Kapsamı.....	2
5. Araştırmanın Yöntemi.....	3
6. Araştırmanın Temel Kavramları.....	3
6.1. Geçiş Dönemleri.....	3
6.2. Kültür.....	3
6.3. Kültürel Süreçler.....	4
6.3.1. Kültürleme.....	4
6.3.2. Kültürleşme.....	4
6.3.3. Kültürlenme.....	4
6.4. Kültürel Değişim.....	5
6.4.1. Halk Kültürü.....	5
6.4.2. Kitle Kültürü.....	6
6.4.3. Popüler Kültür.....	6
6.4.4. Yüksek Kültür.....	6

BİRİNCİ BÖLÜM ZONGULDAK/KOZLU İLÇESİNİN TANITIMI

1.1. Kozlu İlçesinin Tarihi.....	7
1.2. Coğrafi Özellikleri.....	8
1.2.1. İklimi.....	8
1.2.2. Bitki Örtüsü.....	8
1.3. Kozlu Nüfusu.....	9
1.3.1. Nüfus Özellikleri.....	9
1.3.2. Göç.....	10
1.4. Sosyal Yapı.....	11
1.5. Doğal Afetler.....	11
1.5.1. Kozlu 1992 Grizu Patlaması.....	11
1.5.2. Sel ve Heyelân.....	12
1.6. Ekonomisi.....	13
1.6.1. Uzun Mehmet ve Kömür.....	13
1.6.2. Balıkçılık.....	14
1.6.3. Sanayi ve Ticaret.....	15
1.7. Eğitim ve Öğretim.....	16
1.8. Sosyo-Kültürel Hayat.....	16
1.8.1. Gezilecek Alanlar.....	16
1.8.2. Etkinlikler.....	17

İKİNCİ BÖLÜM ZONGULDAK/KOZLU İLÇESİ GEÇİŞ DÖNEMİ ÂDETLERİ

2.1. Doğum.....	18
2.1.1. Doğum Öncesi.....	19
2.1.1.1. Hamile Kalmak İçin Yapılanlar.....	19
2.1.1.2. Kısırlık.....	20
2.1.1.3. Düşük Tehlikesi/Sübyan Perisi.....	22

2.1.1.4. Gebelikten Korunma.....	23
2.1.1.5. Aşerme.....	24
2.1.1.6. Gebeliğin Anlaşılması.....	25
2.1.1.7. Bebeğin Cinsiyeti.....	25
2.1.2. Doğum Sırası.....	26
2.1.2.1. Doğum Hazırlığı.....	27
2.1.2.2. Doğum Zamanı.....	28
2.1.2.3. Müjdeyi Verme.....	29
2.1.2.4. Göbek Bağı.....	29
2.1.2.5. Ad Verme.....	30
2.1.2.6. Tuzlama.....	31
2.1.3. Doğum Sonrası.....	31
2.1.3.1. Lohusalık.....	32
2.1.3.2. Alkarısı/Albastı.....	33
2.1.3.3. Kırklama/Kırk Uçurma.....	34
2.1.3.4. Kırk Basması/Yaşıt Olma.....	35
2.1.3.5. Bebekte Sarılık.....	35
2.1.3.6. Konuşamayan, Yürüyemeyen Çocuk.....	36
2.1.3.7. Nazardan Korunmak İçin Yapılanlar.....	37
2.1.3.8. İlk Diş, İlk Saç ve İlk Tırnak.....	37
2.1.3.9. Kulak Delinmesi ve Küpe Takılması.....	38
2.1.3.10. Sünnet.....	38
2.2. Evlenme.....	39
2.2.1. Evlilik Öncesi.....	39
2.2.1.1. Evlenme Biçimleri.....	39
2.2.1.2. Evlilik Yaşı.....	40
2.2.1.3. Kısmet Açma.....	41
2.2.2. Evlenme Aşamaları ve Düğün.....	42
2.2.2.1. Eşlerin Seçimi.....	43
2.2.2.2. Kız Görme.....	43
2.2.2.3. Kız İsteme/Görücülük.....	44
2.2.2.4. Söz Kesme ve Nişan.....	45
2.2.2.5. İçgüveysi Alma.....	46
2.2.2.6. Nişanlılık Dönemi.....	46
2.2.2.7. Çeyiz/Seysere.....	46
2.2.2.8. Düğün Gününü Belirleme.....	47
2.2.2.9. Davetiye/Kart Dağıtma.....	47
2.2.2.10. Kına.....	48
2.2.2.11. Sağdıç.....	50
2.2.2.12. Gelin Alma.....	50
2.2.2.13. Düğün ve Takı.....	51
2.2.2.14. Düğün Yemeği.....	52
2.2.2.15. Meytar ve Köçeklik.....	52
2.2.2.16. Oyun Havaları.....	53
2.2.3. Düğün Sonrası.....	55
2.2.3.1. Gelinin Eve Gelmesi.....	55
2.2.3.2. Nikâh ve Gerdek.....	55
2.2.3.3. Duvak Âdeti.....	56
2.2.3.4. El Öpmeye Gitme.....	56
2.2.3.5. Börek Yemesi/Üçgünleme.....	57
2.3. Ölüm.....	57
2.3.1. Ölüm Öncesi.....	57
2.3.1.1. Ölümle İlgili Tutumlar.....	58
2.3.1.2. Ölümü Düşündüren Ön Belirtiler.....	59
2.3.1.3. Ölümle İlgili Kaçınmalar.....	59

2.3.1.4. Ölüme Hazırlık.....	60
2.3.2. Ölüm Sırası.....	61
2.3.2.1. Ölüm Anı.....	61
2.3.2.2. Ölümün Duyurulması.....	62
2.3.3. Ölüm Sonrası.....	63
2.3.3.1. Ölünün Yıkanması.....	63
2.3.3.2. Ölünün Keflenmesi.....	64
2.3.3.3. Tabutun Taşınması.....	64
2.3.3.4. Cenaze Namazı.....	65
2.3.3.5. Cenazenin Gömülmesi.....	66
2.3.3.6. Devir ve Iskat.....	67
2.3.3.7. Ölü Yemeği ve Belirli Önemli Günler.....	67
2.3.3.8. Yas Süreci.....	68
2.3.3.9. Mezar Ziyaretleri.....	69
2.3.3.10. Ölünün Ruhu.....	71

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM KOZLU GEÇİŞ DÖNEMİ ÂDETLERİNDE KÜLTÜREL DEĞİŞİM

3.1. Kültürel Değişimin Unsurları.....	73
3.1.1. Göç ve Şehirleşme.....	73
3.1.2. Ekonomi.....	73
3.1.3. Eğitim.....	74
3.1.4. Bilimsel ve Teknolojik Gelişmeler.....	74
3.2. Geleneksel Kimlikten Modern Kimliğe.....	75
3.2.1. Geleneksel Kimlik.....	75
3.2.1. Modern Kimlik.....	75
3.3. Kozlu İlçesi Geçiş Dönemi Âdetlerinde Kültürel Değişim.....	76
SONUÇ.....	89
KAYNAKÇA.....	90
EKLER.....	98

KISALTMALAR

ÇATES: Çatalağzı Termik Elektrik Santrali

ERDEMİR: Ereğli Demir-Çelik Fabrikası

TDK: Türk Dil Kurumu

TTK: Türkiye Taş Kömürü

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

GİRİŞ

Kültür, bir milleti ayakta tutan en önemli yapı taşlarından biridir. Nihayetinde her insa, içinde bulunduğu toplumunun birer mirasıdır. Her nesil kendisinden önceki nesilden öğrendiklerini aktarma görevini üstlenir. Bu doğrultuda insanlar amaçlarını, davranışlarını ve hatta yaşamlarını kültürel öğelere göre belirler.

Bir toplumu tanımanın en temel yolu bağılı oldukları kültürel unsurları bilmektir. Kültür denilince akla o toplumun ahlâk, din, estetik, hukuk, gelenek, görenek, ideoloji ve inançları gibi manavî öğeleri gelmektedir. Böyle bir anlayış sadece eksiktir. Çünkü her toplumun kendine ait olan maddî öğeleri de mevcuttur. Maddi kültürün temelini, insanın tabiata karşı yaptığı her şey oluşturur. Sonucunda ise her toplumun kendine özgü düşünce, inanç ve değer sistemleri bulunur.

Küreselleşme, toplumların yaşam tarzları ve gereksinimleri üzerinde önemli değişim ve dönüşümler meydana getirmiştir. Bu gelişmelerin ekonomik, siyasi, sosyal, teknolojik boyutu olduğu kadar kültürel açıdan da farklılık göstermiştir. Çünkü mirası devralan yeni kuşak, kültürün yön değiştirmesine yardım etmektedir. Kültür olgusu, değişmeyen bir anlamlar bütünü değildir. XX. yüzyılın ortalarından itibaren iletişim araçlarında yaşanan büyük gelişmeler bireyler, toplumlar ve kültürlerarası ilişkileri yoğunlaştırmış; kapalı toplumları birer açık topluma dönüştürmüştür. Netice itibarıyla, tüketim ve kitle kültürünün yayılması, hayat tarzlarının tekdüzeleşmesi, popüler ve yüksek kültür kavramının toplumda yer edinmesi çeşitli sonuçlar doğurmuştur.

Zonguldak/Kozlu ilçesi tarihsel süreçte ve bugün madencilik sektörü ile adını duyuran merkez konumundadır. Türkiye’de 1950’li yıllarla hızlanan sanayileşme ve kalkınma hareketleri ile birlikte gelişen ekonomi ve toplumsal dönüşüm, kaçınılmaz iç göç olgusunu da beraberinde getirmiştir. Bu dönüşümden olumlu olarak etkilenecek göç alan iller arasında yer alan Zonguldak, bu yıldan sonra göç veren iller arasında yer almaya başlamıştır.

Küreselleşme sürecinde artan ve kolaylaşan uluslararası ticaret ekonomik olarak gerilemeye yol açmıştır. Sonrasında hızlı şehirleşme ile metropoliten şehirlerin ortaya çıkması, işsizlik ve kentin sosyo-kültürel açıdan geri kalmış olması ilçe insanını daha iyi standartları olan yerlere göç etmelerini teşvik etmiştir. Genel olarak göç olgusunun temelinde ekonomik, sosyal ve kültürel sorunların etkileşimi bulunmaktadır.

1. Araştırmanın Konusu

“Zonguldak İli Kozlu İlçesi Geçiş Dönemlerindeki Kültürel Değişimler” başlığını taşıyan bu çalışmada, doğum, evlenme ve ölüm başlıkları geçiş dönemleri bağlamında ele alınmıştır. Her geçiş döneminin kendine özgü tören ve âdetleri vardır. Bir toplumun inançları, gelenek ve kültürleri etrafında şekillenen bu pratikler, nesilden nesile aktararak zaman içinde türlü değişimler ve gelişmelerle günümüze ulaşmıştır.

2. Araştırmanın Amacı

Amaç, yapılacak saha çalışmaları sonucu bir araya getirilecek olan Kozlu ilçesi halkbilimi ürünlerini kayıt altına almak ve gelecek nesillere aktarmaktır. Ayrıca elde edilen malzemelerle, dün ve bugüne ait verilerin karşılaştırılmasıyla kültürel değişimin boyutunu tespit etmektir.

3. Araştırmanın Önemi

Halkbilimi sahasında Kozlu ilçesinin kültürel varlığını, sözlü kültürden yazılı kültüre aktarmak çalışmanın temelini oluşturmaktadır. Sözlü ürünlerin yazılı kaynak aşamasına dönüştürülmesiyle bu bilgiler bilim dünyasının hizmetine sunulacak ve yeni nesillere aktarımı sağlanmış olacaktır. Geçiş dönemlerinde yapılan uygulamalar, bütün olarak ele alınıp bir toplumun tanınmasına yardımcı olacaktır.

4. Araştırmanın Kapsamı

Çalışma, Kozlu ilçesine dair tarihî ve genel özelliklerinin yanı sıra geçiş dönemi âdet ve uygulamalarını ve bugün yaşanan kültürel değişimleri içermektedir. Öncelikle derleme yapılacak alanın yeri ve özellikleri incelenmiş, gidilebilecek alanların özenle seçilmesine gayret edilmiştir. Kaynak kişilere nasıl ulaşılacağı konusunda ise gerekli kişi ve kurumlardan yardım alınmıştır. Ayrıca seçilecek olan kaynak kişilerin yaşının büyük olmasına dikkat edilmiştir.

Kozlu Merkez Mahallesi, Fatih Mahallesi, 19 Mayıs Mahallesi öncelikli olmak üzere Uzungüney, Balçıklı, Gücek, Dağköy, Balçıklı, Kargalar ve Sivrililer köylerinde alan araştırması yapılmış, elde edilen veriler kayda alınmıştır.

5. Araştırmanın Yöntemi

Öncelikle çalışmaya katkı sunacağı için konuyla ilgili YÖK Tez Merkezi ve Kozlu İlçe Halk Kütüphanesi'nden yararlanılmıştır. Kaynak kişilere sorulabilecek sorular içerikle paralel bir şekilde hazırlanmış olup görüşme esnasında soru-cevap

yöntemi kullanılmıştır. Bu veriler görüşmenin hemen ardından incelenerek belli plân dahilinde yazıya aktarılmıştır. Birebir görüşme imkânının olmadığı zamanlarda sesli ve görüntülü konuşma aracılığı ile görüşme yapılmış, aynı zamanda ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Elde edilen malzeme tür, biçim ve sahadaki yaygınlığına göre detaylıca sınıflandırılmış ve değerlendirilmiştir.

6. Araştırmanın Temel Kavramları

6.1. Geçiş Dönemleri

Türk halkbilimi içerisinde yer alan geçiş dönemleri doğum, evlenme ve ölüm dönemleri etrafında gelişen ritüellerin içermektedir. Halkbilimcilerin temel çalışma sahalarından biri olarak tebarüz eden “geçiş törenleri”, bireye; tanımlanmış belirgin bir durumdan bir başkasına geçişte yardımcı olmak, bu yeni durumu belirtmek ve eşikteki kişiyi yalnız bırakmamak (Örnek, 2000: 131) amacıyla ele alınmaktadır. Her geçiş döneminin kendine özgü tören ve âdetleri vardır. Bu pratiklerden yola çıkılarak o toplumun değer yargıları, birikimi ve zihin dünyası hakkında fikir edinilebilir.

6.2. Kültür

Kültür, sosyal bilimler başta olmak üzere tüm disiplinleri yakından ilgilendiren önemli bir konudur. Latince’de “*cultura*” ve “*colere*” fiilinden gelen kültür kelimesi, “bakmak” veya “yetiştirmek” anlamına gelmektedir. Tarımsal anlamda ekip biçmek, toprağı işlemek ve ürün yetiştirmek anlamındadır (Eroğlu, 1993: 54). Bu yönüyle bir toplumun oluşması adına kültürün işlevselliğine bakmak gerekir. Mümtaz Tarhan’a göre:

Kültür; bir cemiyetin sahip olduğu maddî ve manevî kıymetlerden teşekkül eden öyle bir bütündür ki, cemiyet içinde mevcut her nevi bilgiyi, alakaları, itiyatları (alışkanlıkları), kıymet ölçülerini, umumi atitüd (tutum), görüş ve zihniyet ile her nevi davranış şekillerini içine alır. Bütün bunlar, birlikte, o cemiyet mensuplarının ekserisin de müşterek olan ve onu diğer cemiyetlerden ayırt eden hususi bir hayat tarzı temin eder (1997: 48).

Türkiye’de kültür kavramını sistemli bir şekilde ilk inceleyen Ziya Gökalp olmuştur. Gökalp’e göre kültür, bir toplumun bütün fertlerini birbirine bağlayan ve dayanışmayı meydana getiren kurumlara denilmektedir. Kültürün millî, medeniyetin milletler arası olduğunu ifade ederek "Yalnız bir milletin dinî, ahlakî, hukuki, akli, estetik, lisanî, iktisadî ve fennî hayatlarının ahenkli bir bütünüdür." şeklinde tarif eder. Bu kurumların toplamı ise o toplumun kültürünü oluşturur (Gökalp, 1994: 25). Bu

anlamda kültür, toplumların deneyimlerini ortaya koyarken ortak yaşam alanlarına da hitap etmektedir.

6.3. Kültürel Süreçler

Her kültürel yapı içinde bulunduğu toplumun yapılanmasına uygun bir şekilde gelişme gösterir. Söz konusu bu yapı, üyesi olduğu toplum bireylerini etkilemeye, eğitmeye bir başka ifadeyle biçimlendirmeye çalışır. Birey ile bireyin içinde yaşadığı toplumsal yapı arasında meydana gelen bu dönüşümlü etkileşim “*kültürel süreçleri*” meydana getirir. Kültürün yaşamasına, süreklilik sağlamasına ve değişimine aracılık eden şu süreçlerden söz etmek mümkündür:

6.3.1. Kültürleme

Bireye, doğumdan ölüme kadar geçen sürede toplumun istek ve değerlerinin aktarılma süreci kültürleme (Uluç, 2008: 5) dir. Kültür, bireyin toplumunda etkinlik kazanmasını, topluma uyum sağlamasını ve sonucunda toplumsal rolleri öğrenmesini kapsar. Yaşam boyu sürecek olan bu olayın en önemli unsuru nesilden nesile aktarılan birikim ve alınan eğitimidir.

6.3.2. Kültürleşme

Kültürleşme, farklı kültürlere sahip grupların sürekli ve doğrudan bir ilişki içerisinde olmaları durumunda her iki grubun ya da daha fazla sayıda grubun orijinal özelliklerinde değişikliklerin ortaya çıkmasıdır (Zafer, 2016: 77). Bu değişim, grup seviyesinde sosyal yapı ve kurumlar ile kültürel uygulamalarda gerçekleşmektedir. Birey seviyesinde ise kişinin hareket ve davranışlarında gerçekleşen değişim olarak görülmektedir. Kısaca kişinin yeni ülkedeki deneyimlerini, bu deneyimleri algılayış biçimini, yaşadığı sorunları, sorunlarla başa çıkma yollarını ve yeni kültüre uyumunu içerir.

6.3.3. Kültürlenme

Yeryüzünde farklı kültürlere ait kişi, grup ya da topluluklar değişik nedenlerle (eğitim, göç, felaket, daha iyi yaşam koşulları vb.) hareket hâlinedirler. Kültürlerin karşılaşması ve birbirleriyle etkileşime girmesi sonucunda bireyler, gruplar ve topluluklar birbirlerinin kültürlerinden etkilenirler. Bu kültürel ortamlar insanların bilişini, davranış ve duygularını düzenler. Kültürlenme kavramı, belirli bir kültüre

mensup kişilerin bir başka kültürden kişilerle temaslarında yaşadıkları kültürel ve psikolojik değişim süreci (Bilgin, 2003: 67) ya da değişimlerdir

6.4. Kültürel Değişim

Toplumsal değişim, bir sosyal yapıda zaman içinde meydana gelen farklılaşma anlamına gelmektedir. Her yapının farklı unsurları vardır. Kültürel semboller, davranış kalıpları, sosyal örgütlenme ve değer sistemi gibi çeşitli unsur ve işlevler bir toplumun kurucularıdır. Değişim ise bu unsurlarda gerçekleşen farklılaşmanın toplumsal yapıya etki etmesidir. Bu çerçevede toplumsal değişim toplumsal yapının ve onu oluşturan toplumsal ilişkiler ağının ve bu ilişkileri belirleyen toplumsal kurumların değişmesi (Tezcan, 1998: 191) dir.

Toplum, hiçbir zaman statik bir yapıya sahip olmamıştır. Her toplumun kendine özgü bir dinamizmi vardır. Bu çerçevede değişim zaman ve topluma göre farklılık arz eder. Kültürel unsurlarda meydana gelen değişim ve dönüşümler, toplumu birinci dereceden ilgilendiren vasa sahiptir. İnsanlar karşılıklı ve sürekli etkileşim sonucunda zamanla yeni değerler, normlar ve kurallar meydana getirirler. Kültür değişmesi teriminin en kapsamlı tanımı ise Malinowski'ye aittir. Ona göre:

Kültür değişmesi, bir toplumun maddi araçlarında ve onların kullanımları ile sosyal ekonomisinin dayandığı malların tüketiminde olduğu gibi siyasi yapısında, yerli kurumlarında ve bölgesel yerleşim biçimlerinde, inanç ve bilgi sistemlerinde, eğitim ve hukuk sisteminde de az çok hızlı bir değişiklik yapma sürecini kapsar (1945: 1).

Kültürel değişimi etkileyen faktörleri farklı gruplara ayırmak mümkündür. Bu sınıflandırmada coğrafya, demografi, toplumsal ortam, ekonomi, ideoloji ve din, göç ve şehirleşme, ekonomi, teknoloji ve sosyal hareketler vardır (Okumuş, 2003:18). Halk kültürünü değişime uğratan bu alanların yol açtığı durumlar kitle kültürü, popüler kültürü ve yüksek kültür olarak karşımızdadır.

6.4.1. Halk Kültürü

Halk kültürü, kültür varlığının önemli bölümünü oluşturmaktadır. Halk kültürü yüzyılların deneyimlerinden süzülerek biçimlenmiş, kuşaktan kuşağa aktararak günümüze gelmiş değerler bütünüdür. Sözlü gelenekte yaşatılan ürünlerle beslenen halk kültürünün özünde, bağlı bulunduğu kültüre ait örnek değerler ve ahlâk anlatışı vardır. Halk kültürü ürünlerinde toplumunun günlük hayatı, dini, geleneği, dünya

görüşü, beğenisi yansır. Bireysel yaşantının toplumsallaşmış örnekleri olan halk kültürü ürünleri çeşitli düzeyde iletişim sağlama işlevini (Artun, 2009: 15) de yerine getirir. Milletleri diğer kültürlerden ayıran kültürel özelliklerin esası halk kültürüdür.

6.4.2. Kitle Kültürü

Kitle kültürü, Sanayi devrimini izleyen yıllarda ortaya çıkmış kavramlardan birisidir. Bireyi edilgen bir kültür tüketicisi hâline getiren bu oluşum; sanat, eğlence gibi yaşam pratiklerini de bir tüketim eylemine dönüştüren yapıdadır. Çağdaş kültür hızlı ve etkin iletişim araçları ile kültürün taşıyıcısı olan bireyleri çepeçevre sararken bir yandan da kültür öğelerini soyutlayarak hazır kalıplar içinde sunmuştur (Sencer, 1979: 51). Buna karşılık insanların bu yaşam biçimini benimsemeye çalışması, dış gerçeği algılama ve anlamlandırması farklı bir boyuta gelmiştir.

6.4.3. Popüler Kültür

Popüler kültür, Batı’da sanayileşme ve modernleşmeyle birlikte kentin kültürü olarak ortaya çıkmış; kentte gündelik hayatın kültürü olarak kabul edilmiştir. Popüler kültür kavramının hayatın içinde yer almasının, çeşitlenmesinin ve gelişmesinin temel nedenleri arasında başta Sanayi Devrimi olmak üzere kentleşme, bilimsel ve teknolojik gelişmeler yer alır. Kitle iletişim araçları ise popüler kültürü besleyen (Oktay, 2002: 16) ve yayan en önemli araçlardan biridir.

6.3.4. Yüksek Kültür

Yüksek kültür; toplum içinde özel bir yaşam biçimi, zevkleri, alışkanlıkları olan küçük bir elit grubun sahip olduğu kültüre verilen (Gans, 2015: 46) addır. İnsan yaratıcılığının estetik anlamda en üst düzey örneklerine işaret etmektedir. Çeşitli sanat biçimleri, edebiyat, klasik müzik, opera yüksek kültüre örnekler olarak sıralanabilir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ZONGULDAK/KOZLU İLÇESİNİN TANITIMI

1.1. Kozlu İlçesinin Tarihi

Zonguldak ilinin gelişiminde önemli bir rol oynayan Kozlu, geçmişten bugüne madencilik sektörü ile sesini duyurmuştur. 1941 yılında Merkez ilçe Sivrililer'e bağlı belde olarak kurulmuştur. 06.12.2012 tarih ve 6360 Sayılı "On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile idarî yapıda Zonguldak'ın ilçesi statüsünde yerini almıştır (Kozlu Kaymakınlığı, 2019). Bu şekilde kurumsal temelini de atmıştır.

Geçmişte yapılan antlaşmalarla adından söz ettiren Zonguldak, Birinci Dünya Savaşı sonunda işgâl edilecek yerler arasında yer almıştır. Kritik dönemin habercisi Mondros Mütarekesi ile yetki sahibi olmayı başaran Fransızlar, bölgeyi ele geçirme girişiminde bulunmuş; hakimiyet kurmak istemişlerdir. İlerleyen zaman içerisinde Millî Mücadele'nin olumlu sonuçlar vermesi, Zonguldak'ı bu esareten kurtarmıştır. 20 Haziran 1920 tarihinde işgâlden tamamen kurtularak casusluk hareketleri de sona ermiştir (İl Yıllığı, 1973: 19-24). Cumhuriyet ilânı sonrası 1 Nisan 1924'te kurulan ilk illerden biri (ZİKTM, 2013: 29) olmuştur.

Kozlu, 1829 yılında kömürün bulunması ile Maden Müdürlüğünün ilk adresi olmuştur. Kömürün kullanım oranının artması, yerli ve yabancı şirketlerin kömürün büyük bir kısmını Kozlu'daki ocaklardan çıkarması Zonguldak-Kozlu arası bağlantı yolunun açılmasına vesile olmuştur. Başta iki bölge arasında deniz yolu ile irtibat sağlanmıştır. Denizden motorlarla ya da küçük sandallarla taşımacılığın, ulaşımın da denize yakın patika yollardan katırlarla (Yüksel, 2016: 4) yapıldığı belirtilmektedir. Zamanla artmaya başlayan iş yükü ve ihtiyaç doğrultusunda kara yolu yapılması kararı alınmıştır. 1973 yılında ise bir bölümü dağ kenarı kesilerek bir bölümü deniz doldurularak (Maden Mecmuası, 1954: 43) kara yolunun inşası tamamlanmıştır.

Kozlu Merkez'e bağlı 9 adet mahalle bulunmaktadır. Merkez Mahallesi, Fatih Mahallesi, Güney Mahallesi, Taşbaca Mahallesi, 19 Mayıs Mahallesi, İhsaniye Mahallesi, Kılıç Mahallesi, Yahma Mahallesi, Esenköy Mahallesi ile birlikte mahalle muhtarlıkları bulunmakta olup ilçeye bağlı 23 köy mevcuttur.

1.2. Coğrafi Özellikleri

Kozlu, 41-27 K. enlemleri ile 31-49 D. boylamları arasında yer almaktadır. İl merkezine 5 km, Ankara'ya 280 km, İstanbul'a 326 km mesafededir. Kuzeyinde Karadeniz, batısında Kdz.Ereğli ve doğusunda Zonguldak ile çevrilidir (Kozlu Kaymakamlığı, 2019).

Merkezi deniz seviyesinde kurulan ilçenin tüm mahalleleri dağlık alanlarda bulunmaktadır. “*Merdivenler şehri*” olarak bilinen Zonguldak, tüm ilçeleri arasında da bu özelliğini sürdürmektedir. Bu yönde Türkiye Fotoğraf Sanatı Federasyonu 2017 yılında “*Merdivenler Kenti Zonguldak*” temalı fotoğraf yarışması (Tomakin, 2017: 2) düzenlenmiştir.

Kozlu kıyı şeridinde Polisevi ve halka açık dinlenme, spor tesisleri, plaj, liman, balıkçı barınağı, Aqua Park, lunapark, restoranlar, şehir stadı, Değirmenağzı ve Ilıksu dinlenme tesisi, plajı mevcuttur (Kozlu Belediyesi, 2018).

1.2.1. İklimi

Kozlu ilçesi, Karadeniz ikliminin tesiri altında her mevsim yağış almaktadır. Nemlilik düzeyinin fazla olduğu bölgede, yıllık ve günlük sıcaklık farkının az olması ilçenin en büyük avantajıdır. Sonbahar, yağış miktarının fazla olduğu mevsimdir.

Turizm sezonu, haziran başı ile ağustos ayı sonu 3 aylık dönemi kapsar. Bu aylar deniz sıcaklığı ortalama 20°C (Kozlu Kaymakamlığı, 2019) düzeyindedir.

1.2.2. Bitki Örtüsü

Karadeniz ikliminin yetişme alanı olan kestane, gürgen, kayın, meşe, kestane, karaağaç, ıhlamur, kavak, söğüt ağaçları ilçede sıklıkla görülmektedir. Bu şekilde il topraklarının %50'si ormanlık alan içinde kalmıştır (Türk, 1982: 6). Ayrıca orman gülü, dağ çileği, çoban püskülü, kuşburnu, böğürtlen, eğrelti otu da bitki varlığının zenginliğini göstermektedir (Koca, 1995: 13).

İlçe halkı genellikle kestane ve ıhlamur bitkisi üzerine yoğunlaşmıştır. Eylül-ekim aylarında kestane toplayarak gelir elde etmek önemli faaliyetler arasındadır. Kestaneden sonra yaz aylarında fındık toplamak köylülerin diğer geçim kaynağıdır. 2019 yılı istatistiklerine göre Türkiye'nin en yaşlı ağacı “*porsuk ağacı*”na Zonguldak ilinde rastlanılmıştır. “*Gümeli Porsuğu*”, 4 bin 115 yaşında olup (Eğit, 2019: 45) anıt ağaç statüsünde korumaya alınacaktır.

1.3. Kozlu Nüfusu

Kozlu'nun nüfusu, 2019 yılı sonuçlarına göre 48.507'dir. Bu nüfusun 23.710'u erkek ve 24.797'si kadındır (TÜİK, 2019).

Tablo1: Yıllara Göre Nüfus Dağılımı (TÜİK, 2019)

Yıl	Kozlu Nüfusu	Erkek Nüfusu	Kadın Nüfusu
2019	48.507	23.710	24.797
2018	48.381	23.637	24.744
2017	47.077	22.955	24.122
2016	46.204	22.373	23.831
2015	44.376	21.887	22.489

TTK maden havzası, yıllar içinde yaşanan kentleşme sonucunda kentin sosyo-ekonomik yapısını şekillendiren (DPT, 2009:200-201 bir role sahiptir. Zonguldak'ta bu mekânsal gelişmeye paralel olarak nüfusun da arttığı görülmektedir. Sonrasında madencilik sektöründe yaşanan kriz ile birlikte çeşitli istihdam alanlarının daralması, alternatif yatırımların kentte tam olarak gerçekleştirilememesi Kozlu'da olumsuz bir etki bırakmıştır. Mekânsal gelişme, kentleşme düzeyi, kent kır ilişkileri ve idari yapıda yaşanan dönüşümler değişim ihtiyacını da derinleştirmiştir.

Son yıllarda ilçenin turizminde de bir canlanma hissedilmektedir. Özellikle yeşil bir görünüme sahip olması ve kurulduğu sahada kalkerli yapının mağaza turizmine elverişli olması nüfusun yıllar geçtikçe artmasında önemli işleve sahiptir.

Kozlu Merkez'e bağlı 9 adet mahalle bulunmaktadır. Merkez Mahallesi, Fatih Mahallesi, Güney Mahallesi, Taşbaca Mahallesi, 19 Mayıs Mahallesi, İhsaniye Mahallesi, Kılıç Mahallesi, Yahma Mahallesi, Esenköy Mahallesi ile birlikte mahalle muhtarlıkları bulunmakta olup ilçeye bağlı 23 köy mevcuttur.

1.3.1. Nüfus Özellikleri

Cumhuriyetin ilânı ile il olma ayrıcalığını kazanan Zonguldak, yapılan göçler neticesinde farklı kültürleri de içerisinde barındırmıştır. Genelde Karadeniz'in doğu kesiminden (K.k. 14, K.k. 21, K.k. 33, K.k. 43) göçlerin yaşandığı belirtilmektedir. Bu noktada ilçedeki mahalle adları, demografik yapıyı ortaya koymaktadır. Örneğin; Kılıç

Mahallesi, Trabzonluların mesken tuttuğu bir mahalle olarak kurulmuştur. Diğer bir örnek ise gayrimüslim diye anılmış olmalarına rağmen yerel halkın içinde barınan bir kesim mevcuttur. Askeritepe mevkinde Yugoslav uyruklu Karadağ'dan gelen madenci Niko ve karısı Maria bir süre burada yaşadığı için buraya "Maria Sokak" adı (Yıldırım, 2017: 5) verilmiştir.

İlçede yerli halk için "*kıvırcık*" kelimesi kullanılmaktadır. Kıvırcık kelimesine dair halk arasında birçok rivayet vardır. Bunlardan ilki; Mustafa Kemal Zonguldak'a gittiği bir seyahatinde maden ocağından çıkan köylülerin yolda yorgunluktan ağaç altlarına kıvrılarak yattığını görür. Daha sonra Ankara'ya giden heyetine:

-Benim kıvırcıklarım (kıvrılıp yatanlar manasında) ne yapıyor? diye seslenir. O günden sonra maden ocağına yakın işçi odaları yapılmış ve sadece kömür işçilerine verilen bu isim yerli halka da (Üstümkol, 2018: 3) söylenir olmuştur.

Diğer bir rivayet ise; maden işinin ağır olmasından dolayı eskiden yerli halk bu işi yapmak istememiş ve madeni işletmek için civar köylerden köylü getirmişlerdir. Bu köylüler, giydikleri şalvardan dolayı kıvırcık koyununa benzetilmiş; yerli halk da bu kişileri küçümsemek maksadıyla "*kıvırcık*" kelimesini kullanmıştır (K.k. 21). Bu söylentinin yanında ilçede köçek oynatma geleneği çok olduğu için köçeklerin kıvrak olmasından ötürü kıvırcık kelimesinin kullanıldığı (K.k. 14, K.k. 18) belirtilmektedir.

1.3.2. Göç

Kozlu'nun gelişiminde madencilik her zaman ilk sıralarda yer almıştır. Nitekim 1950'lerden sonra madencilik alanında (K.k. 21) hızlı bir atılım olmuş, nüfus kırsal kesimden merkeze ilerlemeye başlamıştır. 1950-1980 yılları sonrası TTK kurumunun küçülmeye başlamasına bağlı ve Bartın-Karabük illerinin birbirinden ayrılması sonucu göç yoluyla azalmalar meydana gelmiştir. Net göçün zirve yaptığı dönem Karabük ilçesinin il olarak ayrılması ile fabrikada çalışan ancak Zonguldak ilinde (Deniz, 2018: 299-319) yaşamlarını sürdüren vatandaşların Karabük'e göç etmesidir

Demir-çelik sanayisinin gelişme göstermesi, madencilikte bir adım daha öne gidildiğini göstermiştir. 1960-1975 yıllarında Almanya, Hollanda, Fransa, Avusturya ve Belçika başta olmak üzere Avrupa ülkelerine işçi göçü verilmiştir. Uygun ücret şartları, sosyal güvenlik avantajları, batı ülkesinde çalışıp öğrenim görmeyi bir arada sürdürmek, çok kazanma isteği gibi faktörler bu harekette etkili olmuştur (Ertürk, vd., 2000: 253). Günümüzde özellikle Almanya ve Belçika'da hayatını sürdüren, buraların

yaşam şartlarını alışan insanlar mevcuttur. Halk arasında orada doğup büyümüş gibi “Almanyalı, Belçikalı” diye hitap edilmektedir.

Son zamanlarda il merkezi ve Kozlu.’nun en çok göç verdiği il ise İstanbul’dur. Ayrıca Manisa’nın Soma ilçesi kömür madeninin çıkarım alanı olduğu için tercih edilmektedir. Kozlu maden ocaklarına işçi alımının giderek azalması insanları bu göçe sürüklemektedir (Vergil, vd., 2014: 43-48).

1.4. Sosyal Yapı

Sosyal yapı; bir grubu oluşturan insanların rol, statü, yetki ve sorumluluklarının birlikteliğinden doğan bütünselliği (Fichter, 1997: 53-60) ifade eder. Grup, kişilerden; toplum ise gruplardan oluşmaktadır. Buna göre herkes herhangi bir şekilde toplumdaki temel gruplardan birine katılmaktadır.

Kültürel boyutuyla toplum, birbirine benzer gruplardan oluşan, fonksiyonel farklılaşmalara rağmen, örgütlenmiş ve işbirliği halinde bir sosyal birimdir. Ancak, sosyal dayanışma ve sosyal ilişkiler açısından toplum, topluluktan (birincil gruptan) ziyade ilişkilerin daha çok formel (resmî) olduğu “ikincil grup” niteliği taşımaktadır. Nitekim toplum, tarım topluluğundan sanayi toplumuna geçiş sürecinde kentsel toplumları belirleyen kanunların ve diğer resmî sosyal normların çerçevesinde oluşmuştur (Seyyar, 2007:1034).

Kozlu’da geniş aileden çekirdek aileye doğru bir dönüş görülmektedir. Bunun yanı sıra bazı yerlerinde mahalle kültürünün devam ediyor olması insan ilişkilerinde kopma olmadığını da göstermektedir. Genellikle iç içe inşa edilen evler mevcuttur ve insanların birbirlerinden uzak kalmadığının göstergesidir. Demografik yapı ile ilgili olan bu durum sosyal çevrenin de yönünü değiştirmektedir.

1.5. Doğal Afetler

1.5.1.Kozlu 1992 Grizu Patlaması

Maden ocaklarının varlığı geçmişten günümüze ilçede bir tehdit unsuru hâline gelmiştir. Yerin altında sürekli hareket içinde olmak, kişilerin kendi alanları dışında dış çevreye karşı hakîm olmasını gerektirmektedir. İlçede akıllardan hiç çıkmayan ve zamanında baba, abi, kardeşini maden ocağında oluşan patlamada kaybeden birçok aile mevcuttur. Kozlu Müessesesi’nde 3 Mart 1992 tarihinde saat 20:00 sıralarında meydana gelen patlamada 24 nolu kuyu içinde istinat duvarının yıkılması ile 77 işçi kurtarılmış, 116 işçinin ise cesedine ulaşılmıştır (Onur, 2004: 172). Bu olaydan ötürü maden ocağı kazaları gündemde olmaya devam etmektedir.

1992 grizu öncesi ve sonrasında belli aralıklarla yaşanan grizu patlamalarının sırası şu şekildedir:

Tablo 2: Kozlu Maden Ocağı Patlamaları (TTK, 2017)

Yıl	Yer	Ölü Sayısı
1939	Kozlu Kasaptarla	23
1947	Kozlu İncirharmanı	53
1954	Kozlu İncirharmanı	13
1960	Kozlu İncirharmanı	25
1968	Kozlu İncirharmanı	5
1972	Kozlu İncirharmanı ve Çaydamar	24
1973	Kozlu İncirharmanı	2
1974	Kozlu İncirharmanı	3
1983	Armutçuk	103
1983	Kozlu İhsaniye	10
2010	Kozlu Merkez	30
2014	Kozlu	8

İlçede meydana gelen grizu patlamalarının ortak özelliği, patlamaların anında tüm ocağı kaplamasıdır. Kömür üretimi sırasında metan gazı; yeraltı çalışma sırasında kömürden veya çevrede bulunan kayalardan sızarak tehlikeli bir ortamın oluşmasına neden olmaktadır.

1.5.2. Sel ve Heyelân

Karadeniz ikliminin hâkim olduğu ilçede, kıyı ile yol arası mesafenin yakın olması Kozlu sahil yolunu sıklıkla sular altında bırakmaktadır. Bunun sonucunda pek çok iş yeri hasar görmekte, esnaf olumsuzluklarla karşı karşıya kalmaktadır. Ayrıca maden ocağına yakın alanlarda da kazı çalışmalarının yapılması ilçede yer yapısının bozulmasına beraberinde toprak kaymalarına neden olmaktadır.

1.6. Ekonomisi

Tarihi boyunca tarımsal faaliyetlerin yer aldığı ilçede madencilğin yükselen ivmesiyle ilçe halkı maden endüstrisinin parçası hâline gelmiştir (Aytekin, 2007:42). Son zamanlarda ise yeni oluşan üretim-tüketim ilişkisi, istihdam, teknoloji, eğitim ve sektörel alanda yapılanma gibi gelişmelerle eski ekonomi sisteminden kopulduğu gözlemlenmektedir.

1.6.1. Uzun Mehmet ve Kömür

Ülkemiz jeolojik yapısı sayesinde farklı madenlere ev sahipliği yapmaktadır. Taşkömürü hem demir-çelik endüstrisinin girdisi olarak hem de enerji hammaddesi olarak stratejik maden olma özelliğini sürdürmüştür. 20. Yüzyılda nükleer enerji-doğal gaz gibi alternatif enerji kaynaklarının ortaya çıkması kömürün kullanımı ve önemini bir ölçüde azaltmıştır. Ancak, alternatif kaynaklara ve küresel ısınma tehdidine rağmen günümüzde dünyadaki elektrik üretiminin % 41’i kömüre dayalı termik santrallerde yapılmaktadır.

Zonguldak, adını Uzun Mehmet ve taş kömürü ile duyuran il konumundadır. Bu durum kömürün nasıl bulunduğu dair araştırmalara yöneltmiş, birtakım hikâye ve rivayetlerle izlerine rastlanılmıştır.

Kömürün kim tarafından keşfedildiğini ve keşfediliş hikâyesini tespit etmek üzere geçmişte “*Halkevi*” tarafından bir araştırma komisyonu kurulmuştur. Komisyon üyesi Edebiyatçı A. Naim Bey yapmış olduğu saha araştırmasıyla kömürün ilk olarak keşfedildiği yer olan Zonguldak’ın Ereğli ilçesinin Kestaneci köyüne gitmiş, ayrıca oradaki yaşlılarla görüşmelerde bulunmuştur. Çalışmaları neticesinde kömürün Uzun Mehmet tarafından “*8 Kasım 1829*” tarihinde (Efiloğlu, vd., 2016: 60) keşfedildiği tespit edilmiştir.

Cumhuriyet Halk Partisi yayınında yer alan “*Uzun Mehmet*” hikâyesi ise şu şekildedir:

İkinci Mahmut zamanında Osmanlı donanmasını teşkil eden kalyonlarda buhar makineleri konulmağa başlanmış, donanma için mühim bir mahrukat [yakıt] ihtiyacı baş göstermişti. Tersane, darphane ve diğer fabrikaların mahrukatı büyük bir masraf teşkil ediyordu. Bundan dolayı tersane ümerası Osmanlı hudutları dahilinde kömür olabileceğini düşünmüşler ve her tarafta kömür aranmasını istemişlerdi. Araştırma işi devam ederken aynı zamanda her sene terhis olan erlere kömür numuneleri gösterilerek memleketlerinde kömür buldukları takdirde kendilerine ödül verileceği söyleniyordu. Bu suretle terhis olan Ereğli’nin Kestaneci köyünden Uzun Mehmet bıkmadan usanmadan kömür aramış. Bu araştırmalar esnasında hasat sonu olmuş ve zahire öğütme için Köseazgı

mevkiindeki değirmene gitmiş. Değirmende sıra olduğu için vakit geçirmek üzere Niren Deresi kenarına inmiş. Dere kenarında yürürken bir gece önce yağan yağmurların sürüklediği molozlar arasında kömür parçalarına benzeyen siyah taşları görmüş. Topladığı taşlarla değirmene dönmüş ve yanan ateşe atınca taşların yandığını görmüş ve sevinçle buldum buldum diye bağırıştır. Uzun Mehmet hiç kimseye bu havadisi duyurmadan zahiresini öğütüp köyüne dönmüştür. Bir gün sonra tekrar oraya gelip dere kenarında toprağı kazıyarak kömür damarını ortaya çıkarmış ve topladığı taşları çuvala doldurarak köyüne dönmüştür. Bu olay 1829 Sonbaharında olmuştur. Uzun Mehmet ilkbaharda numuneleri İstanbul'a götürmüş, 5 bin kuruş mükâfat ve kaydı hayat şartıyla 600 kuruş maaşla taltif edilmiştir. Uzun Mehmet'in bu başarısı ve taltif edilmesi Ereğli kaymakamı derebeyi Hacı İsmail Ağayı sinirlendirmiştir. Hacı İsmail Ağa adamlarını göndererek Uzun Mehmet'i İstanbul'da kaldığı anda zehirleterek öldürtmüştür (Kara, 2012: 113-114).

“Sabah” gazetesi ve “Dairetü'l-Mearif” isimli ansiklopedide anlatılmış Osmanlı dönemi Uzun Mehmet hikâyesi ise şu şekildedir:

Sultan Mahmud zamanında darbhane, baruthane ve tersane gibi birçok müessese de kullanılan kömür ecnebi memleketlerden satın alınıyordu. Dışardan satın almanın zorluk ve külfete neden olduğunu düşünen Padişah memlekette de kömürün mevcut olabileceğine hükmederek tebaanın her yerde kömür madeni aramasını ve bulunan numunelerin İstanbul'a gönderilmesine dair her yere emirnameler, iradeler göndermişti. İstenilen özellikte kömür numunesi götürenlere ihsanda bulunulacağı ve maaş bağlanılacağı da Darbhane-i Amire'den ilan edilmişti. Bu haber Ereğli Kasabasında duyulunca Ereğli'nin Kestanelik Köyü ahalisinden Uzun Mehmet isminde bir kişi bu durumdan istifade etmek isteyerek köyünün civarında siyah taşı aramaya başladı. Uzun Mehmet gece gündüz siyah taşı aradı. Bir gün hanesinde un bulunmadığından zahiresini öğütmek üzere Köseağzı mevkiindeki değirmene gitti. Değirmende sıra olduğundan canı sıkıldı, dere boyunca sahile doğru gezinmeye başladı. Bu sırada soğuk bir rüzgâr esince ateş yakıp ısınmak için Limancık koyuna girdi. Ateş yaktığı yerde madencilerin mostra dedikleri siyah numune de yanmaya başladı. Bu durum onun dikkatini çekti. Mostra boyunca parça parça siyah taşları çıkarırken buldum dedi. Sonra ateşi söndürdü, değirmene gidip zahiresini öğüttü. Bundan sonra evine gitti, ertesi gün kimseye sezdirmeden tekrar küfesiyle birlikte gizlice siyah taşı bulduğu yere geldi. Taşları küfesine doldurduktan sonra ailesine de söylemeden Alaplı, Akçaşehir üzerinden karadan İstanbul'da Darphane-i Amire'ye giderek küfesini takdim etti. Burada numuneler kontrol edildikten sonra istenilen evsafıta olduğu görülünce kendisine 5 bin kuruş hediye ve kayd-ı hayat şartıyla 600 kuruş maaş bağlandı. (İzzet Bey, vd.: 1316: 1006).

1.6.2. Balıkçılık

Bir liman şehri olan Zonguldak, iklim şartlarının elverişli olduğu dönemlerde yapılan seferlerle ve kıyı balıkçılığı ile kendini geliştirme yolundadır. Zonguldak il merkezinde TTK'ya ait Zonguldak Limanı, Çatalağzı Muslu mevkinde Eren Enerji A.Ş.'ye ait Eren Limanı olmak üzere iki adet liman ve Filyos, Kilimli ve Kozlu'da üç adet balıkçı barınağı (İl Çevre Durum Raporu, 2011:511) mevcuttur.

Zonguldak, Batı Karadeniz bölümünde balıkçı barınağının en çok yoğunlaştığı yerlerden biridir. Şehir merkezine 5 km mesafede bulunan “Kozlu Balıkçı Barınağı” yöresel balıkçılığın merkezidir (Dadaylı, 2012: 52). Çoğunlukla akarsu kenarlarında alabalık; denizlerde hamsi, istavrit, mezgit, palamut gibi balık türleri görülmektedir.

1.6.3. Sanayi ve Ticaret

Sanayi, bir ülkenin gelişmişlik düzeyini gösteren önemli yapı taşıdır. Kendisini yenileyen, dış dünyayla irtibatta olan ve ulaşımını her zaman ayakta tutan bir ülke pazarlama konusunda zamanla üst düzeye gelmektedir. Kozlu, Zonguldak'ın ilçeleri arasında bir adım önde olan ve bu avantajını fırsata dönüştürmek için çabalayan yer olmuştur. Madencilğin etkin olması çevre il ve bölgelerle hem ticareti arttırmış hem de ithalat ve ihracat konusunda da yararlanılmıştır.

Madenler arasında en önemli madenler; taş kömürü, linyit (Ereğli), demir-çelik (Alaplı), manganez (Devrek), boksit (Merkez), dolomit (Alaplı ve Ereğli) tir. Devrek, Çaycuma ve Gökçebey'de birçok kereste ve ambalaj; Filyos, Ereğli ve Çaycuma'da çimento, tuğla; Alaplı'da Dinarsu fabrikaları bulunmaktadır.

Zonguldak kentinde geçmişten günümüze önemli projelerin yapılmak istendiği görülmektedir. Bunlardan en önemlisi günümüzde de gündem olmaya devam eden “*Filyos Vadisi Projesi*”dir. Temeli, II. Abdülhamid döneminde hazırlanan bu proje, sanayi odaklı bir kalkınma hamlesi olarak görülmektedir. Filyos Çayı vadisi boyunca denizden kara içerisine doğru yaklaşık 25 km uzunluğunda, 19 bin dönüm araziye kapsayan Filyos Vadi Projesi, yapımına başlanan Filyos Limanı ve Filyos Endüstri Bölgesi gibi iki büyük yatırım sahasından oluşmaktadır (Vergil, 2014: 36). Diğer taraftan zamanla ithal hammaddenin büyük kısmının deniz yoluyla temin edilebilecek olması ve üretilen ürünlerin ihraç edilmesi bölge sanayisinde önemli rol oynayacaktır. Özetle, projenin tamamlanması Zonguldak, Bartın ve Karabük illerinin ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasını sağlayacağı öngörülmektedir.

Bölgede bulunan sanayi tesisleri: İl Çevre Durum Raporu, 2011:432).

Türkiye Taş Kömürü İşletmesi (TTK),
Ereğli Demir-Çelik Fabrikası (ERDEMİR),
Çaycuma Seka Kâğıt Fabrikası,
Filyos Ateş Tuğla Fabrikası,
Çatalağzı Termik Elektrik Santrali (ÇATES),
Zonguldak Eren Termik Santrali (ZETES)

1.7. Eğitim ve Öğretim

Kozlu İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü 24 personel ile hizmet vermektedir. İlçede, 2 Bağımsız Anaokulu, 1 Özel Anaokulu, 2 Birleştirilmiş Sınıflı Köy Okulu, 7 Bağımsız İlkokul, 3 Bağımsız Ortaokul, 5 İlk-Orta Birleşik Okul, 2 Meslek Lisesi, 1 İmam Hatip Lisesi, 1 Anadolu Lisesi ve 1 Halk Eğitim Merkezi olmak üzere toplam 25 adet okul bulunmaktadır. Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Zonguldak/Kozlu çevresinde bir köprü görevi üstlenmiştir. Kozlu'ya yakın mesafede kurulan İbnî Sina Kampüsü içerisinde Tıp Fakültesi, Diş Hekimliği Fakültesi, Eczacılık Fakültesi; İmirciharmanı Kampüsü'nde Sağlık Bilimleri Enstitüsü (Kozlu Kaymakamlığı, 2018) bulunmaktadır.

Gençlik ve Spor İlçe Müdürlüğü aracılığıyla futbol, judo, voleybol, badminton, basketbol, bocce, tenis, hentbol, futsal branşlarında kurs nitelikli eğitim verilmektedir. Kulüp faaliyetleri dahilinde bağlama, gitar, satranç, ney, resim; atölye konulu kişisel gelişim, diksiyon, işaret dili ücretsiz verilmektedir.

1.8. Sosyo-Kültürel Hayat

Sosyal çevre bir grubun bireylerini etkileyen özdeş ya da benzer sosyal durumlar ve sosyal rollerin tümünü kapsamaktadır. Toplumun sosyal ve kültürel özellikleri insanların yaşayış biçimlerini etkilemekte ve onlara yön vermektedir.

1.8.1. Gezilecek Alanlar

Turizmin ülke ekonomisinde ağırlığı arttıkça tanıtımına ayırdığı pay da her yıl artmaktadır. Sonucunda gerçekleştirilen stratejiler ülkenin durumunu bir üst seviyeye çıkarmak ve geride kalmış bölge ve illeri ön plâna çıkarmak işlevini görmektedir.

Doğal güzelliği ve denizi ile dikkatleri üzerine çeken Kozlu, çevredeki ilçe ve şehirlerde seyahat imkânı sunmaktadır. Türkiye'de nüfusun son zamanlarda artması kalabalık ortamlardan kaçma isteğini doğurmuş; insanlar rahat edebilecekleri alanlara yönelmiştir. Kozlu ilçesini bu anlamda değerlendirmek mümkündür. Sahil yolu, deniz turizminin gelişmesinde ayrıcalık kazandırmıştır. Değirmenağzı Şelâlesi, ilçenin en önemli çağlayanlarından birisidir. Toplamda 11 km olan bu dere, bahar aylarında suların yükselmesi ile çok daha güzel bir hâle gelmektedir (Kozlu Belediyesi, 2009). Ilıca Kaplıcası suyunun ılık olması özelliği ile bağırsak ve mide rahatsızlıklarına iyi geldiği düşünülmektedir.

Tarihî açıdan birçok sahnelerle tanık olan ilçede, Hristiyan Ortodoks cemaatine ait kilise bulunmaktadır. Ayrıca Türkiye’de bir ilk olan ve mimarîsi ile dikkat çeken “*Kubbet-üs-Sahra*” mescidi, Kozlu sahilinde yer almaktadır. 2018 yılında Kudüs’ün simgesi olarak yaptırılan mescit, 200 kişinin namaz kılabilceği ve dış mimarîsinde mozaik süslemeler (Aksoy, 2016: 2) kullanılarak inşa edilmiştir.

1.8.2. Etkinlikler

Küçük bir şehir yapısına sahip olan Zonguldak; kültürü, doğası, tarihî ve doğal güzellikleri ile birçok festivale ev sahipliği yapmaktadır. Kozlu’da yapılan üniversite eğlenceleri, çilek ve baston festivalleri başta olmak üzere Kdz.Ereğli Uluslararası Osmanlı Çileği ve Kültür Festivali, Devrek Baston ve Kültür Festivali, Çaycuma Yoğurt ve Kültür-Sanat Festivali, Karaelmas Uluslararası Kültür ve Sanat Festivali, Kilimli Kabotaj Kültür ve Sanat Şenliği, Uluslararası Sevgi Barış Dostluk ve Sanat Festivali, Geleneksel Yağlı Güreş Şenliği ve son olarak Hamsi Şenliği (Kozlu Belediyesi, 2019) yaz aylarında yapılan önemli festivaller arasındadır.

İKİNCİ BÖLÜM

ZONGULDAK/KOZLU GEÇİŞ DÖNEMİ ÂDETLERİ

Yeryüzünde yaşayan her millet, yaşadığı tarihî seyir boyunca kendine has bir kültür meydana getirmektedir. Dönemler ve insanlar farklı olsa da kültürel belleği canlı tutan bir ortam daima söz konusudur. Oluşturduğu bu kültür içerisinde başlıca üç önemli geçiş dönemi vardır. Bunlar “doğum, evlenme ve ölüm” (Çobanoğlu, 2002: 58) başlığı altında değerlendirilmektedir. Her birinin birtakım inanç, âdet, töre, tören, âyin, dinsel ve büyüsel işlemle şekillendiğini görmek mümkündür.

Toplumsal uygulamalar, toplumsallığı ve belli bir toplumsallaşmayı sağlayan önemli uygulamalardır. İnsanlar grup hâlinde, belirli kural ve değerlere bağlı olarak yaşarlar. Bu tören ve ritüeller, aynı zamanda ilçede bulunan kültürün özgüllüğünün de simgesidir. Kozlu ilçesinde doğum, evlenme ve ölüm âdet ve inanışları alt başlıklar hâlinde verilmiştir.

2.1. Doğum

Doğum bütün zamanlarda mutlu bir olay olarak kabul edilen, ebeveyni ve diğer aile bireylerini yakından ilgilendiren önemli bir olaydır. Aileye yeni katılan bir bebek; aile üyelerini sevindirmekte, aileye güç ve nüfus sağlamaktadır. Çocuk, soyun devamı için önemli bir unsur olarak görülmektedir. Bu nedenle Anadolu'nun tüm bölgelerinde bir ailenin çocuk sahibi olamaması eksiklik (Taş, 2002: 573) olarak görülmektedir.

Tarihî süreç içerisinde bir toplumun yapısını kayıt altına alan en önemli eser “Dede Korkut Hikâyeleri”dir. 12 hikâyenin bulunduğu bu metinlerde, Türk örf âdet ve geleneklerinin yanı sıra aile yaşantısı, kadına verilen değer özellikle yer almaktadır. Örneğin Dirse Han Oğlu Boğaç Han hikâyesinde çocuksuzluk motifi şu şekilde ele alınmaktadır:

Dirse Han'ın Hanımı: “Hay Dirse Han, İç Oğuzun Taş Oğuzun biglerin üstüne yığnak itgil, aç görsen toyurgıl, yalınçak görsen tonatgıl, borçluyu borçından kurtargıl depe gibi et yığ göl gibi kırmızı sağdur, ulu toy eyle, hacet dile, ola kim bir ağzı du'alının alkışıyla Tanrı bize bir batman ayal vire.” der. Dirse Han, hanımının isteği üzerine büyük bir toy verir. Attan aygır, deveden bugra, koyundan koç kestirir. Borçluyu borcundan kurtarır ve hep birlikte Dirse Han için dua ederler. Bir ağzı dualının duası ile Dirse Han'ın hanımı hamile kalır ve Allahüteâlâ bir oğlan verir (Ergin, 1997: 81).

Bebeğin dünyaya gelir gelmez algılama ve düşünme yetisi kısıtlı olduğundan onun korunması ailenin en temel görevidir. Bunun yanı sıra çocukla birlikte anneyi, çevreden gelebilecek tehlikelere karşı korumak için birtakım uygulamalar mevcuttur.

Bunların hepsinin amacı kişinin bu geçiş dönemindeki yeni durumunu belirlemek ve kişiyi inanılan tehlikelerden ve zararlı etkilere (Örnek: 1995: 131) korumaktır. Bu inanç ve uygulamalar değişik biçimlerde ortaya çıkarak yaşama imkânı bulmaktadır.

2.1.1. Doğum Öncesi

Çocuğun, ailenin temelini oluşturan bir unsur olarak görülmesi doğum olayının önemini arttırmaktadır. Bu düşünce etrafında anne ve baba adayları, neslinin devamı için zaman kaybetmeden çocuk sahibi olmayı istemektedir. Doğum öncesi fiziksel olarak hazırlanılması gereken ve psikolojik olarak da ebeveynlerin kendilerini geliştirdiği bir dönemdir. Kadının annelik rolüne uyum süreci gebelik ve doğum sonrasını (Okanlı, vd., 2003: 98-105) denkleştirmektedir. Bu süreçte yaşanan hamilelik, kısırlılık durumu, gebelikten korunma, düşük tehlikesi, aşırma, gebeliğin anlaşılması ile birlikte bebeğin cinsiyeti ilk adımları içermektedir.

2.1.1.1. Hamile Kalmak İçin Yapılanlar

Hamile kalabilmek için çoğunlukla kadınların ilgilendiği bir konudur. Evliliğin ardından evli bayanlar, “Bir şey yok mu, haberini alalım artık?” diye sorularak bebek için sıkıştırılır (Biçer, 1991: 3). Bu nedenle gebelik ve doğum sonrasında kadınların sosyal destek almaları, anne ve bebek sağlığı ve olumlu aile içi ilişkileri açısından önemlidir. Öte yandan “*Erkek adamın erkek evladı olur.*” ya da “*Göreyim seni...*” gibi cümleler de erkeğin toplumda baskın olduğunu göstermektedir.

Hamile kalmak isteyen bayan, annesi veya bir büyüğü yardımıyla güvenilir bir hoca var mı diye soruşturur. Eğer ulaşabileceği bir hocaysa önce telefon ile görüşür, derdini anlatır; sonrasında hocayı dinlemek için yanına gider. Öncelikle kadının temizliği için sirkeli suyla yıkanmak, hoca tarafından mutlaka söylenir (K.k. 4, K.k. 2, K.k. 35). Hoca, kadına duaların yazıldığı bir kâğıt verir; evde su dolu leğenin içine bu kâğıt atılır. Dua, “*safran*” denilen özel bir bitkinin suyundan (K.k. 14, K.k. 28, K.k. 31) elde edilerek yazılır. Safran, koyu kırmızı renktedir ve suya karışıkça vücuda daha çabuk etki edeceğine (K.k. 2, K.k. 7, K.k. 19) inanılır.

Kadının vücuduna yönelik uygulamalar da mevcuttur. Ağzı dualı ya da elinin hünerine inanılan bir kadının yanına gidilir. Hamile kalmak isteyen kişinin beli, bu kadına çektilir. Bel çekme işlemini yapacak olan kadın diğer kadını sıkı bir şekilde tutar ve yukarı kaldırarak kendine çeker. Kuvveti kendine alarak kadının rahminde bir sorun varsa düzelterek inandır (K.k. 7, K.k. 8, K.k. 11, K.k. 38). Bir diğer uygulama

ise günümüzde sıklıkla yapılan “*hacamat*” tekniğidir. Her iki uygulama da vücudun rahatlatılmasını sağlamakta ve rahimin kendini yenileyeceği düşünülmektedir. Ayrıca uygulamayı yaparken kadının beli, su buharında ısıtılmış bir kumaşla sarılır; sıcak tutulmasına (K.k. 3, K.k. 18, K.k. 21) önem verilir.

Kadın ve erkeğin şifâ niyetine kaplıcalara gittiği de gözlemlenmektedir. Kozlu İlksu mevkinde “*Ilıca*”daki suyun insanlara iyi geleceğine inanılmaktadır. Suyun bulunduğu yer dört tarafı taşla kaplıdır; yanı başında da şelâle vardır. Hamile kalmak isteyen kadın bu şelâlelenin kenarına oturur ve sıcak suyun rahmine şifâ olacağını düşünür (K.k. 11, K.k. 35, K.k. 46).

Kozlu ilçesinde “*sarımsak buğusu*”na oturma uygulaması mevcuttur. Bir tencere suyun içine on beş adet sarımsak dişi atılır ve kaynaması için beklenir. Kaynadıktan sonra tencerenin kapağı alınıp üzeri sırtta taşınan büyük delikli çitlerle kapatılır. Daha sonra çitin üzerine gelin oturtulur. Çitin delikli olmasındaki neden ise suyla birlikte sarımsak buharının dışarıya çıkmasını sağlamaktır. Kadın oturduğu vakit bu buharın kadının rahmine iyi geleceğine inanılır. Bu esnada gelinin üzerine battaniye örtülür ve çitin üzerinde oturmuş şekilde bekletilir. Tencedeki su ne zaman soğur ise o zaman gelinin üzerinden battaniye alınıp dinlenmesi için bir yatağa yatırılır (K.k. 3, K.k. 4, K.k. 21). Mısır somağının bele bağlanması hamile kalmak isteyen bayanın başvurduğu için bir diğer uygulamadır. Taneleri alınmış(öğütülmüş) mısır somağı, gelinin rahim bölgesine denk gelecek şekilde bel bölgesine sarılır. Böylece kadının kasık kısmının zarar görmeyeceğine (K.k. 11, K.k. 15, K.k. 29) inanılır.

Günümüzde yapılmaya devam eden gelinin kucağına bebek verme âdeti vardır. Düğün günü gelin evden çıkmadan kucağına bebek verilir ve tez zamanda çocuk sahibi olacağına inanılır. Bebek büyüdüğünde kimin kucağına verildiyse ona “*büyükanne*” diye seslenir; (K.k. 16, K.k. 49) böylece aralarındaki bağ kopmamış olur.

2.1.1.2. Kısırlık

Kısırlık, evlilik sürecinde kadın ve erkekte beliren bir eksiklik, görevini lâyığıyla yapamama olarak algılanmaktadır. Bu süreç genellikle çok yıpratıcıdır ve kişi kendini ister istemez yetersiz görmeye başlamaktadır. Bu duygu yoğunluğu ile çiftler çeşitli çarelere başvurup bir şeyleri kanıtlama yolunda olmaktadır. Kozlu’da kısır olan kadın veya erkeğe “*dölsüz*”, “*içi çıkmamış*” kelimeleri kullanılmaktadır. Ayrıca “*eksik*

insan”, “*kusurlu kadın*” (K.k.1, K.k.8, K.k. 16, K.k. 21, K.k. 28) tabirleri de sıklıkla kullanılmaktadır.

Evlilik sürecinde erkekte bir sorun varsa genelde kadınlar gibi çare arayışında olmazlar. Sorunun kendinde olabileceği düşüncesini kendilerine yakıştıramazlar. Bu düşünce, kadının erkek karşısında çaresizliğini ortaya koymaktadır. Gebelik ve bebeğin olmaması; eşlerin sosyal yaşamlarını, duygusal durumlarını, evlilik ilişkilerini, cinsel yaşamlarını, gelecekle ilgili planlarını, benlik saygılarını ve beden imgesini olumsuz yönde etkileyen karmaşık bir yaşam krizidir (Pasinlioğlu ve Engin, 2002: 5-10). Anne adayı, mantık dışı hareket ettiğini düşünse bile “*anne olabilme*” yolunda kendini bazı şeyleri yapmaya zorunlu ve muhtaç hissetmektedir.

Erkeğin doktora gitmek istemediği durumlarda, kadın kocasının bedenini zayıf görüyorsa süt, yumurta, bal, tereyağı, keçiyoynuzu, pekmezden hazırladığı güç/kuvvet veren karışımlardan yedirir. Eğer doktora gitmesi zorunlu hâle gelmişse ailesine bunu pek yansıtmadığı, konusunu bile açtırmadığı görülür (K.k.2, K.k. 18, K.k. 21).

Kadınlar, kısırlığın önüne geçebilmek için öncelik türbeye gitmeyi çare olarak görmektedir. Zonguldak “*Yenimahalle*” mevkinde ismi bilinmeyen türbeye, çocuğu olmayan kadınlar gelerek türbenin toprağıyla yıkanmaktadır. Toprağın çocuk sahibi olmak için tesîr edeceğine inanılmaktadır. Ayrıca türbenin bitişiğinde bulunan meşe ağacına da çocuğu olmayan kişiler dua ederek bez parçası bağlamaktadır (K.k. 7, K.k. 11, K.k. 15, K.k. 51).

Zonguldak’ın merkez ilçelerinden olan Kilimli’ de “*Kız Mezarı*” bulunmaktadır. Rivayetlere göre zamanında bir gelin, mezarın bulunduğu bu yerde attan düşmüş ve buraya gömülmüştür (K.k. 2, K.k. 8, K.k. 24, K.k. 36). Kadınlar evlenmek, çocuk dilemek ve diğer dilekleri için buraya gelip dua etmektedir. Zonguldak’ın bir diğer ilçesi Çaycuma’nın “*Torlaklar*” köyünde “*Veli Baba Türbesi*” (K.k.24, K.k. 15, K.k. 46) de sıklıkla ziyaret edilmektedir. Çocuk dilemek isteyen kişi türbenin etrafında yedi kere döndükten sonra türbe içinde iki rekât namaz kılar. Sandukanın başında kavuğu veya orada yer alan herhangi bir taşı dua ederek yüzüne sürer. Prof. Dr. Hikmet Tanyu, taşın insan hayatındaki yerini ve neye karşılık geldiğini şöyle açıklamaktadır:

- Taşa oturmak (Birçok illerde).
- Taş almak, üzerinde taşımak.
- Taş saklamak, evde, uygun bir yerde saklamak.
- Ziyaretgâhtaki taşı kucağına alıp taşımak.

- Taş üzerine yüzü koyun uzanmak.
- Taşa karın sürtmek.
- İlâç niyetine taşı toz halinde getirip içme veya yalama gibi davranışlar.
- Kutsal sayılan bir taşı ziyaret etmek.
- Kutsal sayılan bir taş çevresinde yürümek.
- Akan sudan çocuk sahibi olması için murat taşı almak.
- Çocuk doğurtan taşlar. (Aynı zamanda doğumla ilgili).
- Çocuk dileği için taşı belde taşımak (1987: 190).

Taşlarla ilgili bu inanışların yanı sıra taşın çocuk olmasını engelleyici yönleri de vardır. “*Taşa oturma, üşütürsün.*”, “*Taşa oturma, çocuğun olmaz.*”, “*Taşa oturma, âdetten kesilirsin.*” gibi inanışlar (K.k. 4, K.k. 13, K.k. 32) yer almaktadır. Özellikle ergenlik çağından itibaren genç kızlar bu konuda sürekli uyarılmaktadır.

2.1.1.3. Düşük Tehlikesi/Sübyan Perisi

Hamile kalmak kadın üzerinde belli bir sorumluluğu beraberinde getirmektedir. Özellikle hamileliğin ilk aylarında düşük tehlikesine ebeveyn ve aile üyeleri birtakım önlemler alınmaktadır.

Eskiden gebelik sürecince ağır işlerde çalışıldığı için bebeğin düşmesi alışılmış durumlar arasındadır. Tarla, bağ/bahçe işleri, hayvana bakma, odun toplama, dağa gitme, elde çamaşır yıkama gibi gündelik işler hamile kadın için bir eziyet ya da yük olarak (K.k.1, K.k. 4, K.k.6) görülmektedir.

Kozlu ilçesinde düşüğü önlemek için evdeki anahtarlardan biri, küçük bir kese içinde hamile kadının beline sıkıca bağlanır (K.k. 5, K.k. 15, K.k. 33). Anahtarın mecbur kalınmadıkça doğuma kadar çıkarılmadığı belirtilir. Bu uygulamada anahtarın işlevi, bebeğin güvende olmasının sağlamasıdır.

Herkesin dile getirdiği diğer bir konu ise “*sübyan perisi*” denilen manevî bir varlıktır. Sübyan perisinin anne karnında bebeği boğacağına ve öldüreceğine inanılır. Günümüzde de varlığına inanılmakla birlikte sübyan perisinin zarar vermemesi için bir hocaya gidilip muska yazdırılmasının (K.k. 9, K.k.11, K.k. 45) gerekli olduğuna inanılır. Hamile kadının rahat etmesi, bebeğin kontrol altına alınması adına böyle bir yola başvurulur. Muska ve dua harfîinde sübyan perisinin zararını önlemek için yedi adet çivi alınır. Hamile kadının bileğine bilezik şeklinde takılır ya da belli bir yerinde küçük torba içinde saklı tutulur (K.k.3, K.k 8, K.k. 15, K.k. 26). Bu şekilde sübyan perisinin kadına ve çocuğuna yaklaşamayacağına inanılır.

Bu söylenilenlerin dışında hamile kadının dikkat etmesi gereken başka hususlar da vardır. Örneğin;

-Hamile kadının saçlarının boyanmaması istenir. Kimyasal madde olan boyanın başta bebeğe ve anneye zarar vereceği düşünülür. Genelde kınanın cennetten geldiği düşüncesi ile ona öncelik verilir (K.k. 7, K.k. 16, K.k. 24).

-Hamile kadın tırnaklarını keserken, saçını tararken ya bir lavabonun içine ya da mendile sarılmış şekilde toprağa saklanması istenir. Şeytanın bu alanlarda olabileceği düşüncesi ile gelişigüzel atmamaya (K.k. 1, K.k. 16, K.k. 30) dikkat edilir.

-Hamile kadının giydiği kıyafetlere dikkat etmesi istenir. Ayrıca dışarı çıkıp kalabalık ortamlarda bulunmaması, çocuğuna karşı kötü niyetli insanlardan (K.k. 21, K.k. 27, K.k. 38) uzak durması adına istenir.

-Evliliği süresince sürekli düşük tehlikesi ile karşı karşıya kadın, düşükleri aynı ayın içinde tekrarlandıysa o zamana denk gelen süre içinde (K.k. 3, K.k. 18) daha dikkatli olur.

2.1.1.4. Gebelikten Korunma

Bir bebeğin varlığı her anne/baba ve diğer aile üyeleri en önemli zenginliktir. Buna rağmen çocuk istemeyen veya ekonomik durumu dikkate alarak hareket eden aileler de vardır. Böyle durumlarda kişi kendini ve eşini koruma yolunda önlemler almaktadır. Genellikle halı veya kilim silkeleme, yüksek bir yerden başka bir alana atlama başvurulacak kolay yöntemler arasındadır.

“Eski toprak” diye anılan yaşlı hayli büyük kişiler, on bir-on iki çocuğunun olduğu aktarmıştır. O zamanlarda çok sayıda çocuğun olması hususunda diretilmiş; hiçbir koruyucu önleme başvurulmamıştır (K.k. 16, K.k. 36, K.k. 50). Bu durumun aksine çocuk yapmaktan kaçınan kişiler de olmuştur. Geçmişte iş olanakları kısıtlı olduğundan evin erkeği köyden ilçeye gelip ilçede ikâmet etmek zorunda kalmıştır. Bu durumda da köyde hanımını anne-babasıyla bırakmıştır. Hâl böyle olunca kadın; anne ve babanın hizmetini görmüş, bu şartlar altında çocuk doğurmak istememiştir (K.k. 3, K.k. 9, K.k. 18, K.k. 45).

Kozlu’da gebeliği önlemek için “ebe gömeci” denilen ottan yararlanılır. Bu bitkinin yapısı tüylü ve yuvarlak yapraklı bir bitkidir. Bir kaptaki taze yaprakları veya

tümü ezilir; ocakta su ile kaynatılır ve rahim bölgesine bez yardımı ile (K.k. 7, K.k. 32) konulur.

2.1.1.5. Aşerme

Belirli besinlere karşı aşırı isteklilik duyulan, hormonal değişikliklerin veya kan şeker seviyesindeki değişmelerin adı olan “aşerme” nin hamilelikte önemli rolü olduğu bilinmektedir (Şahin, vd., 2009: 42). Aşerme ihtiyacında gebe kadına canının her istediği imkânlar dahilinde verilmeye çalışılmaktadır.

Hamile kadının istekleri konusunda eşine daha çok görev düşmektedir. Onun yiyeceklerden mahrum kalmamasını sağlamak, ihtiyaçlarını görmek eşler arasında aynı zamanda birliktelik duygusunu da güçlendirmektedir. Eğer kadını hor görme gibi aksi tavırlar olursa “günahtır” diye (K.k. 1, K.k. 6, K.k. 7) dillendirilir; çünkü canının çektiği şey için hamile kadını üzme hakka girmek olarak düşünülmektedir.

İlçede aşerme ile ilgili inanışlar bebeğin dış görünüşüne yöneliktir ve genelde istekler meyve odaklıdır. Bebek ile meyve, küçük olması ilgisiyle bağ kurulmuştur. Hamile kadın erik yerse bebeğin gözlerinin yeşil; zeytin yerse siyah olacağına (K.k. 6, K.k. 9, K.k. 33, K.k. 38) inanılmıştır. Ayva canı çektiğinde bebeğin gamzeli olacağı düşünülmüştür. Aynı zamanda mide bulantısı çok olan kadının ayva yerse bulantıların kesileceği (K.k. 14, K.k. 29, K.k. 49) belirtilmiştir. Tatlı bir meyve veya herhangi bir tatlı yemek yediği zaman çocuğun tatlı dilli olacağına (K.k. 2, K.k. 18) inanılmıştır.

Bunların yanı sıra hamile kadının bebeğini koruyabilmek adına uzak durması gerekenler hususlar da vardır. Şeftali yediğinde bebeğin vücudunun tüylü olacağına inanılır ve mümkün olduğunca bu tür tüylü yiyeceklerden (K.k. 3, K.k. 5, K.k. 24, K.k. 48) uzak durması istenir. Hamile kadın, acı bal yerse balın onu tutacağı yani rahatsızlık vereceğine inanılır (K.k. 6, K.k. 7, K.k. 21). Hamile kadın ciğer yedikten sonra elini vücudunun neresine sürerse bebekte ciğerin renginde lekenin çıkacağına (K.k. 2, K.k. 8, K.k. 24) inanılır. Bu süreçte kadının sakız çiğnemesi hoş karşılanmaz; çiğnerken oluşan tükürük ile bebeğin iltihap kapacağı (K.k. 2, K.k. 3, K.k. 18) düşünülür. Ayrıca koyun eti yedirilmemeye dikkat edilir; bebeğin sümüklü (K.k. 2) olacağına inanılır.

Çocuğun huyunu etki edebileceği düşüncesi ile bazı davranışlardan da kaçınılır. Özellikle gebelik ve aşerme sürecinde hamile kadının harama el uzatmamasına özen gösterilir. Bunu alışkanlık hâline getirmesinden daha da ilerisi annenin yaptığı her

hareketin bebeğe geçeceği düşüncesiyle çocuğun hırsız damgası yemesinden (K.k. 7, K.k. 46) korkulur.

Aşerme sırasında kişinin canı ne çekerse ve şartlar gereği yiyemezse göğsünün şişeceği inancı vardır. Bu ve benzeri sebeplerden canının çektiği yiyeceğe yiyor gibi niyet edip üç kere avucunu yalaması durumunda isteğinin kırılabacağına (K.k. 1, K.k. 3, K.k. 15, K.k. 31) inanılmaktadır. Avucunu yalamak deyimini umduğunu bulamayan kişilerin teselli amaçlı söylediği deyimler arasındadır Aynı uygulamanın çocuklara yönelik bir versiyonu, imrendikleri yiyecekten onlara bir tadımlık da olsa ikram etmektir (Pala, 2004: 14). Eğer ikram edilmezse çocuğun bir yerlerinin şişeceği söylenir ki bu ifade, galiba kadınların göğüs şişmesi ile aynı olsa gerektir

2.1.1.6. Gebeliğin Anlaşılması

Aşerme ile birlikte gelen mide bulantılarıyla kadın hamile kaldığını düşünmeye başlar. Günümüzde yapılan testlerle bu kolaylıkla anlaşılmaktadır. Eski zamanlarda bu imkân olmadığından âdetin kesilmesi, hamile kalındığını düşündürmektedir. Gebe kalınmasının anlaşılmasından sonra hamile kadına “*yüklü*”, “*iki canlı*”, “*kuşağına bebek düşmüş*” kelimeler (K.k. 1, K.k. 7, K.k. 15, K.k. 29, K.k. 32) kullanılmaktadır.

2.1.1.7. Bebeğin Cinsiyeti

Gebeliğin kesin olarak anlaşılmasından sonra çocuğun cinsiyeti en fazla merak edilen konulardan biridir. Kozlu ilçesinde kız/erkek çocuk ayrımı yapılmamaktadır. Çocuğun cinsiyetini anlama konusunda aile ve yakın çevrenin öngörülleri vardır. Bu görüş ve inanışları şöyle sıralayabiliriz:

-Hamile kadının karnı yassı olursa kızı, sivri olursa oğlu (K.k. 3, K.k. 6, K.k. 8, K.k. 16) olacağına inanılır.

-Annenin burnunda belirgin bir damar gözünüyorsa çocuğun erkek yoksa kız (K.k. 2, K.K 12, K.k. 18) olacağına inanılır. Evde başka çocuk varsa kardeşinin ayak topuğuna bakılır; eğer topuğunda çıkıntı varsa bebeğin erkek yoksa kız olacağına (K.k. 6) inanılır.

-Bebek dokuz ay on günlük zamanı içinde dünyaya gelmezse bebeğin kız, günü gününe doğum olursa erkek olacağına (K.k. 5, K.k. 18, K.k. 30) inanılır.

-Bayanların güzelleşmesi ve tatlı yemeleri bebeğin cinsiyetinin erkek olacağına bağlanırken yüzdeki çillenme, kalçalarının geniş olması, ekşi ve acı yiyecekler yemesi durumunda kız (K.k. 14, K.k. 34, K.k. 38, K.k. 48) olacağına inanılmaktadır.

-Hamile kadın bu süreçte en çok kime bakarsa ya da sıklıkla kimin fotoğrafına bakarsa ona benzeyeceği yönünde (K.k. 2, K.k.7, K.k. 16) inanış vardır.

-Hamile kadın, tavuğun ödünü közün (ateşin) üzerine koyduğunda patladığı an öd etrafı pis ederse bebeğin kız, patlamadan kendiliğinden sönerse erkek olacağına inanılır (K.k. 2, K.k. 3, K.k. 4).

-Kadının karnında çocuk sağ tarafta canlanırsa erkek, sol tarafta canlanırsa kız çocuğu olacağına (K.k. 15) inanılmaktadır.

-Hamile kadın gebelik esnasında çok uyursa kızı, az uyursa ve uykusu sürekli kaçarsa oğlu olacağına (K.k. 6, K.k. 45) inanılmaktadır.

-Gebeliğin başlangıcından itibaren kadının hareketleri yavaşlamışsa yerinden kalkmakta zorlanırsa kız çocuğu doğuracağına inanılır; kadın rahatça ayak ayak üstüne atabiliyorsa oğlu olacağı düşüncesi vardır (K.k. 2, K.k. 3, K.k. 15). Genelde kız çocuğu olacağı vakit, kadın daha çok kilo alır ve bu yüzden karnı “*daha fazla büyüdü*” gibi cümleler kullanılır.

-Anne ile arkadaşları arasında eğlence niteliğinde oynanan bir oyun vardır. Bu oyunda annenin gözleri kapatılır ve iki minderden birini seçmesi istenir. Sonucunda makasın olduğu minderi seçerse kız, bıçağın olduğu tarafı seçerse erkek olacağına (K.k. 7, K.k. 18, K.k. 21) inanılır.

2.1.2. Doğum Sırası

Yaşamın normal bir parçası kabul edilen gebelik ve doğum, kadın vücudu için normal fizyolojik bir olay olarak görülmektedir. Gebelik ve doğum bir hastalık değil, kadınların ve ailelerin hayatlarındaki önemli ve özel olaylardan biri olup, bedenin doğal, normal ve sağlıklı bir fonksiyonudur. Günümüzde bu sürece ilişkin doğumun fizyolojik bir süreç olduğu ve çok az düzeyde tıbbi girişim gerektirdiğidir (Darra, vd., 2012: 297).

Anne-dostu doğum uygulamaları, anne-bebek ve aileleri için daha iyi, sağlıklı ve doğal doğum bakımıdır. Bebek ve ailelerin doğumda alacakları hizmetler, anne-bebek sağlığını olumlu etkilemektedir. Bunun yanı sıra hamileliğin son aylarında hem

anne hem de bebek için doğum hazırlıklarına başlamak kaçınılmaz olmaktadır. Doğum yaklaştığında yapılan hazırlıklar, doğum, müjdenin verilmesi, bebeğin göbek bağı ve sonra tuzlanması alt başlıklar altında incelenmektedir. Bu aşamada yapılanlar bebek odaklıdır ve bebeğin çevreye adapte olması amaçlanmaktadır.

2.1.2.1. Doğum Hazırlığı

İlçede başta gelen ve en önemli hazırlık bebek beşiğin hazırlanmasıdır. Beşik; malzemesi tahtadan yapılan geleneksel motiflerden biridir. Beşiğin üzerinde yeşil veya kırmızı renklerle yapılmış desenler de vardır. Ayrıca bebeğin yerinden oynamaması için sıkıca sarılan ketenden kumaş vardır ve ilçede adına “*bağırdak*” (K.k. 1, K.k. 4, K.k. 7, K.k. 31, K.k. 43) denir. Özellikle başının ve ayaklarının zarar görmemesi için sıkıca sabit tutularak yatırılır. Eğer bezlenmemişse idrarını rahat yapması için çubuk şeklinde âlet takılır; âletin “*sübek*” (K.k. 1, K.k. 4, K.k. 7, K.k. 31) tir. Onun aracılığı ile idrar, beşiğin ortasında bulunan boşluktan halk dilindeki adı “*yellik*” ten bir kaba boşaltılır.

Beşiğin bebeğe yönelik hazırlanmasından sonra beşiğin başına çocuk yürüyene kadar “*öğrüm*” denilen başlık (K.k. 14, K.k. 16, K.k. 32) takılır. Renkli bir kumaşın içine duaların yazılı olduğu muskanın diğer adıdır. Bunun yanında “*hamale*” adında şimşir ağacından kuş lastiğine benzer, çatal görünümünde çubuk takılır (K.k. 14, K.k. 16, K.k. 32). Bebeğin yattığı beşikten vakit geçirmesi için beşiğin sapına ipe dizili boncuk, küçük zil; “*şingirdak*” (K.k. 6, K.k. 7) denilen sesler bağlanır.

Doğuma hazırlanırken anne adayının rahatlatılması da önemlidir. Bu nedenle sırt üstü yatmama, ağır eşya taşımama gibi ona zarar verecek hareketlerden uzak durması istenir (K.k. 1, K.k. 2, K.k. 34). Doğumu yaklaşan kadın arabaya bindirilip sarsılmaz (K.k. 32, K.k. 51). Hamile kadının sık sık yürümesi sağlanır; dışarı çıkma imkânı yoksa evde yürümesi (K.k. 1, K.k. 2, K.k. 34) için korumalı ortam hazırlanır. Hareketin vücuduna iyi geleceği düşünüldüğünden gün içinde sık sık tekrarlanır.

İlçede türbe ziyaretleri yaygın olarak yapılmaktadır. Merkezde bulunan “*Hızır Bey Türbesi*”, doğum anında güçlük çeken kadınların ziyaret noktasıdır. Türbe içinde doğumu yaklaşan kadın üç defa döner. Türbede yer alan uzun taşta ellerini, yüzünü sürer. Daha sonra türbeden küçük bir toprak parçası alarak bu toprak parçasını yutar. Bu işlemin ardından türbenin etrafında bulunan ağaca renkli bezler bağlayıp dilek diler (K.k. 27, K.k. 46).

2.1.2.2. Doğum Zamanı

Gebelik ve doğum, vücudun normal, sağlıklı ve doğal bir fonksiyonu olmakla birlikte, ebeveynler için en güzel yaşam deneyimlerindendir. Bebeğin doğacağı vakit, önceden öğrenilmiş rolleri değişebilmekte ve alışık olmadıkları yeni durumlarla karşı karşıya kalabilmektedir. Doğum yeri evden hastaneye; doğuma katılanlar akraba ve arkadaş, kadınlar ve ebeden, doktor ve sağlık personeline; kullanılan teknikler ise doğal süreçlerden ilaç ve ameliyatın oldukça yoğun kullanımına ve doğumun anlamı sosyal ve kişisel bir olaydan medikal bir olaya dönüşmüştür. Doğum ve doğumdan sonra başlayan süreç bu noktada anne adayı için çok önemlidir.

Kozlu ve köylerinde doğum konusunda belli tecrübesi olan, kendine güvenen ebeler bulunurdu. Bu kadınlar acil bir durum olduğunda eve (K.k. 6, K.k. 8, K.k. 35) çağrılırdı. Ayrıca ebe ve ebenin yanında gelinin yengesi veya halası bulunurdu (K.k. 6, K.k. 8, K.k. 35). Bu zaman zarfında doğumun rahat olması için Kur'ân'dan sureler okunarak kadının karın bölgesi ovalanırdı (K.k. 6, K.k. 18, K.k. 43). Doğum anında hamile kadının kocasının eli yıkattırılır ve elini yıkadığı su bir kabın içine konulurdu. O suyun doğumu kolaylaştıracağına (K.k. 2, K.k. 3) inanılırdı. Sancının çok olduğu zaman ise “*nefes al-ver*” taktiği ile tahtadan yapılmış ve adına “örke” denilen boru şeklindeki çubuğun üflenmesi istenirdi. Örkenin ucu kapalıdır ve anne bu çubuğu üflerken hava içekide sıkıştır; annenin daha hızlı bir şekilde üflemesine (K.k. 2, K.k. 4, K.k. 7) neden olur. Bu esnada kadının yüzü kendi saçı ile silinirse yüzündeki lekelerin gideceğine inanılırdı (K.k. 2, K.k. 4, K.k. 7, K.k. 8, K.k. 10, K.k. 21, K.k. 32). Doğum zamanı sancısı yeterince olmayanlar için “*buru iğnesi*” (K.k. 1, K.k. 3, K.k. 31, K.k. 46) vurulur ve sancının gelmesiyle birlikte doğum sürecinin hızlanması sağlanırdı.

İlçede doğumun olması ile birlikte bebek üzerinde de uygulamalar mevcuttur:

-Bebek doğduğu anda temiz bir çarşafı sarılır. Yıkandığı sudan artan su ile de giydirilecek bazı kıyafetleri yıkanır (K.k. 5, K.k. 7, K.k. 30). Çocuğu kucağına alan ilk kişi besmele çekerek alır ve dualarla annesine (K.k. 1, K.k. 3) verir.

-Bebeğe annenin saçından kesilip yüzüne (K.k. 2, K.k. 4, K.k. 18) sürülür. Buradaki amaç annenin kokusunu hissettirmektir.

- Bebeğin ter kokmaması için temiz bir bezle annenin sütü bebeğin yüzüne ve koltuk altına (K.k. 2, K.k. 6) sürülür.

-Doğumdan sonra bebeğin ağzına zenzem suyu sürülür ya da hacı hurmasının içi yüzüne sürülür (K.k. 7, K.k. 32, K.k. 36).

-Sancısı olan bebeğin karnına zeytin yağı (K.k. 31) sürülür.

-Bebek tatlı dilli olsun diye bebeğin ağzına şerbetli su (K.k. 6, K.k. 7, K.k.8, K.k. 21, K.k. 49) sürülür. Gamzesinin belirmesi için yanakları sıkılır ve çenesine basılır. Burnu düzgün olsun diye burnu da beş on saniye sıkılır.

-Bebek erkekse ileride memesi büyük olmasın diye memesi sıkılır (K.k. 2).

-Bebeğin kafası düzgün olmazsa buna “*Bebeğin kafası çandı olmuş.*” denilir. Bu durumda beşiğine kafası sağa doğru sabitlenip (K.k. 1, K.k. 18, K.k. 50) yatırılır. Aynı zamanda kullanılmamış, sert bir sabun kafasının yanına konulur (K.k. 1, K.k. 9, K.k. 18, K.k. 50). Bu şekilde kafasının düz olması sağlanır.

2.1.2.3. Müjdeyi Verme

Doğum sonrası müjdeyi babaya ebe kadın verir. Baba, ebe kadına isteğine göre bir miktar para ya da hediye verir (K.k. 3, K.k. 5, K.k. 16, K.k. 21, K.k. 32, K.k. 43). Müjdenin verildiği zaman akrabalar arasında camide veya evde Kur’ân okutulur (K.k. 6, K.k. 8, K.k. 18, K.k. 21).

Kozlu ilçesinde bebeğin doğumu üzerine anne ve baba “*akid kurbanı*” keser. (K.k. 2, K.k. 6, K.k. 30). Kurbanın haricinde durumu iyi olmayan birine aile üyeleri sadaka verir (K.k. 2, K.k. 8).

2.1.2.4. Göbek Bağı

Göbek kordonu; bebek ile plasenta arasında uzanan, hortum benzeri bir yapıdır. Bebeğin anne karnındaki gelişiminde yaşam destek hattıdır. Gereksinim duyduğu besin maddeleri ve oksijen göbek kordonu ile bebeğe ulaşır. Benzer şekilde atık maddeler de bu yaşam destek hattı ile bebeğin vücudundan uzaklaştırılır (Cevrioğlu, 2005: 12).

İlçede doğumun ardından bebek ile kordon ilişkisinin kalmadığı düşünülür ve kordonun hemen bebek vücudundan atılması için (K.k. 1, K.k. 14, K.k. 16, K.k. 33) işleme geçilir. Onun bir canlıdan gelen uzantı olduğu düşünüldüğünden gelişigüzel bir yere atılmamasına özen gösterilir. Bazen de herhangi bir yere atılmayıp bebeğin beşiğine kumaşa sarılıp asılır (K.k. 3, K.k. 7, K.k. 9, K.k. 21).

Göbek kordonu çıkarıldığı an bebeğin göbeğinde kordona tutunmasından ötürü belirgin bir şekil oluşur. Göbeğinin düzgün olması ve göbek bağının hızlı bir şekilde kuruması için tavuk gübresi sürülülerek (K.k. 2, K.k. 5, K.k. 16) kolayca düşmesi sağlanır. Kullanılmamış temiz bir beze “*katran*” adı verilen sıvı bir madde konulur; bebeğin göbeğine sarılarak (K.k. 1, K.k. 3, K.k. 5, K.k.6, K.k. 7, K.k. 31) kurumasına yardımcı olunur. Göbek bağının, bebeğin doğumundan itibaren yedi gün boyunca ne kadar çok sık yıkanır (K.k. 2, K.k. 6, K.k. 28) o kadar çabuk düşeceğine inanılır.

2.1.2.5. Ad Verme

İnsanlar, beraber yaşamaya başladıkları ilk dönemlerden beri hem kişilere hem de etrafındaki varlıklara adlar vermiştir. Ad, insanın toplumsal ve bireysel kişiliğinin yanında büyüsel gücü de belirten bir simgedir. Taşıdığı anlam itibarıyla çocuğun karakterini, geleceğini, kişiliğini, toplum içindeki yerini biçimlendirecek simgesel bir anlam taşıyacağı için çocuklara verilen ad rastgele verilmiş değildir. Çocuğun taşıdığı adın anlamının çocuğa geçtiği inancı çok yaygındır (Örnek 1995: 148). Kişilere verilen adlar fiziki özelliklerinden, ailesinin özelliklerinden, çocuğun doğduğu zamandan, inançlardan vb. birçok kaynaktan beslenmiştir.

Çocuk doğduktan hemen sonra ilk yapılacak işlerden biri ilçede ona göbek adı vermektir. Göbek adını çocuğun göbeğini kesen yakını ya da aile tarafından hatırı sayılır birisi koymaktadır (K.k. 6, K.k. 12, K.k. 21). Kişinin öbür âlemde dirilişten sonra göbek adıyla çağrılacağı inancı dikkate alınarak çocuğa göbek adı olarak başta peygamber ve yakınlarının adı olmak üzere dinî adlar verilmiştir. Bu, İslâmiyet’in kabulünden sonra gelenek hâlini almış bir durumdur. Göbek adı resmî ad olarak da verilebilmektedir ancak bu söz konusu olmazsa çocuğun resmî adı kulağına ezan okunan ad olmaktadır. Kozlu ilçesinde bebeğin dedesi, bebeğin sağ kulağına önce ezan okuyup vereceği ismi üç kere söyler ardından da kulağına üç kere kelime-i şهادet getirir. Ömrünün uzun ve temiz olması yönünde dualar eder (K.k. 1, K.k. 23, K.k. 48).

Çocuğa isim verilirken ismin çocuk tarafından güzel taşınmasına önem verilir. Uzungüney başta olmak üzere tüm köylerde önemli günler Arefe, Bayram, Cuma, Mevlüt, Ramazan, Recep, Şaban; Hz. Muhammed’in sıfatları Muhammet, Mustafa, Nebî, Ahmet, Abdullah; kızları Zeynep, Rukiye, Gülsüm, Fatma Ayşe, Fatma; Hz. Ali’nin çocukları Hasan ve Hüseyin ilçede sıklıkla verilen (K.k. 5, K.k. 8, K.k. 18, K.k. 40, K.k. 43) isimler arasındadır. Verilen isimler çocuğun büyümesi ile değişik

versiyonları şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Örneğin; Fatma-Fatoş, Rukiye-Irgiye, Emine-Emiş, Hatice-Hatcuk (K.k. 6, K.k. 12) gibi değişimler bunlardan bazılarıdır.

Çocuğun doğumundan hemen sonra adının konmadığı durumlar da vardır. Bu bekleme süresi çocuğun doğduğu günlerde de ilgili olmaktadır. Çünkü bazı bölgelerde uğursuz sayılan günlerde çocuğa ad verilmemekte ve perşembe, cuma gibi kutsal sayılan günlerin gelmesi (Acıpayamlı 1992: 4) ad verme için beklenilmektedir

2.1.2.5. Tuzlama

Bebegin tuzlanması olayı ilçede yaygın olarak yapılan işlemlerden biri değildir ama bazı köylerde yapılmaya devam etmektedir. Yeni doğan dönemi, bebeklerin en hassas oldukları süreçtir. Bu süreç içinde geleneksel inanç ve yöntemlerden biri de bebeklerin tuzlanmasıdır. Bu işlem yörelere göre değişmekle beraber ilk gün ya da kırkıncı gününde yapılır. Yöntemi de bölgelere göre farklılık gösterir.

Tuzlama işleminin yapılabilmesi için bebeğin sıcak odada bekletilmesi gerekir. Ayrıca leğen ve ılık su ile yıkama gerçekleşir. Öncelikle bebeğin yıkanacağı leğen; şimdilerde küvet ılık suyla doldurulur ve içerisine tuz atılarak karıştırılır. Hazırlanan tuzlu su yardımı ile bebeğin koltuk altları, poposu, göbeği, bacaklarının iç kısmı, kasıkları ovulur. Tuzlu sudan bir miktar da ağzına sürülür. Bebeğin bütün vücudu tuzlu suyla ıslatıldıktan sonra normal ılık suyla (K.k. 1, K.k. 3, K.k. 14, K.k. 21, K.k. 32) durulama işlemi yapılır. Bu işlemlerin sebebi çocuğun ağzının ve teninin kokmaması içindir.

Bir diğer şekli ise bebek temiz bir suyla yıkandıktan sonra tuzdan geçirilmiş tülbende sarılarak beş-on dakika kadar bekletilir. Sonra tekrar yıkanıp yatağına (K.k. 1, K.k. 2, K.k. 3, K.k. 14, K.k. 21, K.k. 32) yatırılır. Bu işlemleri gerçekleştirmek için tuzlama seti kullananlar da vardır. Tuzlama işleminin bebeğin vücuduna vereceği zarardan ötürü tuzun ince olmasına ve çocuğun cildini yakmamaya (K.k. 4, K.k. 12, K.k. 31) özen gösterilir.

2.1.3. Doğum Sonrası

Doğumdan belli bir süre geçtikten sonra anne günlük yaşamın gerektirdiklerini yapmaya başlar ve bebekle birlikte kendini korumaya alır. Duygusal olarak da bebeğin ihtiyaç duyduğu o şefkât ve sevgi ihtiyacını giderir. Bu gereksinimlerin karşılanması gerekliliği, ona bakan kişilere karşı bağlanma (Bodur, vd., 2005: 88-89) duygusunu ortaya çıkarır. Bu şekilde bir annenin doğumdan hemen sonra yaşadığı hem fiziksel

hem de ruhsal ciddi değişim ve dönüşümleri yapılması gereken uygulamalarla belirgin hâle gelir.

Loğusalık, albastı, kırklama işlemi, kırk basması, sarılık, nazar, konuşamayan ve yürüyemeyen çocuk; ilk diş, ilk tırnak ve ilk saç, kulak delinmesi ve küpe takılması aynı zamanda sünnet doğum sonrası alt başlıklarını oluşturmaktadır.

2.1.3.1. Lohusalık

Doğumdan sonra anne ve bebek için zorlu bir süreç başlamaktadır. Bu süreçte bebeğinin ihtiyaçları karşısında anneyi kalabalıktan uzak tutmak, onu dinlendirmek ve baskı altında yönlendirmemek onun psikojisi açısından önemlidir (Gereklioğlu, vd., 2007: 126-133). Anneler, annelik rolüne uyum sağlayabilmek ve yenidoğanlarının bakımını sağlıklı olarak sürdürebilmek için çaba içindedir. Hem annenin, hem de doğacak bebeğın sağlğıının korunması ve geliştirilmesinde doğum öncesi bakım, doğum ve doğum sonrası bakım koruyucu temel hizmetlerdendir.

Lohusanın yanına doğumun ilk haftasında göz aydınlığı ziyaretine gidilirken, ikinci haftasında hâl hatır sorma ziyaretine (K.k. 1, K.k. 7, K.k. 9) gidilir. "*Allah analı babalı büyüsün, ömrü uzun bahtı açık olsun.*" dilekleriyle bebeğın yatağına para ve hediye bırakılır. Hediye olarak bebek kıyafeti alınır ya da altın tercih edilir. Genelde yakın akrabaları, eksik kalan ihtiyaçları var ise kendi aralarında paylaşarak alırlar. Anne-baba ve kardeşlerin bebeğe altın alması kaçınılmazdır (K.k. 6, K.k. 18, K.k. 29, K.k. 45).

-Lohusa kadına herhnagi kötü bir hastalık gelmemesi için saçına kırmızı kurdele (K.k. 2, K.k. 24) takılır. Anne doğumdan itibaren göbeğinin büyük olmasına bağılı olarak göbeğini kalın bir kuşakla sarar; bu kuşak anneyi sıcak tutar hem de kendini çabuk toparlamasını (K.k. 7, K.k. 16, K.k. 49) sağlar.

-Yastığının altına bıçak veya makas (K.k. 5, K.k. 9, K.k. 21, K.k. 45) konulur; kırk gün boyunca karşı kendini korumaya alır. Bu nedenle yalnız bırakılmaması, karanlıkta yatırılmaması, cinsel temasta bulunulmaması da lohusalık döneminin rahat atlatılması (K.k. 2, K.k. 4) için gerekli olan adımlardandır.

-Doğum yapan kadın, kırkı çıkana kadar anne ve babasının yanına götürülmez, onların gelmesi (K.k. 1, K.k. 5, K.k. 6) beklenir.

-Lohusa kadının ağır iş yapmamasına özen gösterilir; kasıklarının düşeceğine inanılır (K.k. 7, K.k. 16, K.k. 49).

Lohusalık adı verilen bu dönem kırk güne yakın bir süreyi içerdiği için bebek “*kırkı içinde*” diye anlatılır ve ona karşı da tedbirler alınır:

-Âdetli kadınların çocuğa bakması istenmez; eğer baktıysa da bebek hemen yıkanır, ruhanî varlıkların gelmesi (K.k. 7, K.k. 18, K.k. 26, K.k. 33) engellenir.

-Gece çocuğun bezleri dışarıya bırakılmaz; hastalık bulaşacağına inanılır (K.k. 7, K.k. 18, K.k. 26, K.k. 33).

-Bebegin tırnakları kırkı çıkınca ya da beş/altı aylıkken kesilir. Tırnaklarının sert olmaması için sürekli kestirilmeye (K.k. 2) alıştırmaz.

-Kırklama içinde dili veya ağzının içi beyaz renkte olursa “*dut şurubu*” (K.k. 1, K.k. 2, K.k. 3) verilir. Bezle veya mendille ağzı silinir. Kafasında “*konak*” denilen yaralar oluşursa zeytin yağı ile silinir ve iki günde bir (K.k. 1) bu işlem tekrarlanır.

-Kırkı içinde çeşme yanından yedi adet çimen yaprağı alınır ve bebeğin ağzına sürülür (K.k.1, K.k. 3, K.k. 12, K.k. 51). Çimen yaprağını renginden dolayı ferahlık vereceği düşünülerek kullanır.

-Bebek emziğinin kolay bulunmadığı zamanlarda mendilin içine lokum veya toz şekeri konulup bağlanarak bebeğin ağzına verilir. Bu yalancı memeye “*pala*” adı (K.k. 1, K.k. 2, K.k. 3) verilir.

Loğusa kadının ve bebeğinin herhangi bir yerinde ağrı var ise buna “*yel ağrısı*” denir. Ağrıyı azaltmak için ağzı dualı iki kadın karşı karşıya gelir. Elllerinde balta; yerde küçük, ince findık sopası olur. Birbirlerine sorarlar:

Fatma: Eyyyyy Ayşe, Özlem’in yel ağrısı varmış duydun mu?

Ayşe: Duydum, duydum Fatma kadın.

Fatma: O zaman Özlem’in yel ağrısını kes gitsin, kes gitsin, kes gitsin... diye üç kere peş peşe tekrarlanır. Bu sırada yerdeki findık sopasını keserler. Böylece çocukta hastalık varsa gideceğine (K.k. 1, K.k. 2, K.k. 51) inanılır.

2.1.3.2. Alkarısı/Albastı

Olağanüstü varlıklar arasında değerlendirilen alkarısı, genellikle loğusaları ve bebeklerini rahatsız eden korkunç bir yaratıktır. Söz konusu çirkinliği pekiştirmek

adına bu figürün ellerinin buruşuk olduğu ve parmaklarının da çuvaldıza benzediği vurgulanır (Rayman, 2001:55). Çoğunlukla insanlara zarar vermek için ortaya çıkan alkarısının bu olumsuz davranışsal niteliğinin bedensel yansıması, onun son derece çirkin bir kadın olarak tasarlanmış olmasında kendini göstermektedir.

-Lohusa kadın bebeğiyle birlikte yalnız bırakılmaz. Bulundukları odaya soğan, sarımsak, süpürge, çeşitli nazar boncukları ile Kur'ân ayetleri asılır (K.k. 14).

-Gece vakti evin lambaları açık bırakılır. Karanlıkta anne ve bebeğe alkarısının zarar verebileceği düşünülerek bu şekilde hareket edilir (K.k. 2, K.k. 4, K.k. 51).

Eskiden toplum hayatında büyük bir problem teşkil eden albasması, modern tıptaki lohusa humması denilen mikrobik hastalık olduğunun anlaşılması ve doğru teşhis edilmesi hâlinde hastalara gerekli antibiyotiklerin verilmesi üzerine daha seyrek karşılaşılır hâle gelmiştir. Buna bağlı olarak alkarısı imajı sağlık hizmetlerinin yaygınlaşması, ayrıca eğitimde ilerlemeler kaydedilerek ile eski korkutuculuğunu büyük ölçüde kaybetmiştir.

2.1.3.3. Kırklama/Kırk Uçurma

Bütün Türk topluluklarında doğum sonrası lohusalık döneminde hem annenin hem de çocuğun geçireceği ilk kırk gün önemlidir. Dolayısıyla annenin ve çocuğun çeşitli tehlikelere maruz kalabileceğine inanılan ve ona göre tedbirler alınan bu kırk günlük sürenin bitiminde “*kırklama*” adı verilen bir tören yapılmaktadır. Anne ve bebeğe zarar vermeyen uygulama olan kırklama onların ruhen ve psikolojik olarak rahatılması olarak da düşünülebilir.

Kırk rakamının Türk kültüründe önemli bir yerinin olduğu görülmektedir. Sayılar, kutsal ve uğurlu sayıldığından geleneklerde bu sayılara yer verilmiştir. Halk hikâyelerinde kırk çeşme, kırk anbar, kırk göz, kırk pınar, Kırklareli gibi yer/mekân adlarında ve "kırkı çıkmak, kırklamak, kırk oruç, kırk kurban, kırk gün kırk gece" gibi sosyal hayatı ilgilendiren alanlar içinde ve Türk atasözleri ve deyimlerinde de sıkça anılır. "Acı kahvenin kırk yıl hatırı vardır; Kırkıdan sonra azam teneşir paklar; Kırk kurda bir aslan ne yapsın; kırk derviş bir kilime sığar ama iki sultan bir iklime sığmaz; Birisine kırk gün deli dersin deli olur." gibi atasözleriyle “kırklara karışmak, kırk deveye bir eşek, kırk gün günahkâr bir gün tövbe kâr, kırk serçeden bir börek, kırk yılın başı, kırkı on paraya" gibi (Gölpınarlı, 1977: 200-202) deyimler bu türdendir.

Kırklama için kırk kaşık su hazırlanır. Bu kırk suyu, anne ve bebek adına ikiye bölünür. Anne gusûl abdesti alırken bebeği evde bulunan bir büyük, genelde kaynana yıkar. Kırklama sırasında kırk suyunun içerisine kırk tane taş, altın yüzük veya kırk tane nohut/fasulye gibi atılır (K.k. 1, K.k. 7, K.k. 8, K.k. 15, K.k. 21). Kırk uçurma ile kırkı çıkan anne ve çocuk bu işlemten sonra artık dışarıya rahatlıkla çıkabilir.

-Bebeğe ve annesine kırklandıktan sonra eski giydikleri kıyafetleri giydirilmez; kırklanan anne ve bebeğin temiz kıyafetler giymesi (K.k. 2, K.k. 3, K.k. 5, K.k. 18) gereklidir.

-Loğusa kadının evine kırk suyundan serpilir; evin de kirlendiğine inanılır (K.k. 2, K.k. 3, K.k. 5, K.k. 18).

-Bebeği dışarıda ilk gören kişi ise ona beyaz renkte atlet, patık gibi giysiler alır ya da maddî gücünün yettiğinde altın (K.k. 2, K.k. 4) alır.

-Kırkinci gününü takip eden diğer günde çocuk anne tarafından yüksekçe bir yere çıkarılır. Giderken un, yumurta ve şeker alınır; o yere en yakın kim oturuyorsa eve niyet edilip verilir (K.k. 2, K.k. 6).

-Kırkı bitince kırk tane kapıya uğrayarak kırk tane yumurta (K.k. 6) toplanır.

2.1.3.4. Kırk Basması/Yaşıt Olma

Loğusa ve çocuğun doğumdan sonraki kırk gün içerisinde hastalanmalarına halk kültüründe “kırk basması” denilir. Kozlu’da ise kırk basmasına “*yaşıt olma*” denilir.

Bebeklerinin kırkı çıkmadan herhangi bir yerde karşılaşan lohusa iki kadının çocuklarına hastalık bulaşacağına inanılır. Bu durumda çocuklardan biri diğerine göre yüksekte tutulur; çocukların göz göze gelmemesi sağlanır. Böylece hastalık karışması (K.k.1, K.k. 3, K.k. 16, K.k. 25, K.k. 32) önlenir. Bu nedenle lohusalık sürecinde kırklı kadın zorunlu olmadıkça dışarı çıkarılmaz. Çocuğun yaşıt olması hâlinde zayıflaması, yorgun düşmesi, hastalıktan daha öte bebeğin ölüm tehlikesi içinde olduğu bile (K.k. 7) düşünülür.

2.1.3.5. Bebekte Sarılık

Sarılık; bebeklerin üçte ikisinde görülmekte olan genelde kendiliğinden geçen ancak ilgilenilmediğinde ciddi durumlara yol açma ihtimali olan hastalıktır. Birçok yenidoğanda sarılığa rastlamak mümkündür. Bebekte görülen sarılığın ne kadar süreceği sarılığın çeşidine ve ortaya çıkma nedenlerine göre değişiklik gösterir. Genel

olarak genetik etkenler, yetersiz beslenme, erken ya da geç doğum gibi birçok faktör sarılığın belirmesinde rol oynamaktadır (Sivaslı, 2009: 49).

-Sarılık şiddetlendikçe hafifçe burun veya karın cildine bastırıldığında sarı renk yavaşça rengini alır. Çocuk bu durumda daha çok uyumaya meyilli (K.k. 2, K.k. 4, K.k. 21, K.k. 49) olur.

-Doğum sonrası çocuğun sarılık basmaması için yüzü sarı tülbent ile örtülür. Sarı tülbentin olmadığı durumlarda herhangi bir örtü sarı renge boyanır (K.k. 7, K.k. 16, K.k. 18).

-Çocukta doğduğu anda hemen sarılık olduğu anlaşılırsa alınına çizik atılır; bu çizikle birlikte akan kanın (K.k. 2) sarılık hastalığını da gidereceğine inanılır.

2.1.3.6. Konuşamayan, Yürüyemeyen Çocuk

Çocukların beklenen gelişim basamaklarını zamanında tamamlayamaması ya da geç tamamlaması gelişim geriliği olarak tanımlanır. Genellikle tüm çocukların ortak gelişim ve büyüme aşamaları vardır. Buna rağmen bazı çocukların farklı gelişim zamanlamasından söz edilebilir. Dolayısıyla konuşma ve yürümeye yaşlarından daha erken ya da geç başlayabilir.

-Konuşamayan çocuk mısır, buğday gibi tanelerin öğütüldüğü bir değirmene götürülür. Çocuğa değirmen döndükçe çıkarmış olduğu ses dinlettirilir (K.k. 1, K.k. 3, K.k. 5, K.k. 31). Değirmenin çıkardığı sese “*çakıldak*” adı verilir.

-Dilinin çözülmesi için kırk kapıdan ekmek toplanır, yedirilir (K.k. 6).

-Yürüyemeyen çocuk için çocuğun ayak bileğine kalın bir ip bağlanır ve cuma namazından çıkan ilk kişi tarafından bu ip kesilir. Bu uygulamaya ilçede “*köstek kesme*” adı verilir (K.k. 6, K.k. 7).

-Bayram vakitlerinde tekbir çıkana kadar eşlerin hassas davranması gerektiğine inanılır. Bu süre içinde gerçekleşen cinsel temas ile bebeklerin konuşamayacağına inanılır (K.k. 2, K.k. 7).

2.1.3.7. Nazardan Korunmak İçin Yapılanlar

Türkçede bakış anlamına gelen Arapça kökenli nazar kelimesi, bakışlarında zararlı güç bulunan bazı insanların bu özellikleriyle bir kişiye ya da bir nesneye bakmakla canlı üzerinde hastalık, sakatlık, hatta ölüm; nesne üzerinde sakatlanma, kırılma gibi olumsuz bir etkinin meydana gelmesi şeklinde açıklanmaktadır (Boratav, 1997: 103-104).

Kozlu ilçesinde nazara karşı “*maşallah*” yazılı takıların bebeklerin omzuna takıldığı görülür. Üçgen şeklinde yedi kat muşambaya sarılarak yapılan muskalar bir bez kılıf içerisinde bebeğin omzunda, boynunda ya da koyunda (K.k. 6, K.k. 18, K.k. 15) taşınmaktadır. Nazardan korunmak için takılanlar şu şekilde ele alınmaktadır:

1.Yakaya ve Omuza Takılanlar: Boncuk, kertenkele, çörek otu, hurma çekirdeği, gözboncuğu, yedi delikli boncuk, kurt boncuğu, it boncuğu, kara boncuk, yılan kemiği, yılan kabuğu, şap, hayvan tüyü, kurban gözü, kumaş parçası vb.

2.Boyuna Asılanlar: Sarı kehribar, hamayıl, dağdağan ağacı, küçük mavi boncuk, kara boncuk, sarılık taşı, muska, boylama vb.

3.Beşiğe Takılanlar: Salyangoz, balık kılıcı, kertenkele kulağı, kurt aşığı, kurt bözüğü, kaplumbağa, boncuk vb.

4. Ev-Dükkan vb. Yerlere Asılanlar: Küçük Kuran-ı Kerim, çeşitli dualar, kartal iskeleti, kaplumbağa, okunmuş yumurta, süpürge çöpleri, üzerlik, geyik boynuzu, koyun ve öküz boynuzu, at ve eşek nalı, koyun ve at kafası vb. dir (Akpınarlı, 1996: 161).

İlçede bebek doğduğunda beşiğinin yanına onu tüm kötülüklerden koruduğuna inanılan telli süpürgeden (K.k. 5, K.k. 29, K.k. 32, K.k. 46) konulur. Çocuğun nazardan uzak kalması için alnına kara leke (K.k. 2) sürülür. Karşı tarafa çirkin görünmesi için bu uygulama yapılır. Bunun yanı sıra çocuğun güzelliğinin dikkat çekmemesi için renkli kıyafetler giydirilmez (K.k. 1, K.k. 3, K.k. 6, K.k. 12).

2.1.3.8. İlk Diş, İlk Saç ve İlk Tırnak

Doğum sonrası bebeğin gelişimindeki pozitif yöndeki değişimler önemlidir. Bu değişimler, ebeveynlerin sevinç ve heyecan duymasını sağlar.

-İlçede bebeğin dişinin çıktığını gören ilk kişi bebeğe beyaz atlet alır. Beyaz renginin temizliğin ve saflığın simgesi (K.k. 2, K.k. 8) olduğuna inanılır.

-Saçı bebeklikten itibaren belli bir uzunluğa gelmiş çocuğun saçları kesilir ve kuyumcuya gidilir. Saçının gramına göre bebeğe altın (K.k. 18, K.k. 31) alınır ve hediye olarak takılır.

-Bebeğin kırk çıkana kadar çıkan tırnakları kesilmez (K.k. 2). Sürekli kesilirse tırnaklarının sert olacağı inanışı vardır.

2.1.3.9. Kulak Delinmesi ve Küpe Takılması

Kulak deldirmek, genellikle kız çocuklarının süsü olarak görülen bir işlemdir. Bazı ebeveynler doğduktan çok kısa bir süre sonra bebeklerinin kulaklarını deldirmek isterler. Bebeğin büyüünce deldirme işlemine direnip zorluk çıkaracağını ve izin vermeyeceğini düşünerek, bebekken deldirip bir an önce bunu atlatmak isterler. Kozlu ilçesinde küpenin eskiden ailenin bir büyüğü tarafından bebeğin kulağına “ısrırgan otu” ile uyuşturulup iğne ile delik (K.k. 3, K.k. 8, K.k. 16. K.k. 51) açıldığı belirtilmektedir. Diğer durumda ise biraz bekleyip kendi kararını verebileceği yaşta takmasını beklerler.

2.1.3.10. Sünnet

Çocukluktan delikanlılığa geçişin eşiği olarak görülen sünnet töreni, Müslüman Türk toplumunda çok önemlidir. Bu uygulamanın gerekliliği, genel olarak dinî ve geleneksel nedenlere dayandırılmakla birlikte uygulamanın yararlarına yönelik tıbbi temellendirmelere de ağırlık verilmektedir. Bununla birlikte sünnetin cinsel yaşama ve üreyebilme yeteneğine giriş simgesi (Yılmaz, vd., 2008: 101) olarak algılanması da geleneksellik ve ritüel boyutunu oluşturmaktadır

Geleneksel yapı ve dinî gerekçelerle sağlık personeline ulaşımın yetersizliği ve uygulamanın tıbbi uygulama kabul edilmemesi gibi gerekçelerle sünnetin sıklıkla hekim dışı sağlık personeline veya tecrübesiz kişilerce yapıldığı gözlemlenmektedir. Eskiden köylerde “seyyar sünnetçi” lerin olduğu ve belli zamanlarda toplu sünnet yaptığı bilinir. Eğer sünnet eğlencesi yapılacaksa da davetlilere kıymalı pide ile ayrılan verilir. Sünnet olan çocuğun yatağının kenarına tas konulur, gelen takılar bu tasa (K.k. 12, K.k. 22, K.k. 43) bırakılır. Sünnet sırasında çocuk “kirve”nin (destekçisi) kucağına oturtulur ve bacaklarının iki yana açılması sağlanır. Sünnet edilmeden önce ve sünnet sırasında tekbir getirilir. Ayrıca “oldu da bitti maşallah” diye bilinen tekerleme (K.k. 4, K.k. 19, K.k. 23) söylenir. Sonrasında ise çocukların rahat edecekleri bol kıyafet giydirilir. Sünnet edildiğinde yaranın çabuk iyileşmesi için odun külü sürülür (K.k. 1, K.k. 12, K.k. 37).

Sünnetin genelde 3, 5, 7 yaşlarında yapılmasına özen gösterilmektedir. Çocuk tekli yaşlarda sünnet edilirse ileri zamanlarda tek evlilik; çiftli yaşlarda sünnet edilirse birden fazla evlilik (K.k. 2) yapacağına inanılmaktadır.

2.2. Evlenme

Evlenme, sevgi ve anlaşıma bağı içerisinde zamanı geldiğinde gerçekleşmesi istenilen önemli bir adımdır. Bütün toplumlarda evlilik, yaşamın yeni bir dönemine işaret etmektedir (Kalkan, vd., 2012: 2). Gerek toplumsal gerekse gelişimsel olarak bireylerden yetişkinlik dönemi ile birlikte eş seçmeleri, seçtikleri eş ile oluşturdukları ilişkilerini evlilik ile sonuçlandırmaları beklenmektedir. Bu noktada ortak amaç ve çıkarlar çerçevesinde oluşan toplumsal kurumların başında aile gelmektedir.

Öncesi, anı ve sonrası ile evlenme bir dizi pratik, ritüel, inanışı içinde barındıran önemli sosyo-kültürel olaydır. Bir toplumun bakış açısına göre ilerleyen bu süreçte bireylerin yaşamına yeni yaşam rolleri, görev ve sorumluluklar girmektedir. Kozlu ilçesinde evlenmeye yönelik âdet ve gelenekler, geçiş dönemi çatısı altında doğumdan sonraki sürece karşılık gelmektedir.

2.2.1. Evlilik Öncesi

İnsan doğumundan ölümüne kadar geçen sürede kendi yaptıklarından sorumlu bir kişi olarak hayatını sürdürmektedir. Bu geçen süreyi kendi ve ailesi adına ne kadar verimli geçirebilirse “*kendini gerçekleştirme*” olarak tanımlanan üst basamağı da tam anlamıyla yaşayacaktır. Hayatın diğer geçiş basamağı olan evlenme bu doğrultuda sağlam karar almayı gerektirmektedir. Her insan “Ömrünün sonuna kadar -hastalıkta ve sağlıkta- aynı yastığa baş koyabileceği” bir eşi mutlaka istemektedir. Aslında evlilik bu anlamda insanın duygusal yönden tamamlanması ve bir kişi ile başlanan hayata bir aile olarak devam edilmesidir.

Kişi hayatını devam ettirirken belli bir olgunluğa gelince veya kendi şartlarında istediği hayatı elde edince evlenebilme hissi kendiliğinden belirlemektedir. Ailesinin de bu isteği dile getirmesiyle birlikte çevresini gözlemlene ihtiyacını hissetmektedir. Neticede evlilik öncesi yaşananlardan düğün aşamasına gelinceye dek birtakım olaylar baş göstermektedir.

2.2.1.1. Evlenme Biçimleri

Evliliğin toplumda nasıl şekillendiği yaşanan evliliklerin çeşitliliğine bakılarak anlaşılır. Toplumsal yaşamda kadın ve erkeğin rolleri farklı görülmüş, bu da evlilik kurumunda etkili olmuştur. Evlenme biçimleri toplumun değer yargılarına, sosyal ve ekonomik durumuna, kır ve kentte yaşam biçimlerine göre farklılıklar göstermektedir.

Kozlu ilçesinde çoğu evlilik görücü usûlü gerçekleşmiş; birçok çift birbirlerini tanımadan evlenmişlerdir. Ailelerin evliliğe karşı çıkması durumunda “kız kaçırma” olayı gündeme gelmiştir.

Kızlar köy ortamında hayvanlara bakma, evin yemeği yapma, bağ/bahçe işleri gibi ağır köy işleri ile meşgul olduğundan anne/baba, kızını işini yaptıracığı biri olarak görmekte ve evlenmesini istememiştir (K.k. 5, K.k. 32). Ana babasının iş gördürmek için evlendirmedeği veya talibi çıkmayan bu kızlar ilçede “yaşı geçmiş, evde kalmış, evlenememiş” (K.k. 7, K.k. 11, K.k. 17, K.k. 32, K.k. 43) olarak nitelendirilir.

Beşik kertmesi olayı ilçede çok görülmemektedir; ancak bazı aileler evlâdımız yabancıya gitmesin düşüncesi ile kızını genelde kardeş çocuğuna vermiştir. Büyüyüp belli bir yaşa gelince de gençler kendileri karar vermiş; “*Vazgeçtim.*” demesi yeterli görülmüştür (K.k.2, K.k. 6, K.k. 12). Bu sözü söylemezse evlenmek zorunda kalmıştır.

Beşik kertmesine alternatif “*değiş etme*” söz konusudur. Aileler karşılıklı olarak kız ve erkek evlâtlarını değiş-tokuş yaparak evlendirirler. Genelde erkek karşı tarafın kızına talip ise o aileden de erkek diğer tarafın kız kardeşine (K.k. 2, K.k. 4, K.k. 6) verilir. Nadiren görülen bir diğer evlenme biçimlerinden biri de kocası ölen kadının kayını ile evlendirilmesidir (K.k. 3, K.k. 11, K.k. 40) söz konusudur. Burada kardeşi vefat ettiğinde eşini ortada bırakmamak düşüncesi vardır. Erkek kardeşin olmaması durumunda ise yeğenler ve yakın akrabalarından birisi tercih edilir. Mirasın bölünmesi, öksüz kalan çocukların geleceğinden duyulan endişeler (Sezen, 2005: 189) de bu tarz evliliklere neden olmaktadır.

Görülen bu evlenme biçimlerinden başka, kız ve erkeklerin hem eğlenmek hem de aradığı eşi bulmak için bulunduğuy ortamlar da vardır. Alaplı ilçesinde Razaman Bayramı’ndan bir gün sonra ya da Kurban Bayramı’nın son günü Alaplı Hükümet Caddesi’nde yedi yüz metre uzunluğundaki büyük caddede kızlar ve erkekler bir araya gelir, buluşup tur atarak vakit geçirirler. Burada tanışıp evlenirler. Bayramlara denk getirilen bu özellikli güne “*Gençlik Bayramı Kutlamaları*” veyahut “*Kızlar Bayramı Kutlamaları*” (Aydemir, 2008: 2) da denilmektedir.

2.2.1.2. Evlilik Yaşı

Aile, toplumu oluşturan en temel yapı taşı kabul edilmektedir. Dolayısıyla bir toplumsal hayatın sağlıklı yürütülebilmesi aile kurumunun varlığını sürdürmesine ve düzenli bir şekilde işlemesine bağlıdır. Ailede meydana gelen değişimler, toplumsal

yapının değişimini açıklamak bakımından oldukça önemli etmenlerdir. Bu bağlamda evlenme yaşını faktörlerin başında gelen cinsiyet, eğitim, iş durumu ve yerleşim yeri gibi (Gökmen, 2019: 21) unsurlar önemlidir.

Kozlu ilçesinde kız veya erkeğin buluş çağına ermesi ile “*zamanı geldi*” (K.k. 5, K.k. 6, K.k. 12, K.k. 41) söylemi kendini gösterir. Köyde kızlar 17-18, erkekler askerlik dönüşü 22-23 yaşında evlenme çağına gelmiş olarak kabul edilir.

Eskiden birini sevdiği hâlde ailesine açıkça söyleyemeyen çiftler var olmuştur. Bunun için de erkekler evdeki ayakkabılara çivi çakarak (K.k. 11, K.k. 21, K.k. 43), kızlar da tencere ve tabak gibi mutfak gereçlerine belli belirsiz vurarak (K.k. 2, K.k. 16) belli etmiştir. Ele alınan bu değişkenler geleneksel aile yapısını yansıtmıştır.

2.2.1.3. Kısmet Açma

Türk kültüründe yaşayan pek çok âdet ve inanma İslamiyet öncesi inanç sistemlerinin izlerini taşımaktadır. Türkler İslamiyeti kabul ettikten sonra, o güne kadar etkisinde kaldıkları inanç sistemlerinin kalıntılarını girdikleri bu yeni dine de getirmişlerdir. Türkçe'de talih, kader, nasip, baht, şans karşılıklarıyla "Tanrının her insana uygun gördüğü varsayılan şey, yaşama durumu" (Büyük Larousse Sözlük, 1990: 6731) anlamındadır.

-İlçede nişan kurdelesinin küçük boyutlarda kesilip cüzdanda saklanması (K.k. 2, K.k. 6, K.k. 7) ile kısmetinin açılacağına inanılır.

-Aynı zamanda düğün öncesi gelin ayakkabısının altına kızlar isimlerini yazar ve kimin ismi önce silinirse onun tez zamanda evleneceği anlamına gelir (K.k. 5, K.k. 14).

-Düğün öncesi gelinle beraber yatılırsa kısmetin bekâr kıza (K.k. 2) geçeceğine inanılır. Hayırlı bir kısmetinin olmasını isteyen genç kızlar, yastık altına herhangi bir evin anahtarını koyar ve evleneceği kişinin rüyasına gireceğine (K.k. 6, K.k. 18, K.k. 21, K.k. 36) inanır. Bir diğeri ise şans getirdiğine inanılan dört yapraklı yonca yastık altına konulur (K.k.4). Çiçek dilinde, yonca şans anlamına gelir. Dört yapraktan her birinin anlamı vardır; birinci yaprak umut, ikinci yaprak inanç, üçüncüsü sevgi ve dördüncü şanstır (Demir, 2019: 3).

-Hıdrellez zamanı kızlar isimlerini mendile yazar, sonra bir ipe asar. Oğlunu evlendirecek olan anneler, beğendikleri kızın resmini alırlar ve oğluyla kızın resmini bir araya getirip tekrardan ipe asarlar (K.k. 32). Türbeleri, velileri ziyaret etme,

türbelerin çevresinde veya bahçede bulunan ağaçlara ip veya çaput bağlayarak dileklerde bulunma, adaklar adama, kurban kesme eski Türklerden günümüze kadar gelen inanışlardandır. İslâmiyetten önce Türkler dağ, kaya, pınar, göl, ırmak gibi bazı orman ve ağaçları kutsal saymış ve bunların koruyucu ruhları olduğuna inanmıştır.

-Birbirini seven çiftler bir sorun yaşıyorsa, aralarının düzelmesi için bir hocaya gidilir. “*Sıcaklık muskası*” yaptırılır (K.k. 6, K.k. 7, K.k. 16, K.k. 24, K.k. 45).

-Falcıya gidip geleceği öğrenme, bilgiler edinmeye çalışma davranışı oldukça yaygındır. Kısmetinin açık veya kapalı olduğunu ya da kısmetinin kim olduğunu öğrenmek isteyen genç kız veya yakını, bu amaçla çevreden öğrendiği falcılara (K.k. 6, K.k. 25) gider.

Kısmetin kapanmaması için uzak durulması gereken inanışlar da mevcuttur:

-Kapı eşiğinde bir kızın oturmasına izin verilmez. Eşiğin soğuk olmasından yola çıkarak rahiminin zarar göreceği düşünülür, bekâr kalır gözüyle bakılır (K.k.1, K.k.4, K.k. 14)

-Ezan okunurken kızın el işi yapılmasına izin verilmez; eğer genç kız çeyizini yapıyorsa nasiplerinin kesileceğine (K.k. 2, K.k. 17) inanılır.

-Eller kenetlendiğinde, kollar kavuşturulup kapandığında kişinin kısmetinin de (K.k.1, K.k.2) kapanacağına inanılır.

-Hıdrellez günü dikiş iğnesine iplik geçirmek kısmetin bağlanabileceğine, kötü kısmet ve talihe (K.k. 16, K.k. 19) yorulur.

-Evlenmek için adım atan çiftler, hayatındaki kişinin hayırlı olup olmadığını öğrenmek için sevdiği bir büyüğünden istihâre namazına (K.k. 20, K.k. 21) yatmasını ister. Kişi rüyasında mavi, pembe gibi ferahlığı simgeleyen renkler görürse kısmetin hayırlı olduğuna kanaat getirilir.

2.2.2. Evliliğin Aşamaları ve Düğün

Aile, hem geleneksel hem de modern toplumlarda önemli toplumsal kurumlar arasında yer almaktadır (Doğan, 2007: 175). Aile kurumunun varlığı ve sürekliliği evlilik aracılığıyla sağlanmaktadır. Evlilik ise, kadın ve erkek ilişkisini meşru bir temele dayandıran toplumsal olgudur. Soy çizgisinin belirlenmesi, toplumsal cinsiyet rollerinin sürdürülmesi, ekonomik üretim ve tüketim faaliyetlerinin düzenlenmesi, toplumdaki iş bölümünün oluşturulması evliliğin işlevleri arasında yer almaktadır.

Ayrıca bireyin biyolojik, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanması da evlilik olgusunun işlevleri arasındadır (Özgüven, 2014: 19).

Birey için önemli bir gelişimsel görev olan evlilik, bireyin yaşamında birtakım değişikliklere yol açmaktadır. Aile sorumluluklarını paylaşmayı öğrenmek, çift olmak, aileler ve yakınlar ile ilişkileri yeniden yapılandırmak, doyurucu duygusal ve cinsel ilişkiyi oluşturmak gibi evlilik yaşamına dair kazanımları evliliğin ilk yıllarında gerçekleştirmeleri beklenmektedir. Bu beklentileri gerçekleştirme sürecinde çiftlerin karşısına birtakım zorluklar, hayal kırıklıkları ve çatışmalar çıkabilmektedir. Söz konusu aile tarafından bir kızın beğenilmesi ya da gençlerin isteğini çevresindekilere söylemesi, ardından kız isteme, görücüculük, söz, nişan, çeyiz/seysere hazırlama, düğün gününü belirleme, düğün evlilik sürecinin ayrıntılarıdır.

2.2.2.1. Eşlerin Seçimi

Evlilik kurumu, toplumun temel direği olan ailenin başlangıç birimidir. Sağlıklı evliliklerin oluşmasında çiftlerin eşini seçmeyi tesadüflere bırakmaması ve bu kararı bilinçli olarak vermesi çok önemlidir. Evlenmek için verilen karar, kişinin bundan sonraki hayatını kiminle ve nasıl geçireceğini, kişiyi bekleyen yeni sorumlulukları, çocuklarının annesinin/babasının kim olacağını ve ailenin bir bütün olarak nasıl bir hayatı olacağını belirler. Eş seçimi rastgele bir süreç değildir.

Kozlu ilçesinde bir kızın oturup kalkmasına, anne/babasına karşı hareketlerine, dedikodu yapmaması gibi kötü alışkanlıklarının olup olmadığına, üst başının temiz olmasına ve ev işlerini nasıl yaptığına mutlaka bakılmaktadır (K.k. 6, K.k. 8, K.k. 33, K.k. 28, K.k. 49). Kız tarafı ise damat adayının içki içmemesi, büyüğüne karşı saygılı oluşu ve kızlarına karşı gösterdiği değere önem vermektedir. Bazı aileler kızlarının maddî yönden rahat yaşamasını ister ve zorluk çekmesini istemezler. Bu nedenle damat adayının mesleğine dikkat etmektedir (K.k. 10, K.k. 16).

İlçede birbirlerine çok benzeyen çiftlerin kaderlerinin bir yazıldığı (K.k. 2, K.k. 24, K.k. 32) sıklıkla konuşulmaktadır. Bu yüzden daima evliliklerinin uyum içinde olacağını düşünülmektedir.

2.2.2.2. Kız Görme

Damat adayının annesi; halası, yengesi ile kızı bir bahaneyle görmeye gider. Uzungüney köyünde bir kız beğenildiyse kaynana adayı giderken bir poşet hazırlar. “Hediyelik” adı verilen bu poşetin içine börek, bisküvi, gözleme, börek gibi sevilen

yiyeceklerden yapar. Gittiğinde kendinden bahsederken yanında oğlunun fotoğrafını da götürür. Sonrasında kız ve kızın annesi damadı beğendiyse bu poşeti alıp karşı tarafa aynı şekilde hediyelik hazırlar. Bu davranışı “*Damadı beğendim, bu iş olacak gibi, rızası var gibi*” anlamına gelir. Aksi takdirde hediyeleşmeyi kabul etmeyip geri verirse kızını vermek istemiyor demektir. (K.k. 1, K.k. 11, K.k. 16, K.k. 15, K.k. 16, K.k. 46).

Anne kadar babanın da rolünü şu örnekte görmek mümkündür. Erkek evlâdını evlendirmek isteyen baba eğer bir kızı görüp beğendiyse bu süreyi fazla uzatmaz ve “*Bir akşam senin kahveni içmeye geleceğim.*” diye haber gönderir. Köyde herkes birbirini yakından tanıdığı için bu konuda pek sıkıntı çekilmez; hemen kızı istemek için gelineceği anlaşılır. Kızın babası hoş görürse cevabını iletir ve kendi aralarında isteme için bir gün ayarlamaya çalışılır (K.k. 11, K.k. 43). Bir diğeri ise kızının talipleri çoksa baba, evinin çatısındaki bacaya testi hazırlar; tüfeğiyle o testi hangi aday önce kırarsa kızını hemen ona vereceğini belirtir (K.k. 2).

2.2.2.3. Kız İsteme/Görücülük

Farklı coğrafyalarda farklı ritüel ve uygulamalarla karşımıza çıkan kız isteme, çiftler için oldukça heyecanlı bir süreçtir. Hem ailelerin birbirleri ile tanışması hem de çiftlerin evlilik yolunda büyüklerin rızasını almaları için gerçekleştirilir. Çiftin isteğinin aileler tarafından da onaylanması anlamına gelen kız isteme, evliliğe doğru ciddi adımların atıldığı andır.

Kız istemeye gidilirken bir büyüğün olması her zaman istenen bir durumdur. Aksi durumda damadın “*evsiz, sahipsiz, düzeni yok, başı eğik*” (K.k. 7, K.k.11, K.k. 41, K.k. 48) olarak algılanmasına neden olmaktadır. Ayrıca geçmiş zamanlarda sadece aile büyüklerinin gittiği, damadın götürülmediği ifade edilmektedir. Damat adayının daha sonra el öpmek için eve geldiği ve yüzüklerin (K.k. 8, K.k. 11, K.k. 37) takıldığı anlatılmaktadır. “*Allah’ın emri peygamberin kavli ile*” sözü ile kız istenir. Bu sırada gelin Türk kahvesi yapmaya başlar. Gelin adayının elinden herkese Türk kahvesi ikram edilir. Kahve kız istemeden önce de yapılabiliyorken çoğunlukla istemeden sonra (K.k. 2, K.k. 16) yapılır. Merasim bittikten sonra tüm davetlilere çikolata veya baklava türü tatlılar teker teker ikram edilir; hatta diğer günlerde eve gelen misafirlere verilmek için (K.k.2, K.k.4, K.k. 16, K.k. 19, K.k. 41) saklanmaktadır.

Kozlu ilçesinde eskiden kız istemeye gidilirken bir büyük bohça düzülür ve içine “*ekmek, helva ve köy böreği*” konularak mutlaka karşı tarafa verilir. Sebebi ise kız

isteme merasimi sorunsuz gerçekleşirse getirilen helva çikolata niyetine dağıtılır, sonra kahve yapılırdı. Kız verilmezse eğer bohça kabul edilmez, kızın verilmeyeceği anlamına (K.k.1, K.k. 2, K.k. 16, K.k.19, K.k. 23) gelirdi.

2.2.2.4. Söz Kesme ve Nişan

Söz ve nişan, nikâh olana kadar gençlerin birbirini daha yakından tanımaları ve ailelerin kaynaşması açısından önemli bir aşamadır.

Kız isteme merasiminden sonra yüzük takılması kararlaştırılmışsa gelin ve damat adayı yüzük takılması için bir araya gelirler. Bu sırada, söz alyansları da bir tepsi üzerinde büyüklere takdim edilir; genellikle gelinin kız kardeşi veya yakını tepsiyi (K.k.2, K.k. 4, K.k. 16, K.k.49) taşır. Erkek tarafından bir aile büyüğü ya da güzel dua yapabilen bir hoca konuşma yaparak yüzükleri takar ve bağlanan kırmızı kurdeleyi keser. Kurdele kesilirken âdet gereği damadın ailesinden “*makas parası*” istenir; maddî açıdan hazırlıklı gelip gelinmediği sınıanır. Yüzük takılmasının hemen ardından anne-babaların ve diğer aile büyüklerinin eli öpülür. Erkek tarafı, gelin adayına getirdikleri hediyeleri takar. Merasimin ertesinde, adaylar “*sözlü/nişanlı*” olarak anılmaya başlanır (K.k. 1, K.k. 11, K.k. 13, K.k. 19). Ailelerin maddî durumu iyi değilse iki kere masraf olmaması için söz ile nişan, kızın istenmesinden belli bir süre sonra aynı anda da yapılmaktadır. Günümüzde ise genelde ailesi kalabalık olan aileler nişanı ayrı bir zamanda yapmayı tercih etmektedir.

Yüzüklerin takılması geçmişte herhangi bir kuyumcуда aile arasında (K.k.2, K.k. 13, K.k. 20) gerçekleşirdi.

Nişanda kız ve damada nişan bohçası hazırlanır. Kız isteme töreninden sonra gelin adayı, kayınvalide ve görümceleri ile birlikte alışverişe gider. Bohçaya kız için “*kapama*” (K.k.1, K.k. 32) adı verilen nakışlı elbise, baş örtü, iç çamaşırı, çorap, patik gibi giyecekler alınırken; damat bohçasına ise atlet, gömlek, çorap, mendil alınır.

Kız görmeye gitme konusunda babanın da rolünün olduğu yukarıdaki başlıkta bahsetmiştik. Bu aşamada baba, kız tarafına haber gönderip olumlu bir cevap alırsa kızın istemesi hemen gerçekleşir. Sonrasında kız ve erkek babası, hem muhabbet etmek hem de söz, nişan konusunu konuşmak için bir araya gelirler. Kızın babası damat tarafına bir “*düğün listesi*” hazırlar (K.k.1, K.k. 11, K.k. 43, K.k. 46, K.k. 48, K.k. 50). Damadın alacağı altın, bilezik, evin eşyaları, “*urba*” (*kazak, mintan, gömlek*), kızın sandığı, “*somya*” denilen yatak (K.k.11), alınacak olan tavuk (K.k. 1, K.k. 4,

K.k. 11, K.k. 26, K.k. 48, K.k. 49) tek tek yazılırdı. Yatak odasının kız tarafının diğer eşyalarınsa damat tarafının alınması istenirdi. Bu konuda anlaşmaya varıldıktan sonra kız isteme tamamlanmış olurdu.

Düğün listesi dışında bazı aileler, kız annesine “*analık hakkı/süt hakkı*” denilen bilezik ister. Anneye hakkını teslim etmek, minnet ve teşekkür etmek için yapılan bir âdettir (K.k. 2).

2.2.2.5. İç güveysi Alma

İç güveysi, maddî açıdan daha güçlü olan tarafın kadın olması durumunda, evliliğin kadının mevcut evinde sürdürülmesi hâlidir. Birçok toplumda görülebilen bir evlilik çeşitidir. Bu evlilik türü toplumsal dayanışma kimliğindedir ve gelenek halini almıştır. Kozlu ilçesinde kız tarafının yalnızca bir kız evlâdı olması nedeniyle erkek çocuk sayısının fazla olan ailelerden karşı tarafın rızası (K.k. 1, K.k. 7, K.k. 16, K.k. 24) ile iç güveysi alınmaktadır.

2.2.2.6. Nişanlılık Dönemi

Nişanlılık süreci, ilerde evlilik birliğini kuracak olan çiftin birbirini tanımasına imkân hazırlayan bir süreçtir. Böylelikle taraflar birbirleri hakkında fikir sahibi olma, maddî ve manevî değer ölçülerini öğrenebilme ve tedbir alabilme imkânına sahip olur.

Söz ve nişanın ardından çiftler, “Ee ne zaman düğün?” sorusuyla sık sık karşı karşıya kalırlar. Eğer nişanla düğün arasında bir seneden fazla zaman olursa hemen kötü yorumlanır; çiftlerin aralarında anlaşmazlık olduğu (K.k. 2, K.k. 8, K.k. 17, K.k. 19, K.k. 24) düşünülür. Nişanın bozulması durumunda takılar ve alınan hediyeler karşı tarafın kabulüne göre geri verilir (K.k.2, K.k. 11, K.k. 16, K.k. 24, K.k. 46).

Bir diğer açıdan nişanlılık dönemi iki tarafın itibarı için çok önemlidir. Aileler bu süreçte çocuklarının yanlış bir şey yapmasını istemez, ailesini küçük düşürecek hareketlerden uzak durması için çaba gösterirler. Nişanı bir “*evlilik akdi*” (Karadağ, 2015: 45) şeklinde görmektedirler. Bu nedenle nişan merasimi esnasında dinî nikah kısılmakta; böylece tarafların birbirleriyle rahat bir şekilde görüşmeleri için mahzur ortadan kalkmaktadır.

2.2.2.7. Çeyiz/Seysere

Çeyiz sözcüğü, günümüzde her ne kadar anlamını yitirse de geleneği sürdüren kişiler de mevcuttur. Eskiden çeyiz kelimesi, bir kadının evine yapacağı maddî katkı

olarak düşünülürdü. Çünkü o zamanlar, eve gelen tek maddî gelir erkek tarafından sağlanırdı. Aileler bu yüzden kız çocukları dünyaya geldiği anda, onlar için çeyiz hazırlamaya başlar ve onlar evlilik çağına gelene kadar da onlar için birçok detaydan oluşan bir çeyiz biriktirirlerdi. Ancak bugüne bakacak olursak bir eve gelecek gelir hem erkek tarafından hem de kadın tarafından sağlanmaktadır. Dolayısıyla da çeyiz dediğimiz şeyin içinde yer alan eşyaları, çoğu çift ortak satın almayı tercih etmektedir.

Kozlu ilçesinde çeyize, “gelinin seyseresi” (K.k. 2, K.k. 4, K.k. 27, K.k. 46) denilmektedir. “Çeyizini düzdün mü (tamamladın mı?)”, Neyin eksik, söyle bilelim.” soruları da (K.k. 2, K.k. 4, K.k. 10, K.k. 27, K.k. 46) sıklıkla dile getirilmektedir.

İlçede en değerli görülen çeyiz, tel kırma işlemeleridir. Tel kırma; dokuma, siyah tül üzerine gümüş tel işlenerek ve işlemeler yapılırken gümüş telin kırılmasıyla yapılan el sanatıdır. Daha çok çarşaf, yatak örtüsü, yastık örtüsü, kırlent, karyola eteği, bohça, çeşitli boyda örtüler gibi ürünlerin üzerinde kullanılmak için yapılır (K.k. 2, K.k. 4, K.k. 7, K.k. 16). Patik, yazma kenarlama (*dört tarafına tığ ile yapılan oya*), havlu ve yatak örtüsü için kalın kumaşa çizilen motifler öncelikli yapılan el işleridir.

2.2.2.8. Düğün Gününü Belirleme

Düğün tarihi genelde havaların güzel olduğu bahar ve yaz aylarına göre alınır. Akrabalar için herhangi bir engelin olmaması ve diğer düğünü olacak kişilerle aynı güne denk gelmemesi düğün gününün belirlenmesinde dikkat edilen hususlardandır. Düğün günü havanın yağmurlu olması “rahmet” (K.k. 1, K.k. 2, K.k. 6, K.k. 12, K.k. 25) olarak nitelendirilir. Ayrıca iki bayram arası düğün yapılamaz inancı vardır (K.k. 2, K.k. 5, K.k. 16, K.k. 34).

2.2.2.9. Davetiye/Kart Dağıtma

Davetiye kelimesinin anlam kazanmasında yazılı eserlerin ayırt edici bir işlevi vardır. Geleneksel kültürde “kültürü yaşatan ve aktaran, farklılaştıran ara sistem” olarak davetiyeler, hediyeleşme anlamında işlev görmüştür (Özdemir, 2008: 469). Düğün tarihine karar verildikten sonra son hazırlıklar tamamlanmaya çalışılır; evin tutulması, eşyalar, gelin ve damada alınacaklar tek tek tedarik edilir. En son düğün tarihine yakın davetiye bastırılır; komşuya, akrabaya, tanıdıklara beyaz zarf içinde verilir (K.k. 3, K.k. 8, K.k. 35). Eskiden ilçede, davetiyeyle birlikte beyaz atlet, renk renk çember ve akrabalara köy tavuğu dağıtma âdeti vardı. Tavukla düğüne çağırmak, zenginliğin ve beklenen saygınlığın (K.k. 1, K.k. 2, K.k. 11, K.k. 15, K.k. 20, K.k. 21)

göstergesiydi. Örneğin sadece atlele söylendiğinde sanılırdı ki onlara biçilen değer atlet değeri kadar (K.k.6) ve kişiler ona göre düğüne gelir, takı takardı.

Düğün davetiyesi olarak düğünden önce bayanlar tarafından börek yapıldığı, yörede “*kaygana*” olarak adlandırılan hamur hazırlandığı, küfelere konularak tek tek dağıtıldığı anlatılmaktadır. Bu böreğe sırtta taşınıp dağıtıldığı için “*arabacı böreği*” (K.k. 1, K.k. 6, K.k. 15) de denilmektedir. İlçede börek için hazırlanan yufka, önemli günlerde kullanılmak üzere büyük, alüminyum kazanlarda bekletilmektedir.

Davetiyeinin nasıl dağıtılacağı konusunda da kadın kişilerden yardım alınır. Bir kâğıda çağırılacak kişilerin ismi yazılır, o liste ile uzaktan yakına doğru dağıtılmaya başlanır. Sonrasında yardım ettiği için yemek hazırlanır, seveceği bir hediye verilir (K.k. 2, K.k. 11, K.k. 32, K.k. 43).

2.2.2.10. Kına

Kına gecesi, geleneksel olarak düğünden bir gün önce kız evinde yapılır. Aile evinden ayrılmanın hüznüyle sevdğine kavuşmanın sevincini simgeleyen kına yakma törenleri sıklıkla yapılmaktadır. Eski çağlardan beri önemli bir süsleme unsuru ve tıbbî madde olarak kullanılan kına, abdeste mani olmaması, dinî yönden sünnet sayılması nedeniyle kullanılmaktadır (Ekici, 1997: 67). Eskiye dayanan geçmişi ile kına askere gidecek gence, evlenecek gelin adayına farklı anlamlar içererek yapılır. Kültürümüzde kına hem bekâreti temsil etmesi hem de koruyucu özelliği sebebi ile yakılır.

Kına gecesine gelin ve damadın yakın akrabaları ve arkadaşları katılır. Kınanın yakılacağı gün, kız evine düğünün başladığı anlamına gelen “*bayrak*” asılır. Geline yakılacak kınayı, damat tarafı alır. Çoğu zaman bu kına, kız evine bir gece öncesinde çerezlerle birlikte gönderilir. Titizlikle hazırlanan kına tepsisinde çerezler, tatlılar ve kına helvası bulunur (K.k.5, K.k. 12, K.k. 31).

Kına günü kadınlar eğlenmek için bir araya gelirken erkeklere de erkek evinde yemek hazırlanır, eğlence ortamı oluşturulur. Bu eğlenceye “*horata*” (K.k. 2, K.k. 6, K.k. 11) adı verilir.

Kına, damadın ailesi tarafından önceden satın alınır ve düğüne yakın bir zamanda kız evine gönderilir. Kına yakma esnasında, gelinin yüzüne işlemeli kırmızı örtü örtülür. Bu esnada gelini ağlatmak için sesi güzel olan biri kına türkülerini söyler; eğer gelin ağlamazsa ailesinden ayrıldığına üzülmeyen biri olarak bakılır ve herkes tarafından ayıplanır. O yüzden gelinin kırmızı örtüsü sürekli açılarak yüzüne bakılır

ve ağlamazsa üst üste kına türküleri söylemeye devam edilir. Bir sonraki adım olan gelinin eline kına yakılması sırasında gelin elini açmazsa o esnada âdet gereği gelinin kayınvalidesi çağrılır ve altın istenir. Ayrıca kına yakılırken kaynana geline, her zaman iyi geçinsinler niyeti ile kazak giydirir (K.k. 2). Kına önce geline sonrasında da küçük hamurlar şeklinde peçetelere konularak gelenlere tek tek dağıtılır. Ayrıca erkek evinden gelen çerezler de dağıtılır (K.k. 2, K.k. 6, K.k. 18, K.k. 45). Bu süre içinde gelinin yanında “*gaymak gardaşlığı*” denilen (K.k. 2, K.k. 4, K.k. 34, K.k. 48) en yakın arkadaşı bulunur.

Kına türküleri, Türk kültüründe (Şişman, 2017: 46) ağıt ve mani niteliğinde oluşturulan sözlerden ibarettir. Ağıtlarda evlenecek kızın baba ocağından ayrılması ölümle eşdeğer görülmekte, ayrılık ağıt formunda ifade edilmektedir. “Kınayı getir aney” ya da “Yüksek Yüksek Tepelere” adlı türküler dışında söylenen türküler de mevcuttur. Genelde ilâhi tarzında söylenmektedir (K.k. 4, K.k. 6, K.k. 8).

Kınam yakıldı elime
Kuşak bağlandı belime
Düğüncüler ev önüne
Geldi anam gidiyorum

Helâl eyle helâl eyle
Anam hakkın helal eyle
Gidiyorum el evine
Anam hakkın helal eyle

Kozlu ilçesinde dikkat çeken uygulamalardan bir tanesi de şu şekildedir: Eskiden ahşap evlerde gelin ve arkadaşları eğlenirken erkek tarafından bazı gençler, kadınlar eğlencesine mani olmak isterdi. Bunun için de acı biberi yakarak dumanını tahtaların arasından eğlenilen yere doğru bırakırlardı. Buna dayanamayan kızlar evden hemen çıkıp dağılırlardı. Bazıları ise basmadan kıyafetlerle kadın kılığına girer, kadınların eğlencesine katılırdı. Erkeklerin “*şakalaşma*” olarak anlattığı bu olaylar, eskinin anıları olarak hatırlanmaktadır (K.k. 1, K.k. 3, K.k. 11).

2.2.2.11. Sağdıç

Türk düğünlerinde sağdıç; düğünün düzenini, idaresini sağlayan, damadın çok yakın arkadaşı veya akrabasıdır. Sağdıçların en mühim görevi damadın giyiminden tıraş olmasına kadar damadın yanında olmasıdır. Ayrıca damadın maddî yönden zorlandığı anlarda damada (K.k. 11, K.k. 19, K.k. 45, K.k. 52) destek olmaya çalışır. Örneğin; gelin almaya günü, düğün konvoyunun önünü kesen çocuklara beyaz zarf içine para hazırlar. Araba aynalarına düğün konvoyu belli olsun diye beyaz mendil bağlamak da (K.k. 11, K.k. 37, K.k. 48) önemli bir âdettir.

2.2.2.12. Gelin Alma

Kınadan sonraki gün, gelin alma günüdür. Gelinin baba evinden çıkması aile fertleri ve gelin olacak kız için zor zamanlardan biridir. Bunun yanı sıra, kızının gelin gittiği evde sorumluluğunu bilmesi adına “*Gittiğin yere yakış.*”, “*Bir gözün kör, bir kulağın sağır olsun.*”, “*Duvağınla gidiyorsun, kefeninle çık o evden.*”, “*Hizmetini iyi yapmaya bak, bizim başımızı öne eğme.*” (K.k. 1, K.k. 18, K.k. 22, K.k. 45) gibi sözler baba ve kız ilişkisi ortaya koymaktadır.

Uzungüney köyünde eskiden gelin almaya katırlarla birlikte gidilirdi ve katırın başına yeşil örtü örtülürdü. Erkeklerin elinde “*sırık*” denilen uzun sopalar olurdu ve sopa uçlarına kırmızı basmalarla (K.k. 1, K.k. 11, K.k. 18, K.k. 19, K.k. 32, K.k. 37, K.k.51) gidilirdi.

Damada ilçede “*gıyağü (güvey)*” adı (K.k. 1, K.k. 11) verilir. Gelin alma günü, damadın yanında sağdıç olur ve gelinin kapısının önünde beklerler. İkisinin de başı öne eğik beklemesinden ötürü bu duruma “*sağdıç kırımması*” denilmektedir. Onlara gelin evinden tepsi içinde bal, kaymak ve yufka verilir, onları yemeleri beklenir. Sonrasında damat ve sağdıçın elleri ibrik getirilerek yıkanır. Damat da tepsinin içine demir para atarak karşılık verir (K.k. 20, K.k. 21, K.k. 37).

Kız tarafı damat ve arkadaşlarına “*gardaş tarafı*” diye seslenmektedir. Bu yakınlıktan dolayı damadın ayakkabısının saklanması, beline yumruklarla vurulması, ağzına acı bal verilmesi de (K.k. 1, K.k. 11, K.k. 19, K.k. 35) özellikle Uzungüney köyünde yapılan âdetler arasındadır. Kızın çeyizi damadın ailesi tarafından alınmak istenir. Gelinin erkek kardeşi varsa çeyiz odasının kapısını hemen açtırmaz para ister. Bu sırada kızın akrabalarından biri de çeyiz sandığının üzerine oturur ve para almadan

kalkmaz. Kızın çeyizi alınırken gelinin sandığına akrabaları tarafından lokum (K.k. 2) konulur; evinde daima huzur olsun diye bu uygulama yapılmaktadır.

Kız, evinden çıkmadan önce bir tabakta yağ bir tabakta da bal verilir. Kapının üstüne yağı, altına da balı sürerek (K.k. 5, K.k. 7, K.k. 35, K.k. 42) damat ile gelin dışarı çıkar. Kapıda bekleyen hoca onların mutluluğu için dua etmeye başlar ve bekleyenler de güzel dileklerde bulunur. Kayınvalide veya yakın akrabalar, gelinin başına bereket ve huzur getirsin diye şeker veya pirinç atar (K.k. 2, K.k. 3, K.k. 6, K.k. 7, K.k. 11). Damat, gelin arabasına binmeden önce sağdıçtan aldığı silâhla havaya silâh sıkarak mutluluğunu gösterir (K.k.1, K.k. 5, K.k. 8, K.k. 16).

Balçıklı köyünde gelin ata bindiğinde gelin önce damat evine götürülür; attan inmez, hiç konuşmazdı. Konuşmamasının sebebi ise kayınpederinden veya damattan birtakım isteklerinin olmasıydı. Yüzü örtülü şekilde tarla, altın, elbise, bağ/bahçe gibi pahalı isteklerini sıralar; ne zaman ki “*Tamam, kabul ediyoruz.*” denirse attan inmeye razı olurdu (K.k. 1, K.k. 11, K.k. 20, K.k. 21). Buna bir nevî *gelinin nazlanması* da denilebilir. Bu geleneğin uzantısı olarak günümüzde gelin, istediği herhangi bir şeyi alıncaya kadar gelin arabasında kimseyle konuşmadığı görülmektedir.

Eskiden gelinlik alabilmek için imkânların kısıtlı olmasından dolayı gelinliğe benzer elbise giyilirdi (K.k. 1, K.k. 5, K.k. 18, K.k. 32, K.k. 45). Gelinin başına uzun boylu görünsün diye salça kutusu konulup sabitlenirdi (K.k. 1, K.k. 4); kırmızı örtü ile yüzü örtülürdü. Gelin alma günü yüze örtülen örtü ve bel kuşağının kırmızı renkte olması âdettendir. Gelin, süsüne değil temiz olmaya özen gösterirdi. Şimdiki gibi kaş alma, yüz boyama, kuaföre gitme gibi alışkanlıklar olmadığından özellikle sadelik (K.k. 7) ön plândaydı.

2.2.2.13. Düğün ve Takı

Kozlu ilçesinde düğün eğlenceleri genelde düğün salonunda olur. Düğünlerde yemek ya da yaş pasta, kurabiye ve meyve suyu verilir. Köylerde ise bütün köyün iştirakı ile düğün daha geniş katılımlı bir faaliyete dönüşmektedir. Okul bahçesinde, cami ve derneklerde isteğe göre yapılır.

Düğün, pazar günü yapılacaksa köyde yemek konusunda iyi olan bir aşçı kadın tutulur; duvak günü içerisinde de gelenlere yemek yapmak için görevlendirilir. Köye ilçeden gelen misafirlere karşı daha hassas ve ayrı saygı içinde olunur. Örneğin;

“Kozlu’dan Mehmet Çavuş’un arkadaşları gelmiş.” diye konuşularak onlara özel hareket edilir (K.k. 11, K.k. 13).

Takıda kız tarafının verdiği düğün listesi çok önemlidir. Beşi bir yerde pek âdet değildir fakat ona eş değer takının alınması her zaman istenen bir durumdur. Köyde eskidem gelin attan indikten sonra geniş bir alanda takı işlemi yapılırdı. Hoca “*Allah bin berket (bereket) versin.*” sözüyle kimin ne kadar taktığını söyleyerek (K.k. 2, K.k. 18, K.k. 21, K.k. 32) takı merasimini tamamlardı.

2.2.2.14. Düğün Yemeği

Kozlu ilçesinde yemek kültürü yok denecek kadar azdır. Düğünlerde ve özel günlerde mutfakların vazgeçilmezlerinden biri kara lahanadır. Lahananın yaprakları koyu yeşil olduğu için “*karamancar yemeği*” olarak bilinir (K.k. 1, K.k. 4, K.k. 15, K.k. 21). Mısırlı, barbunyalı mancar çorbası, mancar sarması, mısırlı kırıklı mancar, etli-etsiz mancar yemeği çeşitleri vardır.

2.2.2.15. Meytar ve Köçeklik

Meytar kelimesi, mehterin halk ağzındaki telaffuzudur. Bir meytar ekibi, davulcu, zurnacı (klarnet, keman) ve köçekten oluşur. Bir düğünde birden çok meytar ekibi olabilir. Hatta meytarın çokluğu düğün sahibinin zenginliğine de işaret sayılır. Düğüne gelen misafir veya misafir grubunu, meytar karşılar. Yerlerinde oturuncaya kadar da önlerinde çalarlar, köçek de oynamaya devam eder. Bu arada misafirler köçeğin eğilip alması için yere para atar. Köçek ters köprü ile yerden parayı ağzına alır.

“Köçek” kelimesi eğlencelerde ve şenliklerde, kadın kıyafeti giyerek kadın görünümünde oyun oynayan ya da dans eden erkekler olarak kullanılmıştır (Altuntaş, 1997: 35). Babadan oğula usta-çırak ilişkisi içinde aktarılan bu gelenek Zonguldak dahil Kastamonu, Bolu, Çankırı, Ankara, Sinop gibi birçok ilde, özellikle düğünlerde olmak üzere sürdürülmektedir. Bunun yanında kırsalda ve kapalı salonlarda yapılan düğün ve benzeri eğlenceler dışında, festival ve televizyon aracılığıyla podyum ve stüdyo ortamında da köçeklik devam ettirilmektedir.

Tarih boyunca çeşitli sebeplerle yasaklanmış olsa da bir eğlence biçimi olarak devam eden köçeklik günümüzde kıyafet, oynayış tarzları ve oyun için verilen eğitim bakımından çeşitli değişimlere uğramıştır. İlçede köçekler çok parçalı ve çok katlı uzun kloş etek ile yelek giymektedir. Ayrıca yöresel müzikler, ritimler ve ezgiler

eşliğinde; ani duruş, omuz, göğüs titretme, bel kırma, köprü kurma, ayak parmakları üzerinde yürüme, kıvrırma hareketleriyle mesleklerini (Karabaşa, 2014: 117) icrâ ederler. Bu gelenek “Zonguldak Ereğli-Alaplı-Devrek Köçek Ekibi” adı altında belirli alanlarda videolar çekilip digital ortamda da insanlara sunulmaktadır.

2.2.2.16. Oyun Havaları

İlçede söylenen oyun havaları, orkestra eşliğinde çalınır. Gündelik hayat da sıklıkla dinlenen bu türküler yerel halkın vazgeçilmezleri arasındadır. “*Kaptaş oyun havası*” düğün ve asker eğlencelerinde akla ilk gelen oyun havalarındandır.

Kaptaş'ın altı bayır	Zonguldak'ın üstünden
Yanıyom cayır cayır	Garga geçiyor garga
Ana beni evlendir	Kız ben seni almaycan
Hem sevaptır hem hayır	Dalga geçmiyom dalga
A benim dedecüğüm	Abenim söm söm yavrum
Yanıyor yürecüğüm	Bi yolcuk öpsem yavrum
Yürecüğüm yanariken	Öpmeynen bi şey olmaz
Oh deyve babacuğum	Birazcuk sevsem yavrum

“*Müdür Beyin Yeşil Kürkü*” adlı oyun havası da birçok yörede söylenmesi ile birlikte Kozlu’da gelin ve damadı özel olarak oynatmak için çalınır. Gelin ve damat, sırasıyla sandalyeye oturtulur. Damadın başına şapka takılır ve ağa görünümü verilir; sonrasında gelin damadın etrafında müziğin ritmine göre dönerek oynar. Arada eğilir ve damattan para ister. Sonra gelin sandalyeye oturur ve damat etrafında oynamaya başlar. Etraftakiler de alkışlar eşliğinde döner.

Müdür beyin yeşil kürkü

Yeni çıktı bu türkü

Müdür bey izin verdi

Söylenecek bu türkü de

Yanıyom ben

Yanmada güzelim yanıyom ben de... (K.k. 3, K.k. 5, K.k. 31).

“*Aynalı Körük Olmazsa*” türküsü gelin alma esnasında ve gelini aldıktan sonra çalınmaktadır. Konvoy hâlinde gidilirken gelin arabası davetliler tarafından durdurulur ve davul/zurna eşliğinde gelinle damat oynatılır.

Oğlanın adı ömer belimi sıktı kemer
Benim ince belime yakışır gümüş kemer
Aynalı körük olmazsa ben gelin gitmem
Ud kemani çalmazsa aynalı körüğe de binmem

Gel dağları aşalım hilal de buluşalım
Girelim biz kol kola çamlıkta dolaşalım
Aynalı körük olmazsa ben gelin gitmem
Ud kemani çalmazsa aynalı körüğe de binmem (K.k. 14).

Bir diğer oyun havası olan “*A Benim Söm Söm Yârim*” düğünlerde çalınan yerel oyun havalarındandır:

Sabret gönül bu hasretlik gün olur biter
Çekilen acılar yavrum gün olur biter

A benim kibar yavrum noluvediyse
Bir kerecük sevmeynen soluvediyse

Çok tıkladım kapılara uyaramadım
Kız ben seni şekerlere doyuramadım

Omuzladım kaldıramadım mezar taşını
Bu Kozlu’nun kızları yavrum yedi başımı (K.k. 11)

2.2.3. D    n Sonrası

Düğünler, kültürün içinde önemli bir paya sahiptir. Toplumun kültürüne ilişkin durumların ortaya çıktığı bir zemindir ve toplumun sosyal çerçevesini çizmektedir (Erol, 2016: 228). Bu sosyal   er  eve içerisinde inan  lardan giyim-ku  ama, aileye verilen değerden yardımlaşma kurumuna kadar birçok unsuru bulmak mümkündür. Bu açıdan bakıldığında toplumun temel çekirdeği gelecek nesillerin yetiştirilerek milletin devamının sağlandığı kültürel kurum olmuştur.

D    n merasiminin gerçekleşmesinin ardından çiftler ve aileler adına ayrı bir süreç ba  lamaktadır. Ailenin görevinin ve öneminin kaynağı “*aile içi dayanışma*”dır. Bu süreç içinde gelinin eve gelmesi, nikâh ve gerdek, duvak âdeti, el öpmeye gitme,       nlemeye gitme başlıkları altında ele alınmı  tur.

2.2.3.1. Gelinin Eve Gelmesi

D    n eğlencesi bittikten sonra knvoy eşliğinde gelin ve damat, d    n evine götürülür. Eve gelindiğinde ise damadın arkadaşlarıyla oynaması için k    ekler hazır olarak bekler. Damat, arkadaşlarıyla eğlenirken köy halkı da damadın evine gelini görmeye ve tebrik etmeye gider; gelin eve gelenlerin ellerini   per (K.k. 3, K.k. 11, K.k. 16, K.k. 19). Kayınvalide gelini “*Hoş geldin.*” diye kucaklar ve gelinin tatlı dilli olması için ağzına kaymak verir (K.k. 2, K.k. 18). Eve girildiğinde gelinin kucağına tez zamanda   ocuk olması niyetiyle bebek verilir. Bu bebek ileriki zamanlarda geline “*büyükanne*” diye seslenir (K.k. 2, K.k. 3, K.k. 35).

2.2.3.2. Nikâh ve Gerdek

Nikâh, aralarında evlenme engeli bulunmayan erkek ile kadının hayatlarını birleştirmelerini sağlayan evlilik ilişkisidir. Türk Meden   Kanuna göre geçerli olan ve halk arasında “*belediye nikâhı*” olarak bilinen nikâh toplumda kabul edilmektedir. D  n   normlara göre “*dönüş nikâh veya imam nikâhı*” (Erinç, 2017: 301) adı verilen bir nikâh daha sözkonusudur. İmam nikâhı d    nden sonra gelin ve damat evine girmeden yapılmaktadır. Bu imam nikâhı için iki şahit olması yeterli görülmektedir.   rnek verilirse:

-Mehmet kızı Ayşe,   ahitler huzurunda      çift bilezik mehir ile Allah'ın izni peygamberin sünnetiyle sen Ahmet oğlu Mustafa'yı eş olarak kabul ettin mi? Kadın da bu soruya “*ettim*” diye cevap verir. Daha sonra “sıra erkeğe gelir ve bu kez hoca erkeğe:

-Ahmet oğlu Mustafa, Mehmet kızı Ayşe'yi eş olarak zevce olarak aldın mı? diye sorar. Erkek de "*aldım*" diye yanıt verir. Hoca sonrasında kısa bir dua ederek nikâhı sona erdirir. Nikâh esnasında isteğe göre boşanma durumuna karşılık belli bir miktarda mehir (altın veya para) (K.k. 14, K.k. 24, K.k. 31) istenir.

Nikâh sonrası, damadın cebine çocuğu bereketiyle gelsin diye pirinç, mısır gibi taneli yiyecekler konulur (K.k. 3, K.k. 16, K.k. 18). Gelin odasında damadın geline yüz görümlüğü takması ve gelinin duvağını açmasıyla (K.k. 1, K.k. 4) gerdeğe girilir.

2.2.3.3. Duvak Âdeti

Her kültürde var olan ve kendine has özellik taşıyan düğün âdetleri toplumun özelliklerini yansıtır. Yaşamış olduğu toplumun geçmişten bugüne aktarılan örf, adet, gelenek ve göreneklere yaşamını etkilemektedir. Düğünün son uygulamalarından biri olan duvak âdeti, gelinin bâkireliğini ispat etmesi hâlinde süregelen bir törendir. Yaşar ve kendilerinden sonra gelecek kuşaklara aktarırlar.

Geçmişte duvak sabahı börek yapılır ve gelinin vereceği habere göre o börek çeşitli şekilde kesilirdi. Eğer gelin bâkire değilse börek ortadan ikiye bölünür, etrafa gösterilirdi. Yine kayıvalide gelinin verdiği habere göre mutluluğunu başına kırmızı örtü örtterek oynayarak gösterirdi (K.k. 6, K.k. 21, K.k. 14, K.k. 51). Günümüzdeki gibi orkestra olmadığından kadınlar tef veya teneke ile aralarında eğlenirdi; gelin ve kaynana evin önünde davetlilerin (K.k. 1) arasında oynardı. Düğünden üç gün önce yemek yapmaya başlayan aşçı kadın, evlenen çiftlerin yastığının altında para bulursa kızın bakîre olduğu anlaşıldı. Ayrıca gerdek gecesi sabahı damat tarafından silâh atılarak gerdeğe girildiği de duyurulmuş (K.k. 11, K.k. 31, K.k. 33, K.k. 46) olurdu.

Duvak sabahı çeşmeye yumurta koyma âdeti vardır. Gelin; düğün veya duvak gününden bir gün sonra çeşme başına su almaya gider; giderken yanına bir sepet yumurta alır ve çeşme başına sepetiyle bırakır. Nedeni ise kendi nasıl mutlu olduysa köyde bulunan kimsesiz, yetim kalmış çocukların da mutlu olmasını istemesidir (K.k. 1, K.k. 19, K.k. 21).

2.2.3.4. El Öpmeye Gitme

Yeni evlenmiş olan gelin evlendiğinin ilk haftasında da kocasıyla birlikte baba evine el öpmeye gönderilmektedir. Gelinin eşiyle birlikte anne ve babasını görmeye gitme âdetine "*varma/gelme*" de denilmektedir.

-Kozlu’ da gelin, anne ve babasını görmeye hemen gidemez, belli bir zamanın geçmesi beklenir (K.k. 1, K.k. 6, K.k. 14).

-Baba evine giden gelin durumlarına göre bir hediye götürür. Babası da gelin geri evinden ayrılırken o geline (kızına) birtakım hediyeler vermektedir. Bu köylerde bir koyun veya tarla olduğu gibi bir kutu çikolotadan bir bağ veya bahçeye, arsaya kadar olan çeşitli hediyeler (K.k.5, K.k. 13, K.k. 21) verilmektedir.

2.2.3.5. Börek Yemesi/Üçgünleme

Duvak yapıldıktan üç gün sonra, gelinin annesinin evinde yapılan börek yeme geleneğine “üçgünleme” denir. Üçgünleme günü; gelinin kendi annesinin evinde yemekler yenir, sofralar kurulur (K.k. 5, K.k. 11, K.k. 15, K.k. 18, K.k. 19, K.k. 45). Böreğin tercih edilme sebebi ekmeğin yerine yufkanın yapılıyor olmasıdır.

Baba evinden iki gün, üç gün veya on gün kadar misafir kalmış olan gelin babası evinden tekrar ayrılarak kocasının evine gider. Bu ziyaret esnasında kız ile annesi dertleşirler. Ayrıca da kızına gitmiş olduğu evde ne gerekiyorsa yapmasını saygılı ve hürmetli olması gerektiği konusunda öğütler verir (K.k. 6, K.k. 9).

2.3. Ölüm

Ölüm varlığın, varoluş hâlinin sona ererek niteliksel ve niceliksel anlamda biçim değiştirmesidir. Ölümün farklı kültür ve toplumlarda bireyin kişiliğine, yaşına, dinine, kültürel konumuna bağlı tanımlamaları yapılmıştır. Tüm bu tanımlarda yer alan ortak noktalar canlı organizmanın kendini yenileme yeteneğini yitirmesi, hayatî organlardan birinin ya da bir kaçının tamamen işlevini yitirerek hayatın sonlanması ve kaçınılmaz (Çobanlı, 2001: 67) olmasıdır.

Bireysel ve toplumsal yaşamda ölüm, hiçbir dönemde basit bir olay olarak anlaşılmamıştır. Ünlü filozof Martin Heidegger’in “*Herkes kendi ölümünü ölür.*” sözü ölümün öznel ve kişisel olduğunu (Göka, 2010: 19) yansıtmaktadır. Toplamlar ölümü, bir dizi ayinsel törenlerle kültürlerine mal ederler. Ölüm öncesi, ölüm sırası ve ölüm sonrası başlığı olarak ele alınan bu süreç geçiş dönemlerinin sonuncusudur

2.3.1. Ölüm Öncesi

Ölüm düşüncesinin insan yaşamına etkisi kaçınılmazdır. Ölümün ne zaman ve ne şekilde gerçekleşeceği bilinmeyen gerçekliktir. Kişi günlük hayatı içinde ölümün mutlaka ona geleceğini bilir, bazen de manevî hayatından tamamen sıyrılıp kendini

dünya telâşına kaptırır. Bu durumların altında yatan tek neden vardır ki inancın kişinin hayatına nasıl etki ettiği.

Kişinin ölümle karşı karşıya gelmesi, onu cesaretle karşılaması, kabul etmesi ve tümüyle kendi deneyimleri içinde bütünleştirmesi gibi süreçler (Koestenbaum, 1998: 78) bireye yaşam deneyiminin zenginliğini ve bütünlüğünü veren psikolojik süreçler olarak görülmektedir.

2.3.1.1. Ölümle İlgili Tutumlar

Kişilerin inancı doğrultusunda ölümün varlığına anlam yüklemesi ve hayatını bu inancı üzerine şekillendirmesi tavrının dışa yansımasıdır. Bu anlamda ölüme karşı duyulan hayat felsefesi, kişisel özellikler ve inandığımız değerler, kişi ve toplumların bakış açısını yansıtır. Her ölümün kişiye yönelik bir zamanı olmakla birlikte kişiler ölümün tez zamanda gelmemesi için bilinçaltındaki düşünceyi yok etmeye çalışırlar.

Ölüm farklı dinlerde de farklı anlamlar ifade etmektedir. Yahudilikte ölüm ağır bir ceza ve korkunç bir gerçek; Hristiyanlıkta ölüm sadece bedenin kaybı ve hayatın daha güzel bir şekle bürünmesi; Müslümanlıkta ise insan ruhunun bedenden ayrılarak Allah katına yükselmesi (Hökelekli, 1992: 57-98) olarak değerlendirilir. Bu durumda her toplum inancından sorumlu tutularak o doğrultuda hareket etmesi beklenir. Aksi takdirde kültür-toplum ilişkisi içinde birtakım anlaşmazlıkların belireceğini görmek mümkündür.

Kozlu ilçesinde her şeyin Allah'tan geleceğine inanan bir kesim çoğunluktadır. “Allah kimseye kaldıramayacağı yükü yüklemez.” (K.k. 16, K.k. 20), “Allah dağına göre kar verir.” (K.k. 10, K.k. 15, K.k. 25, K.k. 26), “Allah her şeyin hayırlısını verir.”, “Allah'ın takdiri.”, “Alan da O, veren de O.”, “Allah böyle takdir etmiş.”, “Ölümün de hayırlısı.” (K.k. 1, K.k. 4, K.k. 6, K.k. 13, K.k. 20) şeklinde teslimiyet belirten ifadelerden oluşmaktadır.

İlçede genç ölümüne “zamansız ölüm” tabiri kullanılmaktadır. Bir gencin erken yaşta amansız bir hastalıkla mücadele etmesi gence yakıştırılmaz. Bu yüzden “Allah genç ölümü vermesin.” diye söylenir (K.k. 1, K.k. 2, K.k. 7, K.k. 18, K.k. 27, K.k. 38, K.k. 44, K.k. 50). Genellikle yaşlı insanlara yaşından ötürü ölümünün yakın olacağı gözüyle bakılmaktadır ve bu durum genç ölümü kadar acı vermemektedir.

2.3.1.2. Ölümü Düşündüren Ön Belirtiler

Ön belirti; bir şeyin olacağını sezdiren, bir hastalığın/bir durumun ilk belirtisi şeklinde tanı koymaya yarayan durumdur (Türkçe Sözlük: 1999: 87). Bir şahsın ne zaman öleceğini tâyin etmek için fizyolojik hâdiselerden istifade edilir.

Fiziksel yönden eski gücünü kaybetmiş kişilerin, burnunun ucu veya gözlerinin içi beyazlarsa, sarı olursa ilçede öleceğine işaret olarak algılanır Rengi, benzi solmuş anlamında kötüye yorulur (K.k. 2, K.k. 6, K.k. 8, K.k. 16). Kişinin vücudunun birdenbire soğuması ölmeden önce en bariz görülen değişikliktir. Hasta kişi sağına doğru sürekli yattığında ölüme yakın olduğu düşünülür (K.k. 2, K.k. 7, K.k. 16, K.k. 51). Kişinin durduk yere canı herhangi bir yiyecek çekip onu iştahlı bir şekilde yerse ölme zamanı yakın, “*Nasıplərini topladı.*” denilmektedir (K.k.2, K.k. 35). Hastalığı ağır olan birinin birdenbire ağrıların azalması durumunda yakında vefat edeceğinin, bu yüzden Allah katında rahata erdirildiğine inanılır (K.k. 3, K.k. 16, K.k. 19, K.k. 23). Kişinin ayak başparmağı, yanındaki diğer parmağından uzunsa (evli çiftler için konuşulur) kadının kocasından daha uzun süre yaşayacağına inanılır (K.k. 2, K.k. 7, K.k. 17).

Çevresel değişimlerin yol açtığı durumlar da farklı bir şekilde yorumlanmaya açıktır. Genellikle köylerde ahşap evler olduğu için yürüme esnasında çıkan seslerin gürültüsü, evden ölü çıkacağına yorumlanmaktadır (K.k. 1, K.k. 3, K.k. 8, K.k. 24). Evdeki cam eşyanın veya aynanın kırılması, yakın zamanda kötü bir olayın ya da ölümün olacağına işarettir (K.k. 9, K.k. 21). Beklenmedik rüzgâr, gök gürültüsü ile gelen sesin evde hissedilmesi, ölümün habercisi olarak yorumlanır (K.k. 7, K.k. 13, K.k. 32). Gökyüzünde bir yıldız kaydığında o anda bir insanın dünyadan ayrıldığına ya da ayrılacağına inanılır (K.k. 26, K.k. 38). Bir evin çevresinde köpeğin sürekli uluması, baykuşun görünmesi, kargaların sesleri, o evden ölünün çıkacağına (K.k. 1, K.k. 4, K.k. 10, K.k. 15, K.k. 32, K.k. 49) işarettir.

2.3.1.3. Ölümle İlgili Kaçınmalar

Yaşanılan süre içinde ölümü kabullenmenin yanı sıra kişiler üzerinde kaygı ve korkuya sebep olduğu görülmektedir. Burada oluşan ölüm kaygısı dünyadan ayrılma, tamamen yok olma korkusuna karşılık gelirken ölüm korkusu ise ölümün korkutucu olduğuna dair ayrı bir etkiye sahiptir (Karakuş, 2012: 50). Bu korkuya bağlı ölümün

konusulduğu ortamdan dahi hemen uzak durulmuştur. Ölümden kaçınmak için yapılan uygulamaların korunma ve uzaklaştırma amaçlı olduğu söylenebilir.

-Evde ya da dışarıda tabanca, silah, tüfek gibi eşyalardan uzak durulur. “*Şeytan doldurur.*” düşüncesi ile bir ölüme sebep olacağı söylenir (K.k. 1, K.k. 4, K.k. 8, K.k. 21).

-Makasın ağzı açıksa kapatılır, ayakkabılar ters dönmüşse düzeltilir; her ikisi de uğursuzluk (K.k. 8, K.k. 21, K.k. 51) olarak nitelendirilir.

-Evden cenaze çıkınca ev süpürülmez, “*Arkasından biri gider, ölen olur.*” diye konuşulmaktadır. Bu nedenle bu davranışın yapılmasından uzak durulur (K.k. 2, K.k. 4, K.k. 16, K.k. 51).

-Ölünün yıkandığı su rastgele yere dökülmez; eğer dökülürse başka ölümün olacağına inanılır (K.k. 2, K.k. 5, K.k. 13, K.k. 32).

-Cenaze çıkan ev “*bir iğne bile yere düşmeyecek*” şekilde temizlenmeye alınır; aksi takdirde evdekilere ölümün bulaşacağına inanılır (K.k. 2, K.k. 11, K.k. 18, K.k. 21, K.k. 32, K.k. 46).

-Evde gece vakti ısıklık çalındığında ölünün ruhunu çağırıldığına inanılır (K.k. 7, K.k. 19); gece oluşundan dolayı da insanlar genelde korkuya kapılır.

-Evde yüz şekli belirgin oyuncak hayvanlar bulundurulmaz. Ahirette onların da ev ahalisinden hesap soracağı düşünülür. Bu yüzden kesilip soba ya da ateş olan bir yere atılıp yakılır (K.k.2).

-Çok gülünen bir ortamda fazla durulmaz; kişinin başına kötü bir olay ya da ölüm geleceği (K.k. 4, K.k. 6, K.k. 11, K.k. 49) düşünülür.

2.3.1.4. Ölüme Hazırlık

Ölümle her an iç içe olan insan, ölüm kavramı üzerine düşünmüş ve ölüme ilişkin birtakım düşünceler geliştirmiştir. Ölüm, insanın bizzat kendi deneyim alanı dışında gerçekleşen bir olaydır. Bu yüzden insanlar, çevrelerindeki diğer insanların ölümleriyle ilgili olarak yaşadıkları deneyimlerine göre hareket etmektedir.

Ölüm zamanının geleceğini düşünüp kefenini ve kefen parasını hazırlayanlar (K.k. 5, K.k.13, K.k. 22, K.k. 23, K.k. 37) vardır. “*Kefenin cebi yoktur.*” sözü de tek gerçeğin ölüm ve bize kalan kefenle gömülmek olduğunu hatırlatmaktadır. Ölümden

sonra ölünün yıkanılması sırasında kullanılan malzemeler havlu, battaniye, çember, pamuk gibi (K.k. 5, K.k. 13, K.k. 32) ihtiyaçlar da hazır bulundurulmaktadır.

2.3.2. Ölüm Sırası

Yaşamın kendisi kaçınılmaz bir ölümle yüklüdür (Bataille,1989: 68). İnsanlar sıranın kendilerine geleceğini anlayacakları zamana dek çok sayıda ölümlere tanıklık ederler. Ölümün ilk izlerinin belirlediği andan son nefese değin sosyo-psikolojik durum insanda çeşitlilik gösterir. Ölüm döşegi, birtakım ritüeller eşliğinde beklendiği hazırlık mekânıdır. Ölüme giden kişi için yapılan bu ritüeller, el birliğiyle üretilen bir karşı-direnç yaratır.

2.3.2.1. Ölüm Anı

Ölmeye yakın olan kişi “*gözüne perde inen*” ya da “*gidici*” diye (K.k. 2, K.k. 4, K.k. 10, K.k. 16) anılır. Birisi ölümünün yaklaştığını hissettiği zaman çevresinden kendini çekmeye başlar. Ölmekte olan kişi bir yandan yaşama tutunurken öte yandan kendisini de yavaşça yaşamın sonuna çeker.

- Genelde ölümü yakın olan kişiler uyurlar; gözleri açık veya yarı açık olmakla beraber kimseyle ilgilenmezler (K.k. 2, K.k. 18, K.k. 43). Hatta hasta öleceği zaman gözleri çok sık dalar, gideceği yeri gördüğüne inanılır (K.k. 2, K.k. 32).

- Ölecek olan kişi bazen yatağından sıçrar bazen de tavana bakıp oradan bir şeyler gösterir. Ameli iyiye melek, kötü ise şeytan gördüğüne inanılır (K.k. 20, K.k. 23, K.k. 37).

- Kişi kendi ile muhasebe hâlinindedir. Kişinin can havlinde su istemesi, hayal dünyasında olması, yatağından doğrulup başka yerlere uzanmaya çalışması, kendi kendine konuşması, tırnaklarının morarması, benzinin solması ölüm anında görülen değişikliklerdir (K.k. 2, K.k. 10, K.k. 14, K.k. 20, K.k. 44).

-Ölecek olan kişi hasretlikten çok üzülüp ağlarsa kimi özlemişse çağrılır ya da o kişinin elbiseleri yanına konulur (K.k. 2, K.k. 5, K.k. 20).

-Bir ileriki safha olan Azrail’in can almaya geldiği esnada şiddetli belirtiler başlar ve yakınları ölümünün güzel olması için bir çaba içinde olur. O esnada ağzına sürekli zemzem suyu verilir; zemzem bulunamazsa “*okunmuş su*” verilir. Kişinin ağzı açılmıyorsa pamuğa su damlatılarak hafifçe ağzına damlatılır (K.k. 1, K.k. 2, K.k. 8,

K.k. 16, K.k. 23, K.k. 28, K.k. 35, K.k. 49). Suyun kişiye ısrarla verilmeye sebebi şeytanın ölüm döşeğindeki kişiyi kandırmaya çalıştığı düşüncesidir.

-Diğer taraftan hasta kişiye “*kelime-i şehâdet*” getirtilerek imanlı gitmesi için çaba gösterilir (K.k. 19, K.k. 23, K.k. 37).

-Ölüm olayı gerçekleşikten sonra ölenin ağzı açık kalmasın diye çenesinin altından başına doğru tülbentle ağzı bağlanır. Daha sonra ölünün ayakları yerinden oynamasından diye ayak bileklerinden tülbentle tekrardan bağlanır (K.k. 19, K.k. 20, K.k. 23, K.k. 49).

-Ölünün vücudu şişmesin, rahat etsin diye göbeğine denk gelecek şekilde bıçak konulur. Bıçak, makas gibi âletlerin konulmasının amacı demirin koruyucu güç olarak kişiyi her an koruduğuna inanılmasıdır (Ercan, 2002: 183). Daha sonra kişi ayaklar kıbleye, baş ise diğer tarafa döndürülerek yatırılır.

-Hasta can verirken başının altından yastık çekilmemişse teslim olduktan sonra boynu düz olsun diye yastık çekilir (K.k. 2, K.k. 8, K.k. 20, K.k. 23).

-O anda kişinin elbiseleri hemen çıkarılmaz, yıkama sırasında bir erkek ya da kadın hoca tarafından çıkartılır (K.k. 16, K.k. 21, K.k. 23).

2.3.2.2. Ölümün Duyurulması

Son nefesini vermiş olan kişiye yapılacak ilk hizmet, “*Innâ lillahi ve innâ ileyhi râciün*” (K.k. 5) dedikten sonra durumun yakınlarına, komşulara ve ilgili mercilere bildirilmesidir.

Kozlu ilçesinde vefât haberi için geçmişte tüm mahallenin duyabileceği şekilde yüksek bir yere çıkıldığı ve duyuru yapıldığı aktarılmaktadır (K.k. 11, K.k. 17, K.k. 20, K.k. 23, K.k. 35, K.k. 41, K.k.49, K.k. 51). Günümüzde ise cemaat camiden çıkarken yapılabileceği gibi belediye hoparlörüyle ilân etmek, gazetelerde sade ve kısa ifadelerle duyurmak da meşrudur.

Sâlâ okunurken ölenin adı, soyadı, ikâmet ettiği yer ve yakınlarının adı (başta anne, baba), ne zaman defnedileceği bilgi verilerek tamamlanır. Sâlâ verilirken kadın için “*merhume,*” erkek için de “*merhum*” (K.k. 6, K.k. 9, K.k. 14, K.k. 34) denilir. Hocaya selâ okunması rica edildiğinde “*zengin-fakir selâsı*” denilen bir durum söz konusudur. Ölen kişinin çevresi yani akrabası çok ise dualarla birlikte uzun, tam tersi

az anılan biri ise hoca sâlâyı kısa tutmaktadır (K.k. 2, K.k. 4, K.k. 13, K.k. 45, K.k. 51).

2.3.3. Ölüm Sonrası

Ölüm, toplumsal gerçekliğin üzerine kurulduğu önemli olgulardan birisidir. Ölmenin başladığı andan ölüm sonrasına kadar uzanan süreci kapsayan bu alan, aynı zamanda insanlar arasında karşılıklı sosyal ve simgesel bir ağ ören gerçekliği de ifade etmektedir. Bu bağlamda düşünüldüğünde ölüm, tarih boyunca hem bireysel hem de toplumsal süreçlerin kaynağıdır. Mitler, inançlar, dinsel pratikleri ve kültürel araçlar ölümün ve ölüm sosyolojisini göstergeleştiren (Sağır, 2014: 56) önemli kaynaklardır

2.3.3.1. Ölünün Yıkanması

Yıkama; ölünün gömülmesi için yapılan ilk işlemlerden biridir. Müslüman olan her insanın temiz bir şekilde tabuta konulmasına dikkat edilir. İlk aşamada çenesi ve ayakları bağlanır vaziyette duran kişi, yakınlarının ölüm haberini alıp gelmesinden sonra daha fazla bekletilmemesi için hemen yıkanır.

Kişinin öncelikle kıyafetleri makas veya bıçak yardımı ile kesilerek çıkartılır. Ölünün bedenini rahatsız etmemek için hemen çıkarılmasına özen gösterilir. “*Canı, elbisesinden kalmıştır.*” inancı ile elbiseleri bir kenara alınır ve ölüye ait olan yatak, yorgan, yastık da kıyafetleriyle birlikte yıkanır (K.k. 1, K.k. 4, K.k. 8, K.k. 14, K.k. 19, K.k. 37, K.k. 42). Ölen kişinin yıkanma esnasında tırnağı kesilmez; vücudunda yıkama harîci herhangi bir temizlik yapılmaz. Kişinin takma dişleri varsa sadece o çıkartılır, temizlenerek yakınlarına (K.k.1, K.k. 7, K.k. 16, K.k. 20, K.k. 26) verilir. Yarası varsa iyice temizlenir ve güzel kokması için gül suyu (K.k. 2) sürülür.

Yıkama işlemine geçildiğinde ölen kişi, yıkamayı bilen kişilerce yıkanır. Su, sünger veya bez kullanılır. Yıkama suyunun temiz su olmasına dikkat edilir, zemzem de kullanabilir (K.k. 1, K.k. 2, K.k. 13, K.k. 35). Eskiden kullanılacak olan suyun, şofben veya kalaylı kazanlarda ısıtıldığı belirtilir (K.k. 1, K.k. 3, K.k. 10, K.k. 11). Ölen kişi göbeğinden avret yerine kadar temiz bir örtü ile örtülür ve ayakları kibleye gelecek şekilde yatırılır. Kişi namahrem olarak anılan bu yerlere o esnada bakmaz; örtü altında yıkamaya gayret eder. Kaptaki suya Ayetel Kürsi, İhlâs, Fatıha okunarak üç defa boy abdesti aldırılır. Kurulandıktan sonra da arkası ve önüne, kulaklarının arkasına, ağzına, gözlerinin üstüne, koltuklarının altına, diz kapaklarının arkasına, boynuna, avuçlarının içine, parmaklarının arasına olmak üzere tüm eklem yerlerine

pamuk konur. Son olarak kişi önce sağ sonra sol tarafı etraflıca yıkanarak temizlenir. Ensesinden tutulup karnına bastırılarak doğrultulur. Bu işlemin amacı abdestin ölenin her yerine özellikle göbek içine suyun akıtılması içindir (K.k. 19, K.k. 10, K.k. 23, K.k. 37). Yıkayan kişi işi bittikten sonra kıyafetlerini çıkartarak gûsül abdestini alır, elbiselerini hemen yıkatır (K.k. 5, K.k. 21).

2.3.3.2. Ölünün Kefenlenmesi

Cenazenin yıkanmasının ardından kefenlemeye geçilir. Her Müslüman kişiyi bedenini örtecek bir giysi ile kefenlemek farz kabul edilir. İslâm inancına göre kefenin rengi beyazdır ve kişi öldüğünde boy ölçüsü alınarak ayarlanmaya çalışır.

- Kefenin kumaşı kişinin seçimine göre değişir. “*Patiska ve Amerikan kumaşı*” denilen özel kumaşlar bulunur. Patiska kumaş yağlı, kaygan bir yapıda bembeyaz bir kumaş iken Amerikan kumaş kalın bir kumaşa sahiptir (K.k. 11).

- Kefenlenirken erkeklerin kefeni üç kat, kadınların baş örtüsü ve göğüs örtüsü de olmak üzere beş kattır. Tabuta konulması sırasında kefenin açılmaması için kefen kuşak ile bağlanır (K.k. 1, K.k. 7, K.k. 11, K.k. 23, K.k. 41).

- Kişi kefene sarılmadan önce gül suyu ile bezenir (K.k. 2).

- Kefenleme sırasında ayrıca ölünün gözlerine çörek otu ezip sürülür; mezarda ölünün gözlerinin böceklerle karşı koruması amacıyla yapılmaktadır (K.k. 2, K.k. 8).

2.3.3.3. Tabutun Taşınması

Tabuta “*Cenazeyi sala koyduk.*” ifadesi altında sal (K.k. 1, K.k. 13, K.k. 18, K.k. 48, K.k. 49) kelimesi kullanılmaktadır.

Tabut geçmişte tahtadan yapılıyor iken günümüzde “*zengin mezarı*” (K.k. 2) denilen çelikten tabutlar da mevcuttur. Kimin öldüğünün anlaşılması için tabutun ön kısmına kadınlara çember, erkeklere havlu konulur. Evlenmeyenler için çeyizinden bir battaniye ve bir baş örtüsü alınarak tabuta sarılır ya da mezar taşına bağlanır (K.k. 2, K.k. 4, K.k. 16, K.k. 21, K.k. 51).

- Tabut, evde bekletilirken ölünün olduğu yerde Kur’ân okunmamaya dikkat edilir. O esnada ağlayan ve yükses sesle acısını yaşayan yakınları olduğundan gelen kişilerin Kur’ân’ı rahatça duyması önemlidir (K.k.1, K.k. 4, K.k. 20, K.k. 51).

-Tabut taşınırken tabutun hafifliği, kişinin günahlarının az olmasına (K.k. 3, K.k. 15) yorulur

-Tabutu taşırken önünden asla gidilmez; daima yanında veya arkasında durulur (K.k. 2). Herkesin tabutu taşıyarak sevap kazanması için tek tek tabutu taşıma işlemi gerçekleştirilir (K.k. 11, K.k. 18, K.k. 19, K.k. 23).

2.3.3.4 Cenaze Namazı

Sıra cenaze namazının kılınmasına gelindiğinde musalla taşına gitmeden evvel evdekilere ölenin tek tek vasiyeti, devri, borcu var mı diye sorulur. Eğer varsa o kişilerden helâllik alınır. Kişi yakındaysa gidilir konuşulur, değilse telefon aracılığıyla mutlaka ulaşılır (K.k. 5, K.k. 11). Bazı İslâm âlimlerinin kitaplarında da buyuruluyor ki: “Bir kimseden haksız olarak alınan bir kuruşu, sâhibine geri vermek, yüzlerce lira sadakadan kat kat daha sevaptır. Bir kimse, Peygamberlerin yaptıkları ibadetleri yapsa, fakat üzerinde başkasının bir kuruş hakkı bulunsa, bu bir kuruşu ödemedikçe, cennete giremez.” (Mektubat-ı Rabbani 2/66-87).

Cenaze dışarı çıkarıldığında gelen kadın/erkek herkesten helâllik alınır ve hep birlikte Fatiha suresi okunur. Musalla taşının olduğu yere gidilerek tabut konulur ve hoca eşliğinde namaz kılınır. Kadınlar bu alana gelene kadar erkeklerle beraber yürür ama namaz kılınacağı vakit cenaze evine dönüp Kur’ân okuyarak (K.k. 2, K.k. 11, K.k. 19, K.k. 38) görevlerini yerine getirir.

Kişi sabah öldüyse öğlen namazına, öğlen öldüyse ikindiye, ikindiden sonra ise ertesi gün öğlen namazına müteakiben cenaze namazı kılınmaktadır. Eğer ölümünün ardından bir gece bekletilecekse soğuk tabutta bekletilmektedir (K.k.2). Ayrıca cenaze bekletilirken bedeni katı hâle gelmemişse “*ermiş veya şehit*” gözüyle (K.k. 2, K.k. 20, K.k. 51) bakılmaktadır.

Cenaze namazı, namazların arasında rükû ve secdesi olmayan tek namazdır. Başlangıç tekbiri ile birlikte dört tekbiri vardır. İmamla birlikte cemaat tekbir alarak ellerini bağlar ve “*Celle Senâük*”le birlikte “*Sübhanek*” okunur. Eller kaldırılmadan tekbir alınır. “*Salli-Bârik*” duaları okunur. Tekrar eller kaldırılmaksızın tekbir alınır. Bilenler cenaze duasını bilmeyenler ise Fatiha suresini okur. Dördüncü tekbirden sonra sağa ve sola selam verilir (Şahin; 2013: 3). Bu şekilde cenaze namazı tamamlanmış olur.

2.3.3.5. Cenazenin Gömülmesi

Cenazeye karşı yapılagelen görevler arasında olan defin işlemi, aynı zamanda İslâm'ın insana verdiği değeri de gösteren dinî bir vecîbe özelliği taşır. Cenaze namazı gibi bunun da farz-ı kifâye olması, bu görevin herkes tarafından olmasa bile bir grup tarafından yerine getirilmesi gerektiğini gösterir. Ölünün toprağa tevdi edilmesinin evre temizliği, sağlık, insanın saygınlığının korunması ve ölümü hatırlatma türünden birçok hikmetler taşıdığı ve bir bakıma geride kalanların ölüye karşı son görevini simgelediği, ölen için de yeni bir hayatın başlangıcı olduğu için çok önemlidir. Ancak bu konuda mevcut bilgi ve usller, esas ve amaçta aynı olmakla birlikte geleneklerin değişikliği (Uzunpostalcı, 1994: 86) zaman zaman farklılıklar gösterebilmektedir.

Cenaze namazı kılındıktan sonra erkekler bir sıra hâlinde tabutu gömüleceği yere kadar taşımaktadır. Köylerde etrafı telle çevrili bir alan; ilçede Kozlu Kavaklık Aile Mezarlığı bulunmaktadır.

Kişinin lm haberi geldikten sonra mezarcı, kazma işlemini gerçekleştirmek üzere hemen mezarlığa gider ve kişinin boyunun ölçüsüne göre mezar yerini kazar (K.k. 11, K.k. 20, K.k. 23, K.k. 32, K.k. 33, K.k. 41). Bu esnada kefenlenme sırasında verilen ölçü ile uyum içinde olmasına dikkat edilir. l tarafından onu yıkayanı, kefenleyeni ve mezarını kim kazdıysa onu gördüğüne inanılmaktadır ve bu yüzden mezar yerinin kazılmasına çok (K.k. 2, K.k. 51) dikkat edilir.

Cenaze mezara koyulurken yakın akrabalarından üç kişi mezarın kazıldığı yere girer ve kefenin kuşaklarını tutarak yerleştirmeye çalışır. Ölen bebekse tek kişinin olması yeterlidir. Ölen kişi mezara yerleştirilirken sağ el üstte, sol el altta olacak şekilde cenazeyi tutar ve mezara yavaşca konur. Kafa ipi genişletilerek kafa tarafının Kible yönünde olmasına (K.k. 11, K.k. 23, K.K. 37, K.k. 40, K.k. 51) dikkat edilir. Bebeğin gömülmesi esnasında onun da genç bir kız olduğuna inanılarak ayrı bir zen gösterilir. Daha küçük diye mezarının fazla uğraştırmayacağını düşünenler vardır ancak ona değer verildiğini göstermek için (K.k. 2) bunun yapıldığı söylenir.

Son olarak toprak atma işlemine geçilir ve toptakta "göbek" denilen yükseklik oluşana kadar toprak atılır (K.k. 4, K.k. 10, K.k. 11, K.k. 20). Bu esnada kürek elden ele verilerek değil de yere konularak toprak atılır. Aksi takdirde elden alan kişinin de evinden cenaze çıkacağının inancı (K.k. 2, K.k. 21) bulunur. Mezar yerinde imamın duasını yapmasıyla herkes görevini tamamlamış olur. Sonrasında hoca bir duyuruda

bulunur. Cenaze evinde Kur'ân okunacağını, yemek verileceğini bildirir (K.k. 11, K.k. 22, K.k. 37, K.k. 40). Tek kalan imam, mezarın başında duasını etmeye devam eder. Bu olaya “*telkin etme*” denilir. Bu safhada hoca kabirde nasıl davranacağından, nelerin başına geleceğinden dem vuran sureler okur, daha doğrusu ölüye yol gösterir, rivayet buyrulur (K.k. 1, K.k. 4, K.k. 11, K.k. 20, K.k. 23, K.k. 37).

2.3.3.6. Devir ve Iskat

Devir ve iskat konusu, bir kişinin öldükten sonra Allah hakkının ödenmesi için vasiyet edebileceği en fazla tutar, bıraktığı malın üçte biridir. Vasiyet etmesi hâlinde parası da olması şartıyla ölen kimsenin zekât borcu varsa eksiksiz ödenir, hac borcu varsa vekâleten gidilir veya gönderilir. Yemin borcu varsa her bozduğu yemin için on tane fakire fidye verilir. Hastalık nedeniyle tutamadığı oruç borcu her günü için hesaplanarak fidye verilir (Sökmene, 2008: 3). Bu işlemle hem ölen kişinin öbür dünyada borçsuz olmasını sağlayıp yakınlarını psikolojik olarak rahatlatırken hem de ihtiyaç sahiplerine verilen fidyeler ile toplumsal paylaşım sağlanır.

Kişinin namaz, oruç gibi ibadetleri için verilecek fidye büyük bir yekün tutunca bunu varislerinin verebileceği makul bir ölçüye azaltmanın yolu aranmıştır. Şöyle ki, varislerden birine değerli eşya hibe edilip “*Sen bunu mesela babanın namaz fidyesi için bize ver.*” denir. Alınır tekrar ona hibe edilir ve bu işlem fidye miktarını makul ölçüye indirinceye kadar devam eder, yani o eşya ondan ona yüzlerce kez devredilip (K.k. 5, K.k. 32) durur.

2.3.3.7. Ölü Yemeği ve Belirli Önemli Günler

Ölü yemekleri, cenaze defnedildikten hemen sonra verilen yemeklerdir. Ölü için yemek vermek, eski Türklerden kalma bir gelenektir. Eski Türkler ölülerine aş “yuğ töreni” (Biniş, 2013: 1) düzenlerlerdi. İslâmiyet’in yayılmasından sonra bu tören sevabını ölü ruhuna bağışlamak üzere fakirlere yemek, helva vermek şeklini almıştır.

İslâm dini hükümleri uyarınca, cenaze sahiplerince verilen yemeğin ikram olması sebebiyle yenilmesi mekruh (K.k. 12, K.k. 21) sayılmaktadır. Zira ziyafet vermek, sevinçli zamanlarda yapılır. Ölü adına ziyafet verilecekse, fakir fukaranın gözetilmesi, imkânların müsait olduğu şartlarda verilmelidir. Çünkü evinden cenaze çıkan bir ailenin yemek hazırlaması ve ikramda bulunması vakitsiz bir külfet hâline gelmektedir. Bunun yerine acılı cenaze evi halkına, en az üç gün boyunca, akraba ve komşuların yemek vermesi güzel bir gelenektir.

Cenazenin gömüldüğü sırada hocanın cenaze evine yönelik duyuru yaptığından ölenin bahsetmiştik. Yapılan bu duyuru ile ölenin yakınları mezarlık ile ev yakınsa tabldot denilen karton tabaklarla yemek dağıtır; uzaksa eğer camide bir aşçı tutulur, cami avlusunda yemekler verilir (K.k. 2, K.k. 11, K.k. 23, K.k. 31, K.k. 51). Yemek dışında Kur'ân dinlemek için bekleyenler olur.

Cenazenin yedisi, kırkı, elli ikisi ve sene-i devriyesinde kapı kapı dolaşarak tüm yakın akraba ve komşular davet edilir. Hatır sahibi kişilere de birileri aracılığıyla haber gönderilip Kur'ân'ın ne zaman ve nerede okunacağı mutlaka bildirilir (K.k. 1, K.k. 3, K.k. 11, K.k. 18, K.k. 31, K.k. 40). Cenaze sahipleri evde veyahut camide yemek vermeyi tercih eder. Geçmişte yöreye ait yemekler yapılırken şimdilerde pilav üstü tavuk, kutu ayran ve tatlı tercih edilir. Bir de görevlendirilen küçük bir kız kolonya ile gül kokulu külâh içinde mevlit şekeri, renkli lokumlar da verir (K.k. 4, K.k. 7, K.k. 10, K.k. 33, K.k. 41). Burada dikkat edilmesi gereken başlıca hususlar şunlardır:

-Cevine evine giderken un, yağ, patates, soğan, su gibi temel gıdalar götürülür. Götürülen gıdaların en çok kullanılan malzemeler olmasına (K.k. 1, K.k. 8, K.k. 16, K.k. 21) özen gösterilir.

-Bu sürede cenaze evinde süpürge açılmamasına özen gösterilir. Temizlik gibi ev ihtiyaçlarının hemen yapılması toplum tarafından ayıp karşılanır (K.k. 2, K.k. 18, K.k. 51) ve acının yaşanması konusunda hassas davranılır.

-Kur'ân dinlenirken ya da hoca dua ederken gürültü yapmamaya dikkat edilir. Ölünün ruhunu rahat ettirmek ve gelenlerin de duanın sevabını alması (K.k. 33, K.k. 37, K.k. 41) için önem verilir.

Bu özel günlerde ölünün durumuyla ilgili bazı inanışlar da vardır. Ölünün ilk üç ve yedi gece evde gezdiği, en son elli ikisinde bedeninin çürüdüğüne ve ilk olarak burnunun düştüğüne (K.k. 2, K.k. 7, K.k. 8, K.k. 18, K.k. 35) inanılır. Kıyafetleri genelde yedisi geçinceye kadar dağıtılmaya başlanır; ama kötü bir hastalıktan dolayı vefat etti ise öldüğü anda yakılır ve atılır (K.k. 2). Şayet ölen kişinin temiz kıyafetleri varsa kardeşleri veya çocukları tarafından paylaşarak alınır (K.k. 2, K.k. 7, K.k. 16, K.k. 47).

2.3.3.8. Yas Süreci

Yaşamın bize bahsetmiş olduğu güzellikler karşısında ölüm olgusu hayatımızın akışını büyük ölçüde etkilemektedir. Ölen kişinin yakınları, yapılacak olan işlemlerle

ilgilenirken o hengame içinde acısının ne derecede olduğunu fazla hissedemezken zaman geçtikçe ve kişinin eksikliğini kat be kat hissettikçe aslında farkındalığı artmış olmaktadır.

Türk kültüründe bu ağır süreç “yas” adı altında incelse de toplumda yas kelimesi pek kullanılmamaktadır. Özellikle yaşlılar “*gâvur işi*” deyip kelimeyi telâffuz etmekten kaçınır olmuştur. Matem, süresi ve uygulanma biçimi bakımından kültürden kültüre değişiklik göstermektedir. “Herkes acısını kendi içinde yaşasın.” algısı bizim dışarıya karşı acımızı yansıtamayacağımızın göstergesidir. Cenazenin tabuta konması ile başlayan ve sonrasında evden çıkarılırken artış gösteren ağlama ve feryâtlar belli bir süre sonra azalış göstermektedir. Bir dizi hâlinde gerçekleşen bu süreç;

Birinci Evre: Duygusuzlaşma (hissizlik) ve İnanamama

İkinci Evre: Kaybedilen Kişiyi Özleme ve Arama

Üçüncü Evre: Umutsuzluk ve Ruhsal Dağınıklık

Dördüncü Evre: Düzenleme ve İyileşme (Bowlby, 2012: 76-90) şeklinde insan hayatında yer almaktadır.

-Ölünün arkasından ağıt yakmak hoş görülen bir davranış değildir; ölüye eziyet çektirileceğine (K.k. 10, K.k. 13, K.k. 16, K.k. 23) inanılır.

-Ölümün yaşandığı bir yerde renkli kıyafetler giyerek dolaşan kişiler (K.k. 20, K.k. 23) ayıplanır.

-Ölü yakınları kadar çevredekiler de ölen kişiye saygı göstermek zorundadır. Yükses sesle müzik dinlemek, televizyon izlemek, misafir çağırıp gülüp eğlenmek (K.k. 2, K.k. 5, K.k. 11, K.k. 28, K.k. 41) kaçınılması gereken davranışlar arasındadır.

-Ölüm, yakın zamanda olacak olan nişan, düğün gibi merasimlere denk gelirse ertelenir. Dinî merasim yapılacaksa ölmüşlerin ruhuna niyetiyle yapanlar da (K.k. 2, K.k. 33, K.k. 51) vardır.

2.3.3.9. Mezar Ziyaretleri

İnsan hayatı içinde ölümü hatırlatacak veya hissettirecek şeyler mutlaka var olmaktadır. Bu bir söz, bir olay olmakla birlikte çevremizde karşı karşıya kaldığımız özel, kutsal mekânlar varlıkları ile buna kanıttır. İslâm dini mezar ziyaretini insanın

ölümlü bir varlık olmasını hatırlatması ve ölüm üzerine düşünmeye yönlendirdiği için tavsiye etmiştir (Karaca, 2001: 505).

Mezar ziyaretlerinden önce mezar taşlarının akibeti bizim için çok önemlidir. Mezar taşları gömülen kişilerin adları, hangi sülâleden olduğu, taşların üzerindeki desen ve motifler açısından bir işleyiş içindedir. Ayrıca taşların üzerinde ne yazacağı kişinin vasiyetine göre şekillenmektedir. Kozlu Kavaklık Aile Mezarlığı'nda mezar taşlarından örnekler şunlardır:

“Burada birbirini çok seven karı koca yatıyor.” sözü evlâtlarının anne babaları için yazdırmış olduğu bir yazıdır.

Bu dörtlükte ölen kişinin ağzından, ölmeden isteği veya yakınlarının ağzından kişinin isteği dile getirilmiştir:

“Bakmaz mısın gözümden akan yaşa
Bu gençlikte melek geldi başıma
Henüz girdim otuz üç yaşıma
Felek ağı kattı benim aşıma
Ben ölürsem yazın mezar taşıma.”

Mezar ziyaretlerinde ölenlerin dua beklediğine dair yazılar da çoğunluktadır:

“Bakıp geçme ricam budur
Ey Muhammet ümmeti
Mevtanın diriden ricası budur
Bir Fatiha minneti
Bize Fatiha ihsan eyleyen bulur cenneti...”
“Mezarımı yol üstüne kazın
Her bir tarafına lâle sümbül yapın
Şu gelip geçen arkadaşlar
Garip mezarı desinler.”

“Canım kızımız”, “Canım babam”, “Canım annem” şeklinde hitap cümleleri, mesleğini, sülâlesini yazdıran, sevdiği şeylerin resmini yaptıran da vardır. Avukat

Hüseyin Karalı, Pilot Mehmet, Müftüoğullarından Ahmet örnek olarak verilebilir. En ilginç ise daha ölmeden mezar taşını yaptırıp ölüm tarihini boş bırakan ve dostlarına giderken nasihat veren mezar taşlarıdır.

Mezar ziyaretlerinde öncelikle abdestli olmaya özen gösterilir. Perşembe ve cuma günleri ile kandil ve bayram günlerinde ayrı bir titizlikle yapılır. Özellikle Arefe günü ikindiden sonra erkekler mezaristana toprak atmaya gitmektedir (K.k.1, K.k. 12, K.k. 33, K.k. 40).

-Kabristana girildiğinde ilk olarak ölümlere ayakta selâm verilir (K.k. 20, K.k. 23, K.k. 50).

-Mezar yerine topluca gidiliyorsa eğer herkes yanında mutlaka bir baş örtü taşır ve bulundukları alanda yan yana değil de sıra hâlinde olmaya dikkat edilir. Kişilerin birbirini rahatsız edeceği düşünülerek arada mesafe olmasına özen gösterilir (K.k. 2, K.k. 7, K.k. 16, K.k. 33, K.k. 43, K.k. 51). Dua okunurken herkesin kendi sesini duyması ve o anı hissetmesi adına da bu önemlidir.

-Mezar ziyaretine isteyen su ve pirinç götürür. Su ile ölenin toprağı ıslatılırken pirinç ise kuşların da nasiplenmesi için mezarın kenarına (K.k. 2, K.k. 8) konulur. Kimi fidan ya da ölen kişinin sevdiği bir çiçeği mezarına dikmek ister (K.k. 7, K.k. 9, K.k. 45).

-Mezar yerinden geçerken müzik kapatılır ve o anda dua etmeye özen gösterilir (K.k. 1, K.k. 2, K.k. 11, K.k. 42).

-Mezar taşlarının parmakla gösterilmesinden sakınılır (K.k. 41).

-Mezarların olduğu yerde ağaç varsa kesilmez ve meyve veren ağaçtan bir şey alınmaz. Kişinin toprağına dökülen su karışımıdır düşüncesi ile bundan uzak durulur (K.k. 2, K.k. 7, K.k. 16, K.k. 37). Bayram günlerinde “Çiçekler de bayram görecek, sevinecek.” diye mezar yerindeki çiçekler (K.k. 2) koparılmaz.

2.3.3.10. Ölünün Ruhu

İnsanlar arasında ölüm “uçmak, bedeni terk edip gitmek” fiilleri ile eşdeğer olarak ruhun bedenden ayrılması şeklinde tasavvur etmektedir. Aynı zamanda bir ayrıntı olarak uyku ile ölüm arasında da ilişki kurulmuş ve uyku “küçük ölüm” (K.k. 20, K.k. 23) olarak tanımlanmaktadır.

-Ölünün ruhunun sabah namazından önce evinin kat kat üzerine çıktığı ve evine baktığı anlatılmaktadır. Bakma sebebi ise sabah namazında ona dua eden biri var mı diye evinin çevresinde dolanmasıdır (K.k. 5, K.k. 12, K.k. 21).

-Evinin etrafında veya mezarının üzerinde ışık olursa ölünün ruhun gezdiğine inanılmaktadır. Uzungüney köyünde Şaban adlı şahsın ev yaptırmak istediği ve evi için malzeme aldığı sırada öldüğü anlatılmaktadır. Öldükten sonra, evi kardeşleri tarafından hemen yaptırılmış, daha sonra bir ışığın evin etrafında dolaştığı birçok kişi tarafından görülmüştür. Bir başka hadisede de babası vefat eden biri babasının mezar taşını yaptırıp evde bulundurmuş ve onu yerine koyana kadar evin yerinden oynadığı, evde kalabalık varmış gibi ayak seslerinin dinmediği anlatılır (K.k. 1, K.k. 11, K.k. 19, K.k. 23).

-İri gözlü, büyük bir kelebek eve gelirse ölünün ruhunun eve geldiğine, Kur'ân istediğine (K.k. 2, K.k.7, K.k. 11, K.k. 51) yorulur. Kelebeğin güzel oluşu Kur-ân okumanın ferahlığı ile bağdaştırılmıştır.

-Ölenin ruhunun ilk yedi gün evde gezdiğine inanıldığından yedi gece ruhu rahat etsin diye evde ışıklar açık (K.k. 2, K.k. 16, K.k. 19) bırakılır. Ölenin ruhunun gelmesi için ayrıca evin bir bölümüne su ve un birlikte konulur. Eğer unda parmak izi varsa su içtiğine inanılır (K.k. 2, K.k. 7, K.k. 9). Kandil geceleri veya bayramın ilk günleri evde kızartma türü veya hamur işi yapılır. Evde yağ kokutmaktan kasıt ise o günlerde ölülerin de evdekilerden beklentisi (K.k. 4, K.k. 21) olduğuna inanılır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KOZLU GEÇİŞ DÖNEMİ ÂDETLERİNDE KÜLTÜREL DEĞİŞİM

Teknolojik devrimin bir sonucu olarak, dünya genelinde bireyler ve toplumlar arasında etkileşim artmıştır. Bu sayede, bireyler ve toplumlar arasında daha önceden birbirlerine farklı gelen yaşam tarzları temelinde global bir kültür ve birikim ortaya çıkarmıştır (Topuz, 2016:18). Bilim ve teknoloji çağı ile birlikte iletişimin gelişmesi ve yaygınlaşması da kültürün çeşitlenmesini çabuklaştırmıştır. Başka bir deyişle bu değişme ve gelişmeler; sosyal, kültürel ve siyasî anlamda toplumsal değişmeyi ve bütünü ile modernleşmeyi ifade etmektedir.

3.1. Kültürel Değişimin Unsurları

3.1.1. Göç ve Şehirleşme

Göç sonucu meydana gelen şehirleşme olgusu, fizikî hareketlilikten öte bir sosyal hareketlilik içermektedir. Bireyin şehirde başlayacak olan sosyalleşme süreci, yeni tabakalaşma sisteminin hükümleri ve ortaya çıkan davranış kalıpları etrafında gerçekleşecektir (Vergin, 1986: 34). Nitekim kırdan şehre gelerek yerleşenler için şehirleşme, yeni ve farklı bir hayat tarzı sunan bir yapıdadır.

Endüstri devrimi sonrası, endüstrileşmenin bir yan ürünü olarak ortaya çıkan şehirleşme XX. yüzyılda nüfus patlamasının da etkisiyle az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerin de gündemine oturmuştur (Tunçdilek, vd., 1959:69). Sanayileşmeyle birlikte yeni şartlar ve şehir nüfus sayısının artması nihayetinde geleneksellikten modernliğe geçiş sürecinin ilk adımı kabul edilir. Sonucunda ise şehirleşme olgusu, nicel ve nitel olarak ele alındığında ekonomik, ekolojik ve demografik yapı esas alınarak yapılan tanımlara “*şehirleşme*”; şehirleşme sonucu oluşan sosyal yapının kültürel boyutu da “*şehirleşme*” olarak ifade edilir (Sezal, 1992: 22-23). Bu şekilde birey veya grup ilişkilerinin oluşmasında etkili olmaktadır.

3.1.2. Ekonomi

İnsanoğlu tarih boyunca farklı ekonomik faaliyetlerle uğraşmıştır. Her yeni ihtiyaç, yeni bir ekonomik faaliyeti oluşturmuştur. Günümüzde; birincil, ikincil ve üçüncül ekonomik faaliyetler, zaman içinde ortaya çıkan ekonomik faaliyetlerini oluşturmuştur. Birincil ekonomik faaliyetler; tarım ve hayvancılık, ikincil ekonomik faaliyetler; sanayi ve ulaşım, üçüncül ekonomik faaliyetler; hizmet faaliyetleridir. Bu yükseliş gelişmişliğin bir göstergesi olarak önemli rol oynamıştır.

İnsanların değişen ihtiyaçları, coğrafi koşullar ve yaşam şekli gibi nedenler ekonomik faaliyetlerin dönemden döneme değişiklik göstermesine; bu değişiklikler de toplumsal ve kültürel yapıda farklılıklara neden olmuştur. Simon tarih boyunca toplumların değişimini üretkenlik kavramını açıklamıştır (Simon, 1975: 87). Ona göre toplumun hangi kesimi üretim noktasında ileri noktadaysa yönetimi de onlar üstlenmektedir. Ancak sosyal yapıdaki ve değerlerdeki değişim çok hızlı olursa ve toplumun genelini kapsayacak özellik taşımazsa, sorunlar baş göstermekte, sosyal dengenin bozulmasını gündeme getirmektedir.

3.1.3. Eğitim

Kültür ve eğitim, birbiriyle yakından ilişkili olan iki önemli alandır. Eğitim, süregelen toplumsal sistem için belli işlevleri yerine getiren bir alt sistem olarak da görülebilir. Kültürün eğitsel anlamı ise "Beşerî öğrenimin paylaşılmış ürünleridir." biçimindedir (Sigleton, 1974: 27). Bu tanım, bir toplumun kültürünün verilen eğitim ile aktarılabilirliğini gösterir. Kültürel aktarma formal veya informal yoldan (Goslin, 1965: 65) olabilir. İnformal yoldan daha çok gelenekler ve kültürel kalıplar aktarılır. Formal açıdan ise okulda verilen eğitim biçiminde görülebilir.

Eğitim, bir toplumun tüm kültürüne dayanır. Statik bir toplumda, eğitimin en temel işlevi kültürel mirası yeni nesillere olduğu gibi aktarmaktır. Ancak değişen toplumlarda eğitim sadece kültürel mirası aktarmakla kalmamakta, yeni nesilleri olası değişimlere de hazırlamaktadır. Toplumsal sistemin amaç ve gereksinimleri eğitim sisteminin ortaya koyduğu işlevini yerine getirmek için oluşturduğu yapılara yansımaktadır. Bu nedenle, toplumsal değişimle eğitim arasında karmaşık bir ilişki bulunmaktadır.

3.1.4. Bilimsel ve Teknolojik Gelişmeler

İnsanın çevresini değiştirmek, doğayı daha etkili kullanmak ve ihtiyaçlarını karşılamak için yararlandığı tüm teknikler "*teknoloji*" olarak adlandırılır. Başka bir deyimle teknoloji beşerî faaliyetlerde başvuru tekniklerin bütünüdür. Dünyada insanlar bilim ile bilinmeyen gerçekleri keşfetmekte ve öğrenmekte teknoloji ile de bilimin bulduğu bilgileri kendi ihtiyaçlarına göre değiştirmektedir.

Toplumsal değişimle bilim ve teknolojiye meydana gelen gelişmeler arasında önemli bir ilişki olduğu söylenebilir. Bilimsel ve teknolojik gelişmeler; ekonomik, toplumsal ve siyasal değişimleri beraberinde getirmiştir. İnsan ve toplum hayatı

bütünöyle teknolojik devrimin etki alanı hâline gelmiş ve “aile hayatı, dinî hayat, edebiyat, sanat, siyasal tutumlar” vb. derin ve kökten değışime (Doğın, 2007: 343) uğramıştır. Ancak yaşanan bu gelişmeler, insan yaşamını sadece olumlu anlamda etkilememekte, olumsuz yönler de var olmaktadır. Teknolojinin üstünlüklerinden yararlanan insanın monoton bir yaşam içine girmesi, duygusallığından uzaklaşması, sosyal yaşamdan kopması ve toplumun değer verdiği çoğı şeyin önemini yitirmesi (Çelikcan, 2011: 168) teknolojinin olumsuzlukları konusunda getirilen eleştiriler arasında yer almaktadır. Dolayısıyla teknoloji hem insandan etkilenmekte hem de onu etkisi altına almaktadır.

3.1.1. Geleneksel Kimlikten Modern Kimliğe

3.1.1.1. Geleneksel Kimlik

Küçük yaştan itibaren hem aile yaşantısı hem de yetişmiş olduğı sosyal çevre insanı belli bir noktaya getirmektedir. Bunu bir deneyim olarak düşünürken ailesine ve çevresine karşı kendini sorumlu hissetmesi onu gelenek ve görenekleri içinde beslemektedir. Geleneksel toplumların en belirgin özelliklerinden biri olan seçim şansının olmayışı, bireyin çevresinde olan bitene karşı bakış açısını değıştirmektedir. Bu nedenle sadece bireylerin yaşamları değil; aynı zamanda toplumsal yaşamlarında da geleneksel motiflerini koruması gerekmektedir.

Gelenek; bir toplumda gerçek ya da hayali geçmişle sürekliliğı bulunan, deneyimin bir ürünü olması nedeniyle kendisine güvenilen, zaman içerisinde değışen şartlara uyum sağlayabilme kapasitesine sahip, bu kapasite sayesinde nesilden nesile aktarılarak varlığını devam ettiren, normlar, değerler, inançlar, semboller ve ritüellerle ilişkili pratikler bütününü ifade etmektedir (Şallı, 2017: 64).

Tanımda bahsedildiğı üzere “pratikler bütünü” gelenek/sel kavramının temelini oluşturmaktadır. Neredeyse bin yıllık bir süreci kapsayan toprağı bağı üretim biçimi ve ilişkilerin yer aldığı modernleşme öncesi geleneksel dönem; birbirine bağı aile bağları, dayanışma, gelenek ve göreneklere bağılılığı ile anılmaktadır (Wagner, 1996: 253). Birincil ilişkilerdeki etkileşim, duygudaşlık, sınırlı bilgi ve sınırlı görüşlerin egemen olduğı bu dönemde geleneksel kimlik gelişiminin durağan ve sabitlenmiş olduğı savunulmaktadır

3.1.2. Modern Kimlik

İnsanların geleneksel toplumdan modern yaşama doğru iz sürmesi her bir bireyin hayata bağlanma şeklinin birer sonucudur. Nihai olarak günümüz şartlarında “*özenti, taklit etme*” gibi sözlerle anılan modernizm, Batının bizlere aşlamış olduğu durum olarak görülmektedir. Bu etkinin sonucu ‘*gelenek-modernlik*’ şeklindeki çift kutuplu (Aksoy, 2003: 45) değişim yaygın bir şekilde görülmektedir.

Kültür geçmişi yansıtmakla kalmayıp geleceğe de yön veren bir olgudur. Bu anlam içinde kültürel kimlik “*var oluş*” kadar “*bir oluş*”a da işaret eder ve tarihsel süreçte sürekli bir değişimle belirginleşir (Hall, 1998: 177). Her değişim de kültürün yeniden yapılanmasına, barındırmış olduğu öğelerin etki derecesinin farklı olmasına sebebiyet vermektedir. Neticede kültürel yapıya ivme kazandıran değişim olgusu, ana hatlarıyla aşağıdaki sonuçları doğurmuştur.

- a) Tüketim ve kitle kültürünün yayılması,
- b) Hayat tarzlarının giderek tekdüzeleşmesi,
- c) Küresel sorunlardan haberdar olunması,
- d) Ulusal kültür ve kimliklerin zayıflaması (Özyurt, 2002, 112-113).

Pozitivizm, teknoloji ve rasyonalitenin egemen olduğu modernizmde; yükselen evrenselleşme, rasyonelleşme, toplumda plânlama, üretim ve bilginin standartlaşıp yaygınlaştırılması, sanayileşmeye bağlı kentleşme, siyasal bütünlüğün korunması, uzmanlaşma gibi paradigmlar geleneksel değerlerle hızlı yer değiştirmiştir. Bireyin merkeze oturtulduğu bu evrede; modern kimliklerde çok katmanlı öz düşünsel değişim ve gelişime açık olarak konumlandırılmıştır (Uluç, 2009: 54). Bu dönemde, geleneksel değerler ters-yüz edilmiş, kapitalist üretim biçimi ve ilişkilerine bağlı olarak bireysellik ön plana çıkarılmıştır.

Kimlik, toplumların yaşam biçiminin bir yansıması olduğuna göre toplumların bakış açıları, inançları, gelenek, görenek ve yaşam biçimleri sonucu oluşan değişim ve dönüşümler, bir arada yaşam olgusunu güçleştirebilmektedir. Dolayısıyla kimlik kavramının öncelikle bireysel özellikli olarak ortaya çıktığını ve toplumsal kimlik kavramının ise geleneksellikten modernizme geçişte yeniden şekil aldığını söylemek mümkündür.

3.1.2. Kozlu İlçesi Geçiş Dönemi Âdetlerinde Kültürel Değişim

Değişim; hayatın her alanında kaçınılmaz bir hâl almış, günümüz dünyasının en önemli kavramı hâline gelmiştir. Geçiş dönemlerinin konusu doğum, evlilik ve ölüm ritüelleri de şüphesiz kendi içinde değişime uğramıştır. Bu değişim toplumlara ve bireylere önemli bazı sorumluluklar yüklemiştir. Kozlu ilçesinde özellikle eğitim seviyesinin artması insanları araştırmaya ve sorgulamaya yöneltmiştir. Bilinçlenme ile düşünme düzeyinin artmış olması insanları belli konularda akılcı davranmaya davet etmiş, bu şekilde toplumun bakış açısı ortaya çıkmıştır.

Kültürel değişimin geçiş dönemi âdet ve uygulamalarına etkisi:

Doğum

Bir bebeğin varlığı aile başta olmak üzere tüm toplumların birer parçasıdır. Çocuğun içinde doğduğu kültür, onun nasıl yetiştirileceğini tayin etmektedir. Ona göre, anne çocuk ilişkisindeki kültürel kalıplar, köy ve kent toplumunda farklılıklar canlılıklarını sürdürmekte ve ağırlıklarını korumaktadırlar. Kültürün temel kişilik üzerindeki etkisini birincil ve ikincil kurumlar olarak görmek mümkündür (Tezcan, 1974: 2). Birincil kurumlar olarak çocuğun ilk eğitimini geniş ölçüde etkileyen aile, çocuk bakımı, sevgi ve eğitim gibi değişkenleri gösterirken; ikincil kurumlar olarak din, devlet, hukuk, ahlâk ve düşünceyi göstermektedir.

Kozlu ilçesinde kız ve erkek çocuğu karşısında hiçbir ayırım yapılmamış; aile olmanın önemi her zaman korunmuştur. Yaşanan bilimsel teknolojik gelişmeler, ilçe insanlarını sağlık konusunda bilinçli bir birey hâline getirmiştir. Sağlıklı nesiller için aile üyelerinin bilinçlenmesi, doğum farkındalığı, doğru veya yanlış davranışların çocuğun sağlığına olan etkilerinin araştırılması ve yanlış uygulamalar nedeniyle bir çok sağlık sorununun yaşanmasının engellenmesi hareket noktası olmuştur.

Hamile kalabilmek için yapılan sarımsak buğusuna oturma, mısır somağını bele bağlama, hocaya gidip muska yazdırma gibi uygulamalar ilçede eskiye nazaran etkisini yitirmiştir. Bu tür girişimler insanlara zamanla anlamsız gelmiştir. Nitekim evlilik yaşının erken yaşta olmaması, çiftlerin anne/bebek bakımı konusunda bilgi alışverişine önem vermesi ilçede aile kurumuna verilen önemi göstermektedir. Erken yaşta yapılan evlilikler sadece aile kurumu üzerinde değil bireylerin cinsiyet, sağlık ve eğitim ile ilgili hedeflerine ulaşmalarında da büyük bir engeldir. Toplumun bakış açısını “*Daha zamanı var, azıcık evliliğin tadını çıkaralım.*”, “*Her şey zamanında*

güzeldir, zamanı vardır elbet.”, “Bebeğime vakit ayırmak için hazır değilim.” gibi sözlerle yansıtmak yerinde olacaktır.

Evlilik bağı ile yeni bir aile kurulurken her kadın ve erkek bir gün anne ve baba olmak ister. Çocuk sahibi olamayan kişiler için ilçenin köylerinde hâlâ “*eksik insan*” tabiri kullanılmaktadır. Köyde yaşlı nüfusun çoğunlukta olması, çiftleri zor durumda bırakan bir durumdur. Merkeze gelindiğinde sağlık açısından buna elverişli olunmadığı düşüncesi var olmaktadır.

Gebelik ve doğumlar çoğunlukla sorunsuz geçse de tüm gebelikler risk altında olabilir. Gebeliği risk altında olan anne, fiziksel ve sosyal sorunları olan bir annedir. “Risk”, bir ya da daha fazla faktörün varlığı ile istenmeyen durumların oluşma olasılığı iken “gebelik açısından risk”, normal koşullar altında olması beklenmeyen ancak önceden var olan ya da gebelikte gelişebilecek bazı komplikasyonların oluşma olasılığıdır (Kuru, 2007: 15). İlçede hamilelik sürecince “*sübyan perisi*”nin varlığı etkisini devam ettirmektedir. Bebeğe zarar verme hatta yaşamına sona verme gibi girişimde bulunan bu ruhânî varlık hamileliğin ilk aylarından itibaren hamile kadının risk faktörüdür. Yaşanılan düşüklerle ölüm oranının artması, sübyan perisinin neden olabileceği düşüncesini akla getirmektedir. Bu nedenle gebelikte ortaya çıkabilecek hastalıkların belirlenmesi ve erken müdahale annenin gebeliğe uyumunda faydalı olmaktadır.

Diğer taraftan günümüzde aile planlaması çalışmalarının son derece güvenilir yöntemler olması riskli gebeliklerin önlenmesinde ve çiftlerin korunması konusunda önemlidir. Özellikle anne adayları, plânlanmamış gebeliklerini sonlandırmak ve çocuk sayılarını sınırlandırmak için doğum kontrol yöntemleri hakkında bilgi sahibi olmaktadır. Ayrıca ilçede çiftlerin çalışma hayatına atılması ile çocuk sayısı en fazla iki ile sınırlı kalmaktadır. Bunun yanı sıra büyüklerin isteğini yerine getirme gibi zorundalık duygusundan uzak kalmayı tercih etmektedirler.

Gebelik kadın, eşi ve ailesinde birçok değişimin yaşandığı özel bir dönemdir. İnsanoğlunun varoluşundan beri cinsiyet tercihi, istenilen cinsiyette bir çocuğa sahip olma isteği ailelerin ilgi odağını oluşturmuştur. Çocuğun cinsiyetini belirleyebilme arzusu insanları çeşitli inanışlar geliştirmeye itmiştir. Cinsiyet tercihi, yaşanılan bölgenin, geleneğin medeniyetin, eğitimin ve kültürün bir yansımasıdır. İlçede erkek çocuk sahibi olma isteği yaygındır fakat belli bir ayırım yapılmamaktadır. Eğitim

düzeyi arttıkça nazara inanma ve aşerme oranı azalmakta, beslenmenin bebeğin fiziksel ve zihinsel gelişimini etkileyeceği inancı artmaktadır. Buna rağmen hamile kadının vücudunun aldığı şekil ve istediği yiyecek ve içeceklerle çocuğun kız veya erkek olacağı tahminleri eskide olduğu gibi yürütülmektedir. Hatta bazen doktorların belirlediği cinsiyetin yanlış olduğuna kanaat getirilmektedir.

Kozlu ilçesinde hamile kadınların en fazla erik, limon, çağla gibi ekşi besinlere ve dondurma ile çikolataya aşerdiği görülmektedir. Tiksinti duyulan besinlerin ise kafeinli içecekler, balık, tavuk ve yumurta olduğu belirtilmektedir. Dikkat çeken bir husus ise aşerme bazen besin olmayan maddeleri (toprak, kireç, diş macunu, sigara külü vb.) yeme isteği şeklinde görülebilmektedir.

Doğum kadının hayatında yaşadığı en büyük deneyim ve en büyük haz olarak tanımlanmaktadır. Doğum, bebeğin anneden ayrılması ve doğması, aynı zamanda da bebeğin bireyselleşmesini de ifade etmektedir (Mahler, 2018: 54). Kadınlar doğum deneyimlerini yaşamaya çalışırken aynı zamanda, bulunduğu ortama adapte olmaya çalışmaktadırlar. Doğum adına yapılan hazırlıklar ve doğumun gerçekleşmesinin ardından aileye müjdenin verilmesi, bebeğe ad verme, göbek bağının saklanması ve tuzlama işlemi gibi işlemler doğum sırası başlıklarını oluşturmaktadır.

Hamileliğin son aylarında günümüz şartlarında yaşanan en belirgin değişim doğum için yapılan hazırlıklardır. Eskiden bunun için özel bir çaba sarf edilmezken artık aile üyelerinin hepsine belirli görevler düşmektedir. Öncelikle “*baby shower*” adıyla bilinen bebek kutlama partisi yaygın olarak yapılmaktadır. Ağırlıklı olarak kadınlar arasında düzenlenen bu kutlama, geleneksel daha geniş bir kadın kitlesini içine alan ve kendine has kuralları olan kutlamalardır. Türkiye’de kısa sürede hızla yaygınlaşması ve bir sektör hâline dönüşmesi kabul gördüğü göstermektedir. Hamile kadının doğumdan sonra bebeği için her türlü malzemenin bir listesini oluşturarak ya partiyi organize eden arkadaşına ya da direkt bebek ürünleri satan mağazalara teslim etmesi ve listede belirtilenlerin partiye katılanlar tarafından temin edilmesi şeklindedir. Nasıl ki altın günleri görünürde kadınların hemcinsleriyle bir araya gelip güzel vakit geçirebilmeleri ve kararlaştırılan miktardaki altın ya da parayı almak günün asıl amaçsa (Büyükokutan, 2012: 119), bebek kutlama partilerindeki asıl amaç da anne ve bebeğin temel ihtiyaçlarının giderilmesidir. Tıpkı altın günlerinde olduğu gibi yenilip içilmekte, getirilen hediyeler verilmektedir. Anne adayının yakın arkadaşları arasında bulunan bekâr genç kızların da katıldığı bu kutlamaların aynı

zamanda eğitim işlevi de bulunmaktadır. Bir araya geldiklerinde doğum hazırlıkları, gebelikten korunma yöntemleri gibi konularda bilgi sahibi olmaktadırlar. Bu açıdan bakıldığında kültürün geleneksel toplum yapısı üzerindeki doğuma hazırlık sürecini güncelleme ve uyarlama çabaları içinde olduğunu söylemek mümkündür.

Bir diğer uygulama olan doğuma hazırlık kursları anne ve babaların hamilelik, doğum, lohusalık, emzirme, bebek bakımı gibi konularda bilgi almasını sağlar. Anne ile birlikte hamileliğin başlangıcında baba adayları doğmamış bebeğin gelişimine ilişkin bilgi edinir. Bu konuda aydınlatıcı kitaplar ve ilginç web siteleri de vardır. Bu meşguliyet baba rolünün kabullenilmesinde ve gelecekte bebek bakımı konusunda neler yapılabileceğine dair yardımcı olur.

Gebenin istediği doğum şekline karar vermesinde çok çeşitli faktörler rol oynamaktadır. Ağrı yönetimi, doğum konforu, yenidoğan bakımı, ilaçlar, kültürel durumlar, destek veren kişiler, epizyotomi veya invazif girişimler ve acil durumlar doğum şekline karar vermede etkili olan diğer hususlardır (Deering, vd. 2006: 778-780). Eşleri, aileleri ve arkadaş çevreleri gibi faktörlerden de etkilenebilmektedir. Doğru ve yeterli bilgilendirilmiş gebe kadın ve ailesinin karar sürecine daha bilinçli katılması, bu süreçlere uyumunu kolaylaştırmakta ve daha sağlıklı ve doğru tercih yapmalarını sağlamaktadır. Doğumun gerçekleşmesi günümüzde genelde hastanede bir doktorun izninde gerçekleşmektedir. Eskiden olduğu gibi gününü bekleme, kendi kendini iyileştirme olgusu mevcut değildir. Artık kadınlar doğumlarını yönetmek ve doğumlarının merkezinde olmak, doğum ağrıları ile baş ederek güzel bir doğum deneyimi yaşamak istemektedirler. Bununla birlikte ilçede popülerlik kazanmaya başlayan “*doğum ve bebek fotoğrafçılığı*”, yeni doğan bebeklerinin anılarını ölümsüzleştirmek isteyen aileler tarafından uygulanmaktadır. Bebeklerin cinsiyeti daha önceden bilindiği için aileye anne ve bebeğin sağlığı hakkında bilgilendirme işini de hastane görevlileri yapmaktadır.

Vücutta onarıma ihtiyaç duyan hangi bölge varsa kök hücreler o bölgeye ulaşarak gereken hücre tipine dönüşür ve bölgedeki hasarı onarırlar. Bu nedenle doğumdan sonra göbek bağının kuruduktan sonra ilerideki karşılaşılabilecek sağlık sorunlarına karşı saklatılmaktadır. Kısaca kök hücreler için ‘*tamirci*’ işlevini üstlenmektedir. Yani, hangi tip hücre ve dokuya ihtiyaç varsa ona dönüşürler. Kök hücrenin bebeklerin kordon kanı ve kordon dokusunu saklayarak ileride tedavisi güç pek çok hastalığa çare bulunabildiğini, saklanan dokunun birçok lösemi hastasının

tedavisi için yeni bir kapının açılacağı ifade edilmektedir. Bunun yanı sıra geleneksel inanışlar çerçevesinde göbek bağının okula, camiye, eve gömülmesi ilçede sıklıkla başvurulmuş yöntemler arasındadır.

Bir diğer önemli adım ise bebeğe verilecek ad meselesidir. Çocuklara isim vermek toplumsal bir süreçtir. Bu nedenle de isim verme dinî, millî, sınıfsal, politik vb. tercihleri çıkarabilmekte, toplumsal ilişkileri ve değişimi anlamak için de önemli veriler olabilmektedir (Lieberson, vd., 1992: 515). Çocuğa ismin verilmiş anı olan bebeğin kulağına ezan okunması ve üç kere adını tekrarlama değişmeyen olgudur. Değişen tek şey yaşanan bilgi kirliliği ile beraber anne/babaların iki isim verme merakı veya söylenmesi zor isimleri seçmeleridir. Bunun altında yatan neden ise modernize olmak ve bir fark oluşturmak amaçlı toplumda yer edinmektir. Eskiden geleneğin ve ruhaniyeti temsil eden isimler ağırlıktayken ve isimler geçmişle bugünü birbirini bağlarken modern toplumlarda isim artık bireysel tercih meselesi olmuştur. Modernleşmesinin başlamasıyla Türklerdeki dizilerde ve edebiyat eserlerinde geçen Bihter, Behlül, Neriman, Suzan, Aysel, Nalan, Bihruz gibi isimler daha çok tercih edilmeye başlamış (Çelik, 2006:56), ‘modern’ olarak tanımlanan bazı isimlerin ağırlık kazandığı bir dönem yaşanmıştır. Onur, Deniz, İpek, Can, Pelin, Merve, Gamze, Zeynep, Burak, Büşra çocuklara koyulan isimler de en başta gelmektedir. Türkiye’nin popüler isimlerinden bazılarının çocuklarına koyduğu isimleri somut olarak ele aldığımızda bu isimlerin geleneksel Türk isim kültüründen bir kopuşu ifade ettiği daha iyi anlaşılabilir. Şarkıcılar Tarkan kızına Liya; Gülben Ergen oğullarına Ares ve Atlas; Işın Karaca kızına Sasha Mia; Küçük Emrah oğluna Elyesa, kızına Eleysa; Ozan Doğulu kızlarına Arya, Lila gibi isimler vermiştir.

İnsan sağlığı, biyolojik faktörlerin yanı sıra psikolojik ve sosyal faktörlerin de etkisi altında yaşamını sürdürmektedir. Sosyal destek “güç durumdaki bireye ya da stres altındaki bireye yakından bağlı olduğu eş, aile, arkadaş gibi insanlar tarafından sağlanan maddî ve manevî yardım” olarak kabul edilmektedir (Langford, 1997: 25-100). Gebelik ve doğum sonrası dönem ise anne ve bebeğin desteğe gereksinim duyduğu en önemli dönemlerdir. Kadın için gelişimsel kriz olarak tanımlanabilecek gebelik ve doğum sonrası önemli biyolojik değişikliklerin yaşandığı fizyolojik bir süreç olduğu kadar sosyolojik ve psikolojik bir süreçtir. Bu karmaşık sürece uyumu ve baş etmeyi etkileyen önemli faktörlerden biri de kadının gebelik ve doğum sonrası dönemde sosyal destek alma durumudur.

Doğum sonu dönem, aileye yeni bir üyenin katılmasından dolayı yeni bir düzenin kurulduğu dönemdir. Eskiye oranla evliliklerin sevgi ve anlayış bağı içinde yapılması bu dönemin rahatça atlatılmasını sağlamaktadır. Özellikle lohusalık; çevre baskısının en fazla olduğu dönemdir. Anne adayı, eşinin desteği ve diğer aile üyelerinin morali ile ayakta durabilmektedir. Bu desteğin karşılanması olumlu etki göstermektedir. Kadının sosyal çevresinden aldığı desteği sayesinde, gebeliğini daha olumlu geçirdiği, annelik rolünü daha çabuk kazandığı ve doğum sonrası daha az sorun yaşadıkları belirtilmektedir.

Doğum sonrası yaşanan lohusalık dönemiyle birlikte kırklama, kırk basması, bebekte görülen sarılık ve ortaya çıkan nazar inancı ilçede yaygın olan görüşler arasındadır. “*Kırklama, kırk çıkarma ya da kırk uçurma*” olarak bilinen bu gelenek temelde, bebeğin 40. gününde anneye beraber yıkanması ve gezmeye çıkmalarıdır. Bu gelenek çok eski bir gelenek olduğu ve zaman içinde değişerek günümüze geldiği için kırklama banyosunun kim tarafından ve nasıl yapılacağı hakkında birçok görüş belirmiştir. Kırklama banyosunda banyoyu yaptıracak kişi yanında minik bir altın getirir ve suyu hazırlarken fark ettirmeden bu altını da suya atar. Geçmişte suya atılan nohut, fasulye gibi tanelerin yerini de bu şekilde altın alır. “*Kırk uçurma sepeti*”, bebeğinin 40. gününde kırk uçurma gezisine çıkan anne ve bebeğe, ziyarete gittiği evlerde verilen bir hediyedir. Geleneğin orijinalinde ise bir mendile ya da bohçaya sarılmış erzak vardır. Ama günümüzde imkânların çok artmasıyla şık sunumlu sepetlerin arttığı görülmektedir. Sepetin içinde olmazsa olmaz yedi nesne vardır. Bunlar; un, şeker, yumurta, pirinç, tuz, bozuk para ve pamuktur. Erzakları minik cam şişelere veya çok şık tül keselere koyup süsleyenler de vardır. Sepete konulan erzakların anlamlarına baktığımızda ise:

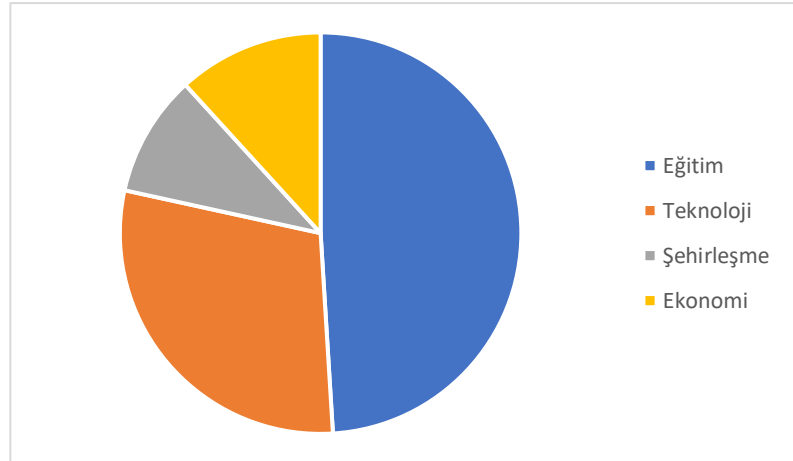
1. Un: Ak sakallı bir dede olup torunlarını görece kadar uzun bir ömrü olsun.
2. Şeker: Tatlı dilli olsun.
3. Yumurta: Yumurta gibi sağlıklı ve gülbüz olsun.
4. Pirinç: Hayatından bereket hiç eksik olmasın.
5. Tuz: Tuz gibi tertemiz ve kolay akan bir ömrü olsun.
6. Bozuk para: Hayatında maddi refah olsun.
7. Pamuk: Ton ton dedeler gibi ak sakallı oluncaya kadar yaşasın. (K.k. 2).

Lohusalık döneminin yaşatmış olduğu zorluklar bir dizi hâlinde hamile kadının hayatında yer edinmişken bilinçli anne ve babalar, bu durumu artık normalleştiren

taraf olmuştur. Kökleri şamanizme dayanan inançların sembolik ifadesi olan nazar boncuğu, nazarla ilgili inanç ve uygulamaların bir parçası olarak günümüzde kültürel mirasın bir unsuru olarak yaşamaktadır. Bugün halk arasında, nazara karşı mavi boncuk, delikli taş, nal, yumurta kabuğu gibi çeşitli nazarlıklar kullanma, hocaya muska yazdırma, kurşun dökme vb. çeşitli pratikler hâlâ yapılmaktadır. Ancak bu tür uygulamaların “*bâtıl inanç*” olduğu konusunda da insanlar hem fikirdir. Kur’ân-ı Kerîm’de ve hadislerde, nazara karşı Allah’a sığınmanın gerekliliği belirtildiğini bilmek insanları bazı büyüsel işlemlerden uzak tutmuştur.

İlçede sünnet geleneği birtakım uygulamaların belirleyicisi konumundadır. Sünnet, sosyal yapı içerisinde birtakım işlevleri de yerine getirir. Zengin ailelerin kendi çocukları ile birlikte fakir veya yetim çocukları da sünnet ettirdiği de günümüz şartlarında açıkça görülmektedir. Bu görev bazen yardım kuruluşları tarafından da yerine getirilir. Son zamanlarda bazı ebeveynler, çocuklarını hastanede doğumdan sonra hemen sünnet ettirmektedir. Burada asıl amaç çocuğun daha ileri yaşlarda ağrı çekmesini ve korku yaşamasını önlemektir. Günümüzde sünnet töreni için cumartesi veya pazar günleri tercih edilirken mübarek gün olarak nitelendirilen cuma günü ile sınırlandırılmadığı görülmektedir.

Özel bir sünnet kıyafeti, tören hazırlıklarının en önemli kısmıdır. “*Maşallah*” yazılı bir başlık ve beyaz pantolon sünnet eğlencesinin vazgeçilmezleri arasındadır. Törenden birkaç gün önce veya tören günü sünnet edilecek çocukların arkadaşlarıyla otomobil ile geçit töreni yapması da ilçedeki eğlence anlayışını göstermektedir. Sünnet töreninin ana dönüm noktası genellikle altın, para, giyim ve ev eşyalarından oluşan çeşitli hediyelerdir. Günümüzde sünnetin doğru anlaşılmasının sebepleri olarak şekilcilik ve taklit önemli unsurlar arasındadır.

Şekil 1: Değişim Unsurlarının Doğum Üzerindeki Etkisi

Evlenme

Evlilik, çiftlerin tanışması ile başlayan süreci içermektedir. Evlilik kavramı, aile kavramına göre daha belirgin bir kavramdır. Aile, “bir grup ya da örgüt”; evlilik ise “karşı cinsten iki kişinin birlikte yaşamak, yaşantıları paylaşmak, çocuk yapmak ve yetiştirmek gibi amaçlarla yaptıkları bir sözleşmedir” (Özgüven, 2017: 66). İlçede yaşanan demografik dönüşüm, kentleşme, eğitimin yaygınlaşması, gelirin artması, yaşam ve tüketim tarzlarında farklılaşma gibi toplumsal dönüşüm süreçlerine bağlı olarak evliliklerin yaygınlığı giderek azalmaktadır.

Geleneksel işbölümünde, erkeğin evin geçimini sağlaması, kadından ise ev işleri ve çocuk bakımıyla ilgilenmesi beklenir. Bu durum, erkek çocuklarını eğitime, istihdama katılmaya ve kendilerini geliştirmeye teşvik ederken, kız çocuklarına evlilik dışında sınırlı alternatif sunarak onları evliliğe yönlendirmektedir (Güler, vd., 2010: 366). Kız çocuklarının erken yaşta evliliklerini teşvik eden nedenler arasında ekonomik problemler gelmektedir. Bu noktada kız çocuklarının evlenmelerinde söz sahibi olan ailelerin eğitim düzeyinin artması ve hatta ebeveynin sadece okur-yazar olması bile erken yaşta yapılan evliliklerin azalmasında rol oynamaktadır. Evlilik yaşı, eşler arasındaki yaş ve eğitim düzeyi açısından da farklılaşmaları beraberinde getirmektedir.

Her toplumsal yapının kendi iç dinamikleri ve sorunlarını çözme bağlamında kendine özgü aile yapısı ve evlilik çeşitleri bulunmaktadır. Evlilik, başta soyun devamını sağlamak ve temel cinsel ve iktisadî ihtiyaçları gidermek amacıyla erkek ile kadın arasında kurulan toplumun onayladığı birliktelik olarak tanımlanmaktadır. Bu birliktelik çiftlerin uzun yıllar birbirini tanınması ile sevgi ve mantık çerçevesinde uyumlu olunmasıyla evlilikle sonlanmaktadır. Böyle bir bakış açısı karşısında ilçede akraba evliliği, görücü usulü ve kaçarak evlenme nadiren görülmektedir. Genelde nişanlı çiftlerin kaçarak evlenmesinde ise nişanlılık süresinin uzaması ve bu süreçte kız tarafının nişanı bozabileceği endişesi etkili olmaktadır. Bunun dışında yeni nesil toplumda kendini kabul ettirmiş, evlenme denilen olayın iki kişinin kararı ile olacağı kanısını benimsetmiştir.

Toplum hayatında önemli bir yer tutan büyü ve fal ile ilgili inanç ve eylemler, insanlık tarihinin eski dönemlerinden günümüze kadar varlığını korumuştur. Büyü, fal ve benzer inanışlar geleneksel toplumlarda, toplumsal kurumları etkileyen ve şekillendiren ayırıcı bir güç olmuştur. Günümüz toplum anlayışında bu tür inanışlar genellikle marjinal kabul edilseler de, sosyo-kültürel yaşam içerisinde etkinliğini

kuvvetlendiren olgu hâline gelmiştir. Kentsel mekanlarda özellikle kafe, özel olarak açılmış fal bakım yerlerinde bu uygulamaları yapan, ruhsal ve fiziksel rahatsızlıkları iyileştirdiklerine inanılan falcı, medyum, cinci hocalara rastlamak mümkündür (Nar, 2014: 509). Günümüzde evlenemeyen kişiler başta olmak üzere insanların bu tür girişimlerde oldukları bilinmektedir.

Kız isteme ritüeli, Türk toplumunun evlilik öncesi kaidelerinin temelini oluşturmuştur. Günümüzde modern şehir hayatının etkisi, gelenek ve göreneklerle insan ilişkilerinin değişime uğramasına paralel olarak çoğunlukla aile büyüklerinin önemseydiği bir ritüele dönüşmüştür. Artık birbirini tanıyan ve kararlarını veren çiftlerin ciddiyetini belirtmek, resmileştirmek ve aileyle yakın çevrelerine ilişkilerini duyurmak için gerçekleştirilen bir ritüeldir.

Söz veya nişan merasimi, en basit özetiyle ilişkiyi aileler nezdinde resmiyete dökmek anlamına gelir. Evlilik kararı verildiğini simgeleyen yüzükler, ilk olarak bu organizasyonla takılır. Günümüzde kız tarafının misafirlere sunacağı ikramlıklar, konsept, çiçek, kıyafet gibi ayrıntılar bu merasimin vazgeçilmezleri arasındadır. Genellikle kız isteme töreniyle söz, aynı gün yapılır. Bu aşama için kız istemede söylenen sözlerin önemi, kahve âdeti, el öpme gibi durumlar hâlâ devam etmektedir.

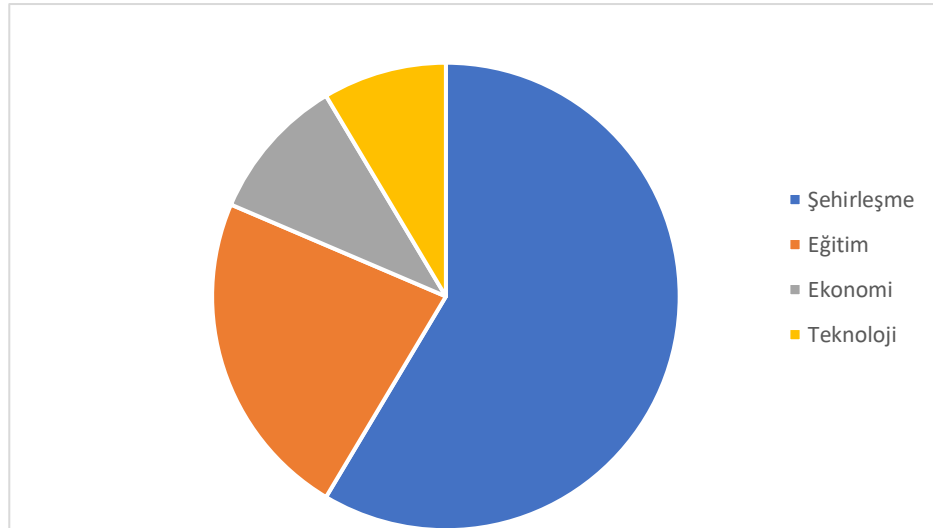
Modernleşme ile yaşanan değişim, düğün öncesi yaşanan farklılaşmalarla da karşımızdadır. Öncelikle evlilikten önceki son geri sayım olarak da dile getirebilecek “*bekarlığa veda partisi*“, son yıllarda yaygın olarak yapılmaktadır. Hem erkek hem de kadınlar için gerçekleştirilen bu partiler, modernleşme ile çeşitli organizasyonlar gerçekleştirme imkânı tanımaktadır. Konseptte göre mekan seçimi, hamam partisi, ev pijama partisi hatta güzellik salonu seçimi yapılabilmektedir. Eskiye nazaran daha serbest bir durum söz konusudur.

Davetiye geleneği maddîyatın göstergesi olarak ilçede yer edinmiştir. Örneğin; yaptırılan CD davetiyeler içerik olarak kartlardan daha zengindir. Ayrıca davetiyeye sanal kültür ortamında da çeşitli şekilde rastlamak mümkündür. Burada herhangi bir ücret ödenmemektedir. Bu tip davetiyeler sosyal iletişim ağı “*Facebook*” ta yer almaktadır. Davet gönderilen kişi, “*katıl*”, “*belki*” ve “*geri çevir*” butonlarından herhangi birine tıklayarak düğüne katılıp katılmayacağını yanıtını karşı tarafa sunmaktadır. Ayrıca “*düğün etkinlik sayfası*” denilen bu ortamda evlenecek çift için iyi dileklerde de bulunmaktadır.

Kına ve düğünün, günümüzde abartılmadan yapıldığı hatta sade bir nikâh ile gerçekleştirildiği görülmektedir Bunun yanı sıra gelinin baba evinden damat evine gidişinde kullanılan atlar, günümüzde arabaya dönüşmüştür. Atın yanı sıra mehter takımı ve kırmızı duvak geleneği düğünün tamamlayıcısı olmuştur. Maddî kültür içinde değerlendirilen halay çekme yerine “*dans etme*” giderek âdet haline gelmiş; kullanılan org ve bağlama gibi müzik âletleri de bateri ve gitar olmuştur.

2020 yılı içerisinde Çin’de ortaya çıkan “koronavirüs”, insanları belli bir plân dahilinde hareket etmeye sürüklemiştir. Bu süreçten etkilenen olayların en başında düğün salonları ile yapılan organizasyonlar gelmiştir. Düğün salonları ile yapılan bu sözleşmeler bazen nişan veya söz organizasyonları için de yapılmaktadır. Virüsün bulaşıcı olmasından ötürü kalabalıktan uzak durulması, maske kullanımının artması ve hijyene önem verilmesinin gerekliliği bu dönemde çiftlere önemli sorumluluklar yüklemiştir. Bu nedenle düğünlerin eğlence olmadan sade nikâh şeklinde yapılması, takı takılırken para ya da altınların kutuya atılması, fotoğraf çekiminin yasak olması insanların da tedbirli olmasını gerektirmiştir.

Bugün uzunca bir dönem önemini koruyan “*bekâret*” meselesi, eski cazibesini yitirmiş durumdadır. Bu sebeple “*gelinin bâkireliğinin bir simgesi*” olarak “duvak” (veya baş bağlama) töreni de giderek tarihe karışmakta; duvak adı sadece “*gelin başı*”nı ifade eden bir kavram niteliğini kazanmaktadır.

Şekil 2: Değişim Unsurlarının Evlenme Üzerindeki Etkisi

Ölüm

Ölüm, insan yazgısının çözülmeye çalışıldıkça karmaşıkleşan büyük bilmecesi olarak varlığın merkezinde bulunur. Ölüm hakkında konuşmak, ister felsefi isterse dinî bağlamda olsun, bir belirsizlik konusudur. İnsanı ölüm hakkında aydınlatmak, uyarmak ve en önemlisi insanoğlunun bu en büyük belirsizliği hakkında bir tasvir sunmak bir dinin belki de en önemli işlevlerinden biridir (Güngör, 2016: 228). Aynı zamanda bilim ve teknolojinin gelişmesiyle araştırma alanları çeşitlilik kazanmıştır. Bunun sonucu insanoğlu kendini tanımaya ve ölüm karşısında sergilediği tutumları incelemeye koyulmuştur.

İnsanlık tarihinin merak uyandıran konularından biri olan ölüm, hızla değişen toplumsal yapının bir çıktısıdır. Günümüzde ölüme ilişkin bu tutumun gelişmesinde kitle iletişim araçlarının etkisi küçümsenmeyecek derecededir. TV ve sinemalarda insanların öldürüldüğünü yetişkinler kadar çocuklar da görmektedir. Ayrıca evdeki ölüm döşeginden hastanelerdeki yoğun bakım ünitelerine kayan ölme mekânının modern birey ve toplumun bir portresi olduğu varsayılmaktadır.

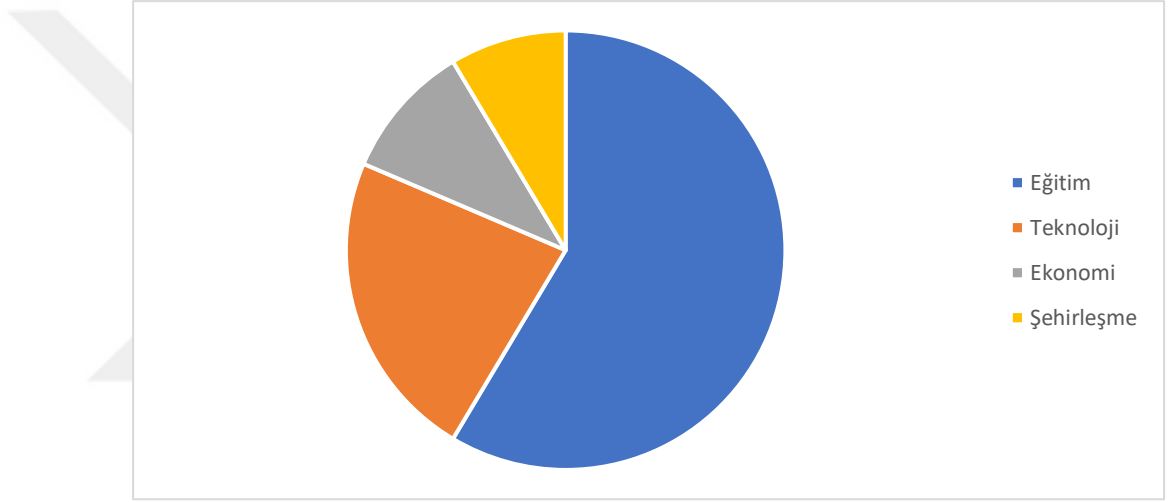
Ölüm korkusu ve dinî davranış arasındaki ilişkiyi etkileyen önemli bir faktör de yaş durumudur. İleri bir yaşa gelen insanlar, yaşamının son bulacağını ve günün yaklaşmakta olduğunu hissederek ölümü beklerler. Bundan dolayıdır ki, insanlar gittikçe yaşlandıkça çoğu kez daha dindar hâle gelmektedir.

İlçede ölüm sonrası yaşanan cenazenin yıkanması, kefenlenmesi ile cenaze namazı ve gömülmesi konusunda herhangi bir değişiklik yaşanmamaktadır. Ölüm, dinsel kuşatmalar altında bireyi toplumla işbirliğine yönelten toplumsal disiplini sağlamanın önemli bir aracı haline gelmektedir. Din, gündelik hayat içinde toplumsal olarak kurulan bu anlam dünyasının gerçekliğini koruma ve yasallaştırma işlevini (Berger, 1973: 34-50) yerine getirir.

Yas, bireysel ve kendine özgü bir süreçtir. Bu herkes için farklı bir deneyimdir ve bu nedenle, insanların yasa farklı tepkiler vermeleri çok doğaldır. Günümüzde yas sürecinin doğrusal olmadığı kabul edilmektedir. Yani, “yas başlangıçta çok acı verir, zamanla bu acı azalarak daha iyi hissedilir” düşüncesi artık geçerli değildir. Radyoda bir şarkı, bir koku ya da başkka herhangi bir şey, ölen kişi ile ilgili güçlü duygular ortaya çıkarabilir. Bazı günler, artık yasın bittiği düşünülürken, bazı günler ise yine umutsuzluk hissedilebilir. Bu, baş etme yeteneğinin kaybedildiğinin kanıtı

değildir, aksine kayba karşı verilen oldukça yaygın (Küçükaya, 2009: 5-10) ve normal bir tepkidir.

Çağdaş kültüre damgasını vuran "*mutluluk ve refah* (Hökelekli, 1991: 83)" düşüncesi, insanı ölümle ilgili şeylerden uzaklaştırmaya ve gündelik diğer uğraşlara yönlendirse de; zaman zaman insan şuurunun derinliklerinde korku ve endişe var olmaktadır. Nitekim her gün bir yenisi eklenen gelişme ve maddî ilerlemelere rağmen insan ölüm karşısındaki korku ve çaresizliğini yenememektedir. Geçmişte ve günümüzde müşâhede edilen ölümle ilgili sosyal inanç ve âdetlerin oluşmasında, bu "*korku*" faktörünün etkisi büyüktür.

Şekil 3: Değişim Unsurlarının Ölüm Üzerindeki Etkisi

SONUÇ

Yirminci yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan ekonomik, sosyal, kültürel ve teknolojik gelişmeler; toplumların alışkanlıkları, yaşam tarzları ve gereksinimleri üzerinde önemli değişimler meydana getirmiştir. Bu sürecin toplumsal yaşama etkisi bağlamında küreselleşme olgusu, modernliğin sonucu olarak değerlendirilmektedir. Küreselleşme, ilk sanayileşme ve ardından teknolojik gelişmelerle ilişkilendirilir. Sonrasında siyasi, ekonomik ve sosyal ilişkilerin dünyada yaygınlaşması toplumsal farklılıkları ortaya çıkarmıştır. Sosyal hareketler paradigmasında, küreselleşme ile ciddi bir dönüşüm yaşanmıştır. Bu bağlamda ulusal kültür ve değerlerin irdelenip eğitim ve kültür politikalarının tekrar gözden geçirilmesi önem arz etmektedir.

Sosyal yapı ait olduğu toplumun kültür öğeleriyle biçimlenir. Türk halk kültürü, yüzyılların deneyimlerinden süzülerek biçimlenmiş, kuşaktan kuşağa aktarılan bir değerler bütünüdür. Bu ürünlerin şekillenmesinde tarihî ve kültürel mirasın önemli bir rolü vardır. Gelenek zaman boyutunda bir başka geleneğe ulaşsa da kültür her zaman canlılığını korumaktadır. Yaşayan bir kültür, topluluğunun gereksinimini karşılayan bir sosyal kurumdur.

Toplumsal değişme kavramı, üzerinde önemle durulması konulardan biridir. Son yıllarda Türk toplumunun içinde bulunduğu bu hızlı gelişme ve değişme, Kozlu ilçesini de etkilemektedir. Konu bağlamında geçiş dönemi âdetleri, şehirleşme ve eğitim oranının artması ile geçmişten bugüne farklılık arz etmektedir. Doğum ve evlenme ritüellerinde modernizmin yansımalarını açıkça görmek mümkündür. Ölüm olayı ise değişime karşı en dirençli bir geçiş dönemidir. Aynı zamanda bu ritüellerin çoğunlukla kadın nüfus tarafından ele alınıyor olması ilçedeki toplumsal yapının varlığını ortaya koymaktadır.

Günümüzde milletlerin en büyük zenginliği, iyi yetişmiş ve çalışmaya alışmış insan gücüdür. Bu nedenle, milletlerin kalkınmalarında ve ülkelerini ileri bir noktaya taşımalarında “iyi yetişmiş ve manevî değerlerine bağlı insan gücü”nün çok önemli bir rolü vardır. Öte yandan içinde bulunduğu toplumun bilinçlendirilmesine, ahlâkî değerlerin yükseltilmesine ve olumlu anlamda yenilenme, değişim ve gelişime katkı sağlamak o toplumun ferdi olan tüm insanların görevidir. Değişimi engellemek ve değişimin önüne geçmek mümkün olmadığına göre, bu süreçte kültürel değerlerin özünün korunması bir zorunluluk olarak karşımızda durmaktadır.

KAYNAKÇA

Yazılı Kaynaklar

- Acıpayamlı, (1992). Türk Kültüründe Ad Koyma Folkloru'nun Morfolojik ve Fonksiyonel Yönlerden İncelenmesi. IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri, ss. 1-14. C. IV. Ankara.
- Akpınarlı, F. (1996). Anadolu'da Nazar ve Nazarlıklar, I. Türk Halk Kültürü Araştırma Sonuçları Sempozyumu Bildirileri I, ss. 161, Ankara.
- Aksoy, M. (2003). *Geleneksel Sonrası Toplum Üzerine*. ss. 45 İstanbul: Açık Kitaplar Yayınevi.
- Aksoy, V. (2016). Kubbetu's-Sahra, *Milliyet*. 12.05. 2016. ss. 2.
- Artun, E. (2009). Anadolu'da Halk Kültürü Ürünlerinin Oluşumunda Kültürel Değişim ve Gelişim Açısından Bakış. ss. 15. Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi: Adana.
- Aytekin, E. (2007). *Tarlalardan Ocaklara, Sefaletten Mücadeleye Zonguldak Kömür Havzası İşçileri 1848-1922*. ss. 42. İstanbul: Yordam Kitap.
- Bataille, G. (1989). The tears of eros. Ss. 68. *Hong Kong: City Lights Books*.
- Berger, P., vd. (1985). *Modernleşme ve Bilinç*. Cevdet Cerit (Çev.). İstanbul: Pınar Yayınları.
- Berger, P. (1973). The Social Reality of Religion. Ss. 34-50. *Penguin Books*.
- Biçer, M. (1991). *Eskişehir İlinde Doğumla İlgili Âdet ve İnançlar, Türk Halk Kültüründen Derlemeler*. ss. 1-14. Ankara.
- Bilgin, N. (2003). *Sosyal Psikoloji Sözlüğü*. ss. 67. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Biniş, A. (2013). Bozulan Âdetlerimiz / Ölü Yemekleri.
- Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi (1990)*. Kısmet mad., C.13. ss. 6731. İstanbul: Milliyet Gazetecilik A.Ş.
- Büyükokutan, F.,(2012). Bebek Kutlama Partisi. C. 90. ss. 119. *Folklor-Edebiyat Dergisi*.
- Bodur, Ş., vd. (2005). Bebeklik Dönemindeki Bağlanma Sürecine Genel Bir Bakış. ss. 88-89. *Klinik Psikiyatri*.
- Boratav, N.P. (1997). *100 Soruda Türk Folkloru*. ss. 103-104. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Bowlby, J. (2012). Bağlanma Teorisi'nin Kökenleri: John Bowlby ve Mary Ainsworth. ss. 76-90, Cilt 1, S. 2. *Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*.

- Çelik, C. (2006). Kültürel Sembol Sistemi Olarak İsimler: İsim Sosyolojisine Giriş. ss. 56. Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 2.
- Çelickan, Ş. (2011). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanının Yeri ve Önemi. ss. 164-176). Ankara: Pegem Akademi Yayınevi
- Çobanlı, C. (2001). *Salt A. Dharma Asikopedisi*, ss. 67. İstanbul: Dharma yayınları.
- Çobanoğlu, Ö. (2002). *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*. ss. 58. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Dadaylı, İ. (2012). *Zonguldak Balıkçı Barınaklarının İncelenmesi: Kozlu Balıkçı Barınağı Örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi.
- Darra, S. (2009). Normal, Natural, Good or Good Enough Birth: Examining the concepts. *Nursing Inquiry*. ss. 297-305.
- Deering SH., vd., (2006). Patients Presenting With Birth Plans in Amilitary Tertiary Care Hospital: A Descriptive Study of Plans and Outcomes. ss. 778-780. *Military Medicine*.
- Deniz, T. (2018). Zonguldak İlinde Nüfusun Gelişimi ve Dağılımı. ss. 299-319. *Doğu Coğrafya Dergisi*.
- Demir, A. Yonca. Milliyet. 21.08. 2019. ss.2.
- Doğan, İ. (2007). Sosyoloji Kavramlar ve sorunlar. ss. 175. Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Doğan, İ. (2007). *Sosyoloji*. ss. 343. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- DPT. (2009). SosyoEkonomik Durum. ss. 101-102. *Zonguldak Dergisi*.
- Efiloğlu, A., vd. (2016). Tek Parti Dönemi Uzun Mehmet Kömür Bayramı Kutlamaları. ss. 60. S.8. *History Studies*. Zonguldak.
- Ekici, S. (1997). Gaziantep'te Kına Yakma Geleneği ve Kına Türküleri. *V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi, Halk Müziği, Oyun, Tiyatro, Eğlence Seksiyon Bildirileri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Erinç, B. (2017). Dinî Nikah ve Resmî Nikah Karşılaştırmaları. ss. 299-336. *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*.
- Eroğlu, F. (1993). *Davranış Bilimleri*. ss. 54. Erzurum: Maveria Yayınları.
- Erol, Ş. (2016). Safranbolu'da Evlilik Âdetleri. Ss. 228-240. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 9, S. 43.
- Ertürk, M., vd. (2000). İskilip İlçesinin Demografik Özellikleri. ss. 253. C. 8. S. 4. *Coğrafya Dergisi*.
- Fichter, J. (1997). *Sosyoloji Nedir?*. ss. 60. Ankara: Atilla Kitabevi.
- Gans, H. (2005). *Popüler Kültür ve Yüksek Kültür*. ss. 46. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

- Gereklioğlu, Ç. vd. (2017). Annelerin Doğum Sonrası Psikiyatrik Sorunları. ss. 126-133. *Türkiye Klinikleri*.
- Güler, Ö., vd., (2010). *Early Marriages Among Adolescent Girls In*. ss. 366. Afyonkarahisar, Turkey. *European Journal of General Medicine*.
- Güngör, F. (2016), Ölüm Hakkındaki Çağın Felsefi Senaryosu. ss. 228. S. 22. *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*.
- Göka, E. (2010). *Ölme: Ölümün ve Geride Kalanların Psikolojisi*. ss. 19. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Gökmen, Ş. (2019). İlk Evlilik Süresini Etkileyen Faktörlerin Yaşam Analizi: Türkiye Örneği. ss. 21. *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*.
- Gökmen, F. (2019). Türkiye’de İlk Evlenme Yaşını Yükselten Faktörler. ss.21. Ankara.
- Gölpınarlı, A. (1977). *Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*. ss. 200- 202. İstanbul: İnkılâp ve Aka Yayıncılık.
- Goslin, A. (1962). The School In Contemporary Society. ss. 65. USA.
- Hall, S. (1998). *Kültürel Kimlik ve Diaspora Kimlik*. Çev. Drem Sağlamer. ss. 173-192. İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- Hökelekli, H. (1992). Ölümle İlgili Tutumların Dinî Davranışla İlişkisi Üzerine Bir Araştırma. ss. 57-98. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Derneği*.
- Hökelekli, H. (1991). Ölümle İlgili Tutumlar ve Dinî Davranış. C.5.S.2.ss. 83. *İslâmi Araştırmalar Dergisi*.
- Kalkan, M., vd. (2012). *Evlilik Öncesi Psikolojik Danışma*. ss.1-7. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kara, M. (2012). Cumhuriyet’in Onuncu yılında Zonguldak ve Maden Kömür Havzası. ss. 113-114. C.14. S. 1. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*.
- Karaca, F. (2001). Mezar Taşlarına Yansıyan Şekliyle Türk Kültüründe Hayat ve Ölümle İlgili Bazı Değerlendirmeler. ss. 3-4. C 14. *İslami Araştırmalar Dergisi*. İstanbul.
- Karadağ, Ş. (2015). *Evlilik Uyumu İlişkisinde Aile İçi İletişimin Rolü: Konya Örneği*. ss. 45. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Konya Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- Karakuş, G., vd. (2012). Ölüm ve Ölüm Kaygısı. *Adana Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*. S. 50.
- Kuru., A. (2007). Yüksek Lisans Tezi; “Gebelerin Risk Durumunun Belirlenmesinde Kullanılan “Knox Skorum Sistemi’nin Geçerliliğinin Değerlendirilmesi ss. 15. Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İzmir.
- Küçükaya, P. (2009). Kayıp ve Yas Süreci. S.6. ss. 5-10. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*.

- Koca, H. (1995). *Zonguldak Havzası ve Karaelmas Gerçeği*. ss. 13. Bildiriler Kitabı, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi.
- Koestenbaum, P. (1998). Ölüm Yanıt var mı?.ss. 78. İstanbul: Mavi Yayınları, 1998.
- Langford, P. E., vd., (2007). A non-Kohlbergian Approach To The Development of Justifications For Moral Judgements. SS. 25-100. *Educational Studies*.
- Lieberson, S., vd., (1992). Children's First Names: An Empirical Study Of Social Taste. ss. 515. *American Journal of Sociology*.
- M. İzzet, vd., (1913). *Kanunu Evvel Dairetü'l-Mearif*. ss. 1006-1007. Cilt I. İstanbul: Kanaat Matbaası.
- Mahler, M.S. (2018). *The Psychological Birth of the Human Infant*. ss. 54. NY: Basic Books
- Malinowski, B. (1945). "The Dynamics of Culture Change-An Inquiryinto Race Relations in Africa, (Edited by Phyllis M. Kaberry)". Ss.1. London: New Haven Yale University Press.
- Oktay, A. (2002). *Türkiye'de Popüler Kültür*. ss. 16. İstanbul: Everest Yayın.
- Onur, Ç. (2004). TTK Kozlu Müessesinde Grizu Patlaması. ss. 172. *Kontur Bildiriler Kitabı*. Zonguldak.
- Örnek, S.V. (1995a) *Türk Halk Bilimi*, ss. 131. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Örnek, S.V. (1995b). *Türk Halk Bilimi*, ss. 148. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Örnek, V. S. (2000c), *Türk Halk Bilimi*, ss. 131. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Özdemir, N. (2008). Türk Hediyeleşme Geleneği ve Medya. ss. 467-480. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*.
- Özgüven, İ. E. (2014). Evlilik ve Aile Terapisi. ss. 19. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Özyurt, C. (2002). *Küreselleşme Sürecinde Kimlik ve Farklılaşma.*, ss. 112- 113. İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul.
- Pala, İ. (2004). *İki Dirhem Bir Çekirdek*. ss. 14. Ankara: Türkçe Kapı Yayınları.
- Pasinlioğlu, T., vd. (2002). Erzurum ve Yöresinde İnfertil Kadınların İnfertilite İle İlgili Geleneksel İnanç ve Uygulamaları. ss. 5-10, *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*.
- Rayman, H. (2001). *Bayburt Efsaneleri*. ss. 55. Bayburt: Bayburt Belediyesi Kültür Yayınları.
- Sağır, A. (2014). Ölüm Sosyolojisi. ss. 56. Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Sencer, M. (1979). *Kültüre İlişkin Temel Kavramlar, Ulusal Kültür*. ss.5. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

- Seyyar, A. (2007). *İnsan ve Toplum Bilimleri Terimler*. ss. 1034. İstanbul: Değişim Yayınları.
- Sezal, İ. (1992). Sosyal Yapı Değişimi Açısından Türkiye’de Şehirlileşme, Yayınlanmamış Doktora Tezi. ss. 22-23. İstanbul. 22-23.
- Sezen, L. (2005). *Erzurum Şehir Folkloru*, ss. 189. Erzurum: Er-Vak. Yay.
- Simon, S. (1975). *Selected Writings on Science, Industry, and Social Organization*. ss. 87. London: Crom Helm.
- Singleton, j. (1974). Implications of Education as Cultural Transmission In Education and Cultural Process. ss. 27. U.S.A.
- Sivaslı, E. (2009). Yenidoğan Bebeklerde Uzamış Sarılık. C.15. S. 2. *Gaziantep Tıp Dergisi*.
- Sökmene, F. (2008). Devir ve Iskat. *Yeniasya*. 25 05. 2008. S.3.
- Şahin, H. Vd, (2009). *Gebelerin İnanışları: Besin Seçimi Bebeğin Cinsiyetini ve Fiziksel Özelliklerini Etkiler mi?*. ss. 42, C. 11. S.5. Kayseri.
- Şallı, A. (2017). Gelenek ve Din İlişkisi: Bir Modernleşme Kuramı Eleştirisi, ss. 64. S. 4. *Sakarya Kırıkkale İslami İlimler Fakültesi Dergisi*.
- Şişman, B. (2017). *Türk Kültüründe Evlilik*. ss. 46. Ankara: Kurgan Edebiyat.
- Tanyu, H. (1987). *Türklerde Taşla İlgili İnançlar*. ss. 19 Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Taş, H. (2002). Bursa İli ve Çevresinde Doğum ve Çocukla İlgili Gelenek-Görenek ve İnançlar. *Bursa Halk Kültürü, I. Bursa Halk Kültürü Sempozyumu Bildiri Kitabı*. C 2. ss. 573-580.
- Tezcan, M. (1998). *Toplumsal Değişme ve eğitim*. ss. 191. Ankara: Ankara Üniv. Eğitim Bilimleri Fak. Yayınları.
- Tezcan, M. (1974). *Türklerle İlgili Stereotipler Kalıpyargılar ve Türk Değerleri Üzerine Bir Deneme*. ss. 2. Ankara: Ankara Üniv. Eğitim Bilimleri Fak. Yayınları.
- Tunçdilek, N., vd., (1959) *Türkiye Nüfusu*, ss. 59. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yay.
- Türk, M. (1982). *Karaelmas Ülkesi Zonguldak*. ss. 6. Ankara: Başkent Kitap.
- Türkçe Sözlük (1999). Önbelirti Nedir?. ss. 87. Ankara: TDK.
- Tomakin, B. Merdivenler Kenti Zonguldak. *Pusula*. 25. 03. 2007. ss.2
- Topuz, Ç. (2016) Küreselleşmenin Ulus-Devlete Etkileri. *Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2/3, s.13-16. Ardahan.

- Uluç, N. (2008). *Kültürün Özellikleri, Kültürel Süreçler*. ss.5. Ankara: Kurgan Edebiyat.
- Uluç G. (2009). *Medya ve Oryantalizm*. ss. 54. İstanbul: Anahtar Yay.
- Uzunpostalıcı, M. (1994). *Ebû Hanîfe. Diyanet İslam Ansiklopedisi İçinde*. C.10, ss.86. İstanbul: Diyanet Vakfı.
- Üstümkol, Ş. Kıvrıkcık Kimdir?. *Halkın Sesi*. 13. 01. 2018. ss.3.
- Vergili, H. (2014). Zonguldak İlinde Göçün Ekonomik Nedenleri. ss. 36. *Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı*.
- Yıldırım, H. Maria Sokağı Sakinleri. *Pusula*. 22.03. 2017. ss.5.
- Yılmaz, Y., vd. (2008) Annelerin Sünnet Hakkındaki Davranış ve Bilgi Düzeylerinin İncelenmesi. ss. 101. *Ege Journal of Medicine*.
- Yüksel, A. Zonguldak Tarihi. *Pusula*. 22.01.2016. s.4.
- Zafer, B. (2016). Göç Çalışmaları İçin Bir Anahtar olarak Kültürleşme Kavramı C.5. ss. 77. Bursa.
- Ziya Gökalp. (1994). *Türkçülüğün Esasları*, ss. 25. İstanbul: İnkılap Yayınları.
- Zonguldak İl Yıllığı (1973). ss. 19-24. Ankara: Ajans, Türk Matbaacılık.
- Zonguldak İl Çevre Durum Raporu (2011). ss. 511. Zonguldak Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü.
- Zonguldak İl Çevre Durum Raporu (2011). ss. 432. Zonguldak Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü.
- Zonguldak Kitapçığı. *Zonguldak İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü* (2013)ss. 29. ZKTM.
- Zonguldak Maden Mecmuası (1953-54). ss. 43. İstanbul: Nadir Kitap.
- Wagner, P. (1996). *Modernliğin Sosyolojisi Özgürlük ve Cezalandırma*. ss. 253. İstanbul: Sarmal Yay.

Elektronik Kaynaklar

- Kozlu Belediyesi, *Turizm*. <http://www.kozlu.bel.tr/>. Erişim Tarihi: 04. 08. 2018.
- Kozlu Belediyesi. *Festivaller*. <http://www.kozlu.bel.tr/>. Erişim Tarihi: 11.08. 2019.
- Kozlu Belediyesi. *Turistik Yerleri*. <http://www.kozlu.bel.tr/>. Erişim Tarihi: 04. 08. 2018.
- Kozlu Kaymakamlığı. *Kozlu'nun Tarihi*. <http://www.kozlu.gov.tr/>. Erişim Tarihi: 11. 08. 2019.
- Kozlu Kaymakamlığı. *Coğrafi Konum*. <http://www.kozlu.gov.tr/>. Erişim Tarihi: 11. 08. 2019.
- Kozlu Kaymakamlığı. *Kozlu'nun İklimi*. <http://www.kozlu.gov.tr/>. Erişim Tarihi: 11. 08. 2019.

Kozlu Kaymakamlığı. Kozlu'da Eğitim. <http://www.kozlu.gov.tr/>. Erişim Tarihi: 10. 04. 2018.

TÜİK. *Kozlu'nun Nüfusu*. <https://www.tuik.gov.tr/>. Erişim Tarihi: 04. 01. 2020.

TTK.. *Maden Ocağı Patlamaları*. <http://www.taskomuru.gov.tr/>. Erişim Tarihi: 03. 06. 2017.

Sözlü Kaynaklar

- K.k. 1: Nafiye Birkanım, 1963, Kozlu/ Merkez, İlkokul, Ev hanımı.
- K.k 2: Özlem Acar, 1986, Dağköy, Ortaokul, Ev hanımı.
- K.k 3: Rukiye Aydoğmuş, 1957, Kozlu/ Merkez, İlkokul, Ev hanımı.
- K.k 4: Nafiye Birkanım, 1966, Uzungüney köyü, İlkokul, Ev hanımı.
- K.k 5: Havva Çelebi, 1975, Kızılcakese, İlkokul, Ev hanımı.
- K.k 6: Fatma Güngör, 1980, Derecik köyü, Lise, Çalışan.
- K.k 7: Aynur Atalay, 1966, Dağköy, Ortaokul, Ev hanımı.
- K.k. 8: Nigâr Tilki, 1959, Kozlu/Merkez, İlkokul, Esnaf.
- K.k. 9: Hacer Korkmaz, 1955, Dağköy, İlkokul, Evhanımı.
- K.k. 10: Mevlüt Birkanım, 1970, Kozlu/Merkez, Üniversite, Memur.
- K.k. 11: Mehmet Birkanım, 1956, Kozlu/Merkez, İlkokul, Emekli.
- K.k. 12: Naci Sevinç, 1940, Aşağıçayır köyü, İlkokul, Emekli (Sağlık).
- K.k. 13: Abidin Duman, 1950, Uzungüney köyü, Ortaokul, Öğretmen
- K.k. 14: Fatma Duman, 1935, Kozlu/Merkez, Okuryazar değil, Ev hanımı.
- K.k. 15: Hatice Altaş, 1958, Uzungüney köyü, İlkokul, Ev hanımı.
- K.k. 16: Şadiye Duman, 1952, Uzungüney köyü, İlkokul, Ev hanımı.
- K.k. 17: Ramazan Duman, 1948, Uzungüney Köyü, İlkokul, Emekli.
- K.k. 18: Şaduman Ak, 1970, Uzungüney köyü, İlkokul, Ev hanımı.
- K.k. 19: Aydın Ak, 54, Uzungüney köyü, İlkokul, Emekli.
- K.k. 20: Hüseyin Birkanım, 1965, Kozlu/ Merkez, İlkokul, Emekli.
- K.k. 21: Vasviye Birkanım, 1971. Kozlu/Merkez, İlkokul, Ev hanımı.
- K.k. 22: Niyazi Balaban, 1942, Uzungüney köyü, İlkokul, Emekli.
- K.k. 23: Siyami Birkanım, 1942, Uzungüney köyü, İlkokul, Emekli.
- K.k. 24: Bahar Çiloğlu, 1086, Kozlu/Merkez, Ortaokul, Ev hanımı.
- K.k. 25: Muharrem Yener, 1979, Kozlu/ Merkez, Üniversite, Memur.
- K.k. 26: Emine Yener, 1982, Kozlu/Merkez, Üniversite, Öğretmen.
- K.k. 27: Şengül Karaçengel, 1964, Kozlu/Merkez, İlkokul, Ev hanımı.
- K.k. 28: Emine Gebedek, 1968, Yahma köyü, İlkokul, Çalışan.
- K.k. 29: Hanife Altuntaş, 1962, Uzungüney köyü, İlkokul, Ev hanımı.

- K.k. 30: Hayriye Pınar, 1965, Kozlu/ Merkez, İlkokul, Ev hanımı.
- K.k. 31: Zehra Yılmaz, 1966, Kozlu/ 19 Mayıs, İlkokul, Ev hanımı.
- K.k. 32: Zülfiye Yener, 1960, Uzungüney köyü, İlkokul, Ev hanımı.
- K.k. 33: Nejla Acar, 1962, Kozlu/Uzungüney köyü, İlkokul, Ev hanımı.
- K.k. 34: Dilek Aydoğmuş, 1974, Kozlu/ Merkez, Lise, Ev hanımı.
- K.k. 35: Asiye Birkanım, 1956, Kozlu/ Merkez, İlkokul, Ev hanımı.
- K.k. 36: Hatice Ünal, 1959, Kozlu/Merkez, İlkokul, Ev hanımı.
- K.k. 37: Atıf Birkanım, 1935, Uzungüney Köyü, İlkokul, Emekli.
- K.k. 38: Hatice Atalay, 1964, Kozlu/Merkez, İlkokul, Ev hanımı.
- K.k. 39: Mehmet Baştürk, 1940, Uzungüney köyü, İlkokul, Emekli.
- K.k. 40: Hasan Birkanım, 1962, Kozlu/ Merkez, İlkokul, Emekli.
- K.k. 41: Sevgi Çevik, 1966, Uzungüney köyü, İlkokul, Ev hanımı.
- K.k. 42: Razaman Sarı, 1942, Aşağıçayır köyü, İlkokul, Emekli.
- K.k. 43: Mustafa Pınar, 1965, Kozlu/ Merkez, İlkokul, Emekli.
- K.k. 44: Songül Karaçengel, 1964, Kozlu/ Merkez, İlkokul, Ev hanımı.
- K.k. 45: Meryem Gökteş, 1956, Uzungüney köyü, İlkokul, Ev hanımı.
- K.k. 46: Rafet Aykanat, 1947, Uzungüney köyü, İlkokul, Ev hanımı.
- K.k. 47: Aydın Birkanım, 1965, Kozlu/ Merkez, İlkokul, Emekli.
- K.k. 48: Rahmiye Birkanım, 1968, Kozlu/ Merkez, İlkokul, Emekli.
- K.k. 49: Nurten Pınar, 1942, Kozlu/ Merkez, İlkokul, Emekli.
- K.k. 50: Fatma Balta, 1959, Dağköy, İlkokul, Ev hanımı.

EKLER

Fotoğraf 1: Kozlu Sahili (Kozlu Kaymakamlığı, 2019).

Fotoğraf 2: Kozlu Eski Hâli (Kozlu Kaymakamlığı, 2019).

Fotoğraf 3: Kozlu Madenci Anıtı (Kozlu Kaymakamlığı, 2019).

Fotoğraf 4: Kozlu 1992 Grizu Patlaması (TTK, 2017).

Fotoğraf 5: Beşik

Fotoğraf 6: Beşikte Yellik ve Sübek

Fotoğraf 7: Sağdıç Kırıtması

Fotoğraf 8: Gelin Alma

Fotoğraf 9: Köçeklik Geleneği

Fotoğraf 10: Takı Geleneği

Fotoğraf 11: Kına Gecesinde Damat-Gelin Oyunu

Fotoğraf 12: Eski Çeyiz Sandığı/Seysere

Fotoğraf 13: Kozlu'da Cenaze Töreni

Fotoğraf 14: Kozlu Mezarlığı

ÖZ GEÇMİŞ

Fatma BİRKANIM 17.07.1991 tarihinde Zonguldak'ta doğdu. Kozlu Lisesi'ni bitirdikten sonra 2009 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü kazandı. 2017 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine başladı. Dönem dönem edebiyat öğretmeni olarak özel okullarda görev aldı. Türkçeyi çok iyi, İngilizceyi orta derece bilmektedir.

İletişim Bilgileri

E-mail: fatma67@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-0476-111X